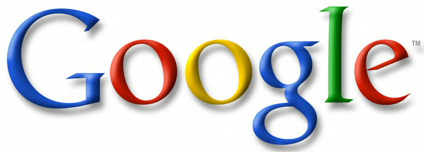
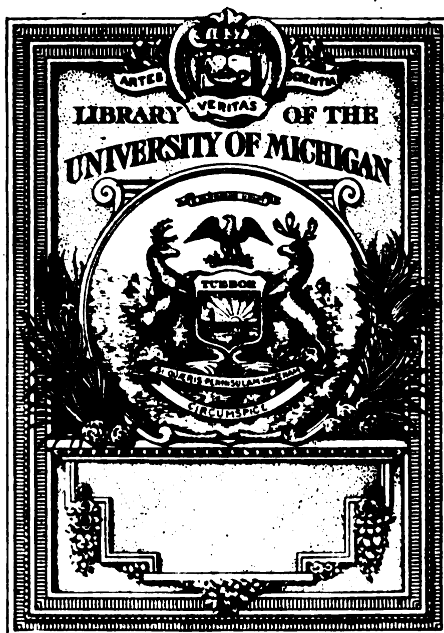

Google

HET DIALECT DER STAD MAASTRICHT

J. H. H. HOUBEN.

ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

HET DIALECT DER STAD MAASTRICHT.

HET DIALECT DER STAD MAASTRICHT.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE NEDERLANDSCHE LETTEREN,

AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

I. J. DE BUSSY

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GODGELEERDHEID

IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN

OP WOENSDAG 5 JULI 1905, DES NAMIDDAGS TE 3 UUR,

DOOR

JOHAN HENRI HUBERT HOUBEN,

GEBOREN TE ARNHEM.

MAASTRICHT.
LEITER-NYPELS.
1905.

Aan mijne Ouders en Verloofde.

Aan het einde mijner academische studie gekomen is het mij eene behoefte, mijn oprechten dank te betuigen aan allen, die tot mijne wetenschappelijke vorming hebben bijgedragen.

Hooggeleerde Te Winkel, *hooggeschatte* Promotor, *U geldt voor allen mijne erkentelijkheid voor de belangstelling en de hulp, mij bij dezen arbeid zoo ruimschoots betoond; nooit klopte ik te vergeefs bij U aan; steeds waart Gij bereid mij met raad en daad ter zijde te staan; menige verbetering van Uwe hand is dit werk ten goede gekomen.*

Ook U, Hooggeleerde Rogge, *Hooggeleerde* Kan, *Hooggeleerde* Boer *dank ik hartelijk voor Uw onderwijs en de belangstelling mij steeds betoond.*

Hooggeleerde Brugmans, *ontvang mijn hartelijken dank voor de welwillendheid, waarmede Gij de stellingen, Uw vakken van onderwijs betreffend, beoordeeldet.*

Ten slotte herdenk ik dankbaar de meer dan vriendelijke hulp, waarmede de Heeren L. Polis *en* C. Breuls *te Maastricht, mij een schat van bouwstoffen voor de samenstelling van dit werk leverden.*

INHOUD.

HOOFDSTUK I.

A. OVERZICHT VAN DE VOCALEN EN DIPHTHONGEN VAN HET DIALECT.

§ 1. *a* klinkt als de algemeen Nederlandsche *a* in dag, pad; b.v. *ach* acht, *dat* dat.

§ 2. *a·* is het teeken voor de half lange, staande tusschen *a* en *ā* in; deze klank wordt langer aangehouden dan de vorige, terwijl de kaakopening iets wijder is dan bij *a*; *a·* staat voor bepaalde consonanten en consonanten-verbindingen, b.v. *a·l* al, *ba·l* bal, *da·nsə* dansen.

§ 3. *ā* is het teeken voor den langen *a*-klank als in Nederlandsch baten, maar klinkt voor consonanten-verbindingen zoo mogelijk nog gerekter, b.v. *blād* blad, *bārd* baard, *hāngə* hangen.

§ 4. *ao* ligt tusschen *ā* en *òa* in en klinkt helderder dan in engelsch water, b.v. *draod* draad, *šaop* schaap.

§ 5. *äö* is de umlaut van *ao* en klinkt meer open dan in fra. leur, b.v. *šäöp* schapen, *häör* haar (pron.).

§ 6. *e* wordt uitgesproken als in Ndl. bed, b.v. *effə* effen.

§ 7. *e·* is de op slependen toon gesproken *e* en staat bij voorkeur voor nasale consonanten-verbindingen en voor dubbele consonant, waartusschen zich eene svarabhakti-vocaal ontwikkeld heeft, b.v. *be·nk* banken (subst.), *ple·nšə* plantje, *be·rəg* berg, *ste·rəvə* sterven.

§ 8. *è* is een klank tusschen *e* en *i* in en klinkt als in Duitsch männer, fra. fait; *è* is gewoonlijk umlaut van germ. *ă* en is wisselvorm van germ. *ĕ* en *ĭ*, b.v. *bèd* bed, *zèggə* zeggen, *nès* nest, *zès* zes, *wèl* wil.

§ 9. *è·* is de op slependen toon gesproken *è* en staat bij voorkeur voor l-verbindingen, b.v. *mè·lək* melk, *pè·ls* pels, *wè·ld* wild, *zè·ləvər* zilver.

§ 10. *ē* komt overeen met de heldere *e* in het Nederlandsch, met een zeer zwakken i-achtigen naklank en vertegenwoordigt in

den regel germ. *eo*, b.v. *bədrēgə* bedriegen, *lēf* lief, *wēk* wiek, *wēg* wegen (subst. mv.).

§ 11. *ē·* is iets meer open dan *ē* en wordt langer aangehouden, de i-klank wordt niet meer gehoord b.v. *blē·k* blik, *lē·zə* lezen, *pē·rs* pers, *wē·g* weg (subst. sing.) *wē·k* week (7 dagen).

§ 12. *i* klinkt kort afgebroken als in Ndl. dik, b.v. *bittər* bitter, *lip* lip.

§ 13. *i·* is de op slependen toon gesproken *i* en staat in den regel vóór nasale consonanten-verbindingen, b.v. *bri·ngə* brengen, *pri·nt* prent, *i·nkəl* enkel.

§ 14. *ie* klinkt als in Ndl. biechten, Duitsch ich, mich, b.v. *lieg* laag, *šier* schaar, *gewiech* gewicht.

§ 15. *ī* is dezelfde klank als de vorige, maar langer aangehouden; *ī* vertegenwoordigt in den regel germ. *ī*; b.v. *bītə* bijten, *blīvə* blijven, *wīf* wijf.

§ 16. *o* is het teeken voor de Ndl. scherpkorte *o* als in blok, b.v. *kop* kop, *los* los, *stop* stop.

§ 17. *o·* is de op slependen toon gesproken *o* en staat gewoonlijk voor l en l-verbindingen met daartusschen ontwikkelde svarabhakti-vocaal, b.v. *vo·l* vol, *vo·lək* volk, *wo·lək* wolk.

§ 18. *ö* is umlaut van *o* en klinkt als in Duitsch schöpfer, b.v. *köpkə* kopje, *stöpkə* stopje, *plökkə* plukken, *stök* stuk, *körrəf* korven (subst. mv.).

§ 19. *ö·* is umlaut van *o·* en klinkt als de op slependen toon gesproken *ö*; *ö·* staat vooral voor l- en r-verbindingen, met of zonder daartusschen ontwikkelde svarabhakti-vocaal, b.v. *dö·rəp* dorp, *kö·rəf* korf, *dö·ləpər* dorpel, *šö·ld* schuld.

§ 20. *ó* is het teeken voor de Ndl. zachtkorte *o* als in dom, maar wordt vooral vóór of na labialen of labio-dentalen, zoo mogelijk met nog meer vooruitgestoken lippen en nog meer vóór in den mond uitgesproken dan in het Ndl. b.v. *knóp* knop, *dóf* dof, *bóksə* boksen, *nómmər* nummer, *pókkəl* rug.

§ 21. *ó·* is de op slependen toon gesproken *ó* en staat steeds voor nasaal-verbindingen, b.v. *bló·nd* blond, *kló·mp* klomp, *jó·nk* jong.

§ 22. *u* is de umlaut van *ó* en klinkt als in Ndl. put, b.v. *knupkə* knopje, *um* om, *dun* dun, *tunnəkə* tonnetje.

§ 23. *u˙*, de umlaut van *ó˙*, is de op slependen toon gesproken *u*; *u˙* staat voor nasaal-verbindingen, b.v. *klu˙mpkə* klompje, *klu˙nšə* klontje, *pu˙nt* punt, *vu˙nkskə* vonkje.

§ 24. *ō* komt overeen met de heldere *o* in Ndl. boven; *ō* vertegenwoordigt in den regel germ. *ō*, b.v. *bōk* boek, *drōg* droeg, *hōvə* behoeven, *stōl* stoel.

§ 25. *ō˙* wordt langer aangehouden dan *ō*, vertegenwoordigt gewoonlijk germ. *o* of *u* in open lettergr. en staat vooral daar, waar germ. *o* in gesloten lettergr. rekking onderging, b.v. *bō˙rs* borst, *bō˙və* boven, *hō˙f* hof, *hō˙və* oven, *sō˙rt* soort.

§ 26. *eu* is umlaut van *ō* en wordt uitgesproken als in Ndl. reuk, b. v. *beuk* boeken, *breuk* broeken, *keuk* koeken, *šeun* schoenen, *speulə* spoelen, *veulə* voelen.

§ 27. *eu˙* is umlaut van *ō˙* en wordt langer aangehouden dan *eu*, b. v. *beu˙kə* beuken, *breu˙k* breuk, *speu˙lə* spelen, *veu˙lə* veulen.

§ 28. *oe* klinkt als in Ndl. boek, goed, b. v. *broed* brood, *boen* boon, *loed* lood, *roed* rood.

§ 29. *o̅e̅* klinkt langer dan de vorige; *o̅e̅* vertegenwoordigt vaak germ. ū, b.v. *bro̅e̅n* bruin, *kro̅e̅pə* kruipen, *bro̅e̅d* bruid, *zo̅e̅r* zuur.

§ 30. *ü* is umlaut van *oe* en klinkt als *u* in Ndl. ruw, schuw, b. v. *brüdšə* broodje, *hürə* hooren, *pü* pooten (subst.) *vlü* vlooien.

§ 31. *ǖ* is umlaut van *o̅e̅* en wordt langer aangehouden dan *ü*, b. v. *brǖdšə* bruidje, *gəbrǖkə* gebruiken, *prǖk* pruik, *vǖs* vuisten.

§ 32. *èi* is een klank, die ongeveer overeenkomt met Ndl. *ij* in pijn; alleen wordt *èi* meer kort-afgebroken uitgesproken en komt het i-element duidelijker te voorschijn, b. v. *bèin* beenen, *stèin* steenen, *pèin* pijn, *šèinə* schijnen.

§ 33, *è˙i* wordt langer aangehouden dan *èi*, terwijl het i-element niet meer zoo duidelijk gearticuleerd wordt, b. v. *bè˙in* been, *stè˙in* steen, *lè˙id* leed, *wè˙ik* week, zacht.

§ 34. *ou* komt ongeveer overeen met Ndl. *ou* in oud, doch wordt meer kort-afgebroken uitgesproken, terwijl het u-element duidelijker te voorschijn treedt, b. v. *oug* oog, *douf* duif, *kouf* kuif.

§ 35. *o˙u* wordt langer aangehouden dan *ou*, terwijl het u-element niet meer zoo duidelijk gearticuleerd wordt, b. v. *bo˙um* boom, *do˙uf* doof, *ho˙ut* hout, *o˙uch* ook.

§ 36. *öi*, umlaut van *ou*, wordt meer kort-afgebroken, met een duidelijker i-element uitgesproken dan *ui* in Ndl. buis, b. v. *böim* boomen, *böigə* buigen, *löis* luizen (subst. mv.).

§ 37. *ö·i*, umlaut van *o·u*, wordt langer aangehouden dan *öi*, met minder duidelijk gearticuleerd i-element, b. v. *dö·ipə* doopen, *knö·ip* knoopen (subst.), *hö·itšə* houtje.

§ 38. De teekens, welke in het Ndl. dienen tot aanwijzing van een onduidelijken klank, alsmede de svarabhakti-vocaal, worden aangeduid door *ə*.

§ 39. De in de vorige §§ nog niet genoemde diphthongen worden gevormd door toevoeging van *w* of *j* aan de besproken klanken, b.v. *ājt* oud, *tej* taai, *knēj* knie, *foj* foei, *kōj* koe, *keuj* koeien, *drèij* drie, *vrè·ij* vrij, *rouw* rouw, *ro·uw* rauw, *löij* lieden, *lö·ij* lui (bvnw.)

Opm. Aan het op slependen toon uitspreken der korte klanken vóór bepaalde consonanten en consonanten-verbindingen, aan het rekken van korte klinkers tot overlange in gesloten lettergrepen vóór cons.-verbindingen of in analogie-vormen, aan het langer aanhouden der lange klanken heeft het dialect zijn zangerigen, slependen toon te danken; hoe minder beschaafd de spreker is, des te meer zijn die verschijnselen waarneembaar in zijn mond; toch heeft het dialect ook in den mond van den beschaafden Maastrichtenaar, die nog niet al te zeer aan den invloed van het Nederlandsch heeft blootgestaan, zijn zangerigen toon behouden.

B. Overzicht der medeklinkers van het dialect.

§ 40. De medeklinkers, die in uitspraak van het Nederl. afwijken zijn de volgende:

ġ is de zachte explosief als in Duitsch Gott.

ġġ is dubbele, zachte explosief, b.v. *lèġġə* leggen, *zèġġə* zeggen.

š is het teeken voor een scherpe spirant, die men hoort in Ndl. vaasje.

ž is het teeken voor een zachte spirant, die men hoort in Fransch juste.

Voor *ng* en *ch* wordt geen afzonderlijk teeken gebruikt; evenals in het Ndl. wordt *n* vóór *g*, die dan niet afzonderlijk uitgesproken wordt, en vóór *k* als gutturale nasaal gesproken.

HOOFDSTUK II.

DE GERM. KLANKEN IN HET DIALECT VAN MAASTRICHT.

KORTE KLINKERS.

Germ. *ă* in gesloten lettergrepen.

§ 41. In gesloten lettergrepen wordt Germ. *ă* tot *a*, b.v. *ach* acht (ohd. ahto), *appəl* appel (ohd. apful), *angs* angst (ohd. angust), *bakkə* bakken (ohd. bacchan), *galləng* galg (ohd. galgo), *glad* glad (ohd. mhd. glat), *kan* kan (ohd. kanna), *kat* kat, (ohd. kazza), *krach* kracht (os. craft), *las* last (ohd. hlast), *nak* naast *nek*, nek (*hnakka naast *hnikka, vgl. Kluge[6] i. v. nacken), *pan* pan (ohd. pfanna), *rat* rat (ohd. ratta), *slang* slang (ohd. slango), *snappə* snappen (mnd. snappen), *šan* schande (got. skanda), *tak* tak (mnd. tacke), *vallə* vallen (os. fallan), *vas* vast (os. fast), *vastə* vasten (got. fastan), *vrattəl* wrat (germ. *wrattôn, vgl. Franck i. v. wrat), *wang* wang (os. wanga), *wassə* wasschen (ohd. waskan), wassen (os. wahsan), *wat* wat (os. hwat), *zwart* zwart (got. swarts).

Opm. 1. Bracht en dacht luiden *broch* (onfr. brâhta) en *doch* (onfr. thâhta) waarnaast ook de vormen met *a* voorkomen; zacht luidt uitsluitend *zach* (os. adv. sâfto).

Opm. 2. *a* werd *e* in: *fles* flesch (ohd. flasca), *tes* tasch, zak (ohd. tasca), *bebbələ* babbelen (fra. babiller), en met syncope van l in *es* als (ohd. alsô).

Opm. 3. Tengevolge van syncope van l wordt *a* tot *ā* in: *hāf* half (os. half), *kāf* kalf (ohd. chalf), en met oorspr. Rom. *ă* in: *pām* palm (zie Wdl.); steeds echter *zalləf* zalf (ohd. salba).

§ 42. *a·* vinden we voor bepaalde medeklinkers en consonanten-verbindingen.

a. voor *l*, b.v. *a·l* al (ohd. os. al), *ba·l* bal (m.) (ohd. ballo, balla), naast *bal* bal onz. (fra.bal), *gəta·l* getal (os. gital), *kna·l* knal (nhd. knall), *sta·l* stal (ohd. stal), *va·l* val m. (ohd. os. fal) naast *val* val

vr. (ohd. falla), *wa·l* wal (os. wal). In de verbogen vormen, dus voor *ll*, treedt echter *a* op, dus *allə* allen.

b. vóór *l*+*s* en *l*+*k*, b.v. *ha·ls* hals (ohd. hals), *ma·ls* malsch (nd. malsch), *va·ls* valsch (mnd. valsk), *wa·ls* wals (fra. valse), *ba·lək* balk (ohd. balko), *ka·lək* kalk (lat. calx). Eveneens in *zwa·ləbər* zwaluw (ohd. swalwa) en *ma·ləbər* marmer (vgl. mnl. marbel).

c. vóór *r*+*k* in: *pa·rək* park (ohd. pfarrih), *ma·rək* mark (geldstuk, mhd. marke).

d. vóór nasaal (*m, n*), gevolgd door dentaal (*t, d, s*) of labiaal (*b, p*) b.v. *a·ndər* ander, (ohd. ander), *a·mpər* amper (ohd. ampfaro), *a·ntwōrd* antwoord (ohd. antwurti), *ba·nd* band (os. band), *bra·nd* brand (ohd. brand), *da·mp* damp (ohd. dampf), *ga·ns* gansch (mnd. gans), *gla·ns* glans (ohd. mhd. glanz), *ha·nd* hand naast mv. *han* (got. handus), *ha·ndəl* handel, *ha·ndələ* handelen (ohd. hantalôn), *ka·mp* kam (ohd. chamb), *kra·mp* kramp (vgl. ohd. chramph), *ka·nt* kant (mnd. kant), *bəka·ns* bijkans (mnd. bikant, bekans; zie Franck i. v.), *kra·ns* krans (mnd. kranz), *la·nd* land (ohd. os. land), *la·nsəm* langzaam (ohd. os. langsam), *ma·ntəl* mantel (ohd. mantal), *pa·nd* pand (ohd. pfant), *ra·nd* rand (ohd. rant), *ša·mp* schamp (mnd. schamp), *sta·mp* en *sta·mpə* stampen (ohd. stampfôn), *sta·nd* stand (mhd. stant), *ta·nd* tand, naast mv. *tan* tanden (os. tand), *vərsta·nd* verstand (mhd. verstant), *wa·ndələ* wandelen (ohd. wantalôn), *za·nd* zand (ohd. sant), en met niet germ. *ă*, b.v. *ama·ndəl* amandel (ofr. amandele), *da·nsə* dansen (ofr. dancer), *ka·ns* kans, (ofr. chance), *la·mp* lamp (lat. gr. lampas), *pla·nt* plant (lat. planta), *pa·ns* pens (fra. panse), *ta·nt* tante (fra. tante).

Opm. 1. *want,* voegw. (os. hwand), dat in den regel geen klemtoon in den zin heeft, wordt niet slepend uitgesproken en heeft dus *a*.

Opm. 2. *a·* werd ó· in *ó·ndərhāf* anderhalf (Statb. pag. 280 onderhalf).

e. vóór *nk* in inlaut in: *ja·nkə* janken, naast *je·nkə* (zie woordenl. mnd. janken) en met oorspr. Rom. *ă* in: *a·nkər* anker (ijzeren houvast en maat voor vloeistoffen ohd. anchar en mlat. ancheria), *ka·nkər* kanker (ohd. chanchar).

f. vóór *ng* in *a·ngəl* angel (ohd. angul).

§ 43. Germ. *ă* wordt ā vóór *nk* in: *bānk* bank (ohd. banch), *blānk* blank (ohd. blanch), *dānk* dank (ohd. danc), *drānk* drank

(ohd. tranc), *dwānk* dwang (mnd. dwank), *gānk* gang (os. gang), *klānk* klank (ohd. chlanch), *krānk* krank, ziek (ags. cranc), *lānk* lang (ohd. lang), maar verbogen vorm: *langə*, *slānk* slank (mhd. slanc), *strānk* streng, subst. (mnd. stranc, vgl. Franck i. v. streng), *stānk* stank (os. stanc), *zānk* zang (os. ohd. sang); in den 2en pers. sg. imp. *gānk* ga, *stānk* sta, en met oorspr. Rom. *ă* in *plānk* plank (lat. planca);

vóór *ng* in: *hāngə* hangen (ohd. hangên), *vāngə* vangen (uit * fanhan), *spāngə* spelden, naast enkelv. *spang* speld (ohd. spanga).

§ 44. Germ. *ă* vóór *r* + dentaal werd *ā*, b.v. *bārd* baard (ohd. bart), *hoevārt* hoovaardij (mhd. hôchvart), en met oorspr. Rom. *ă*, b.v. *kārt* kaart (lat. charta), *kwārt* kwart (lat. quartus), *pārt* part (lat. pars).

Uitgezonderd *e·rt* erwt (ohd. araweiz).

Gerekte *ā* ging over in *ao* in: *aordəg* aardig (vgl. mhd. ertic), *zwaors* zwoord (mhd. swarte, zie Franck i. v. zwoord).

§ 45. Vóór *r* + consonant, waartusschen zich een svarabhakti-vocaal ontwikkelde werd *a* tot *e·* of *e*; behalve de alg. Ned. woorden, als merk, scherp, sterk, vinden we nog: *e·rəm* arm (subst. en adj. ohd. arm), plur. *errəm* armen, *de·rəm* plur. *derrəm* darm (ohd. daram), *ge·rəf* garf (ohd. garba), *he·rəp* harp (ohd. harpfa), *te·rəf* tarwe (*tarwa), *we·rəm* warm (ohd. warm), *berrəmechtəg* barmhartig (vgl. ohd. irbarmên), *berrəveuts* barrevoets (vgl. mhd. barvuoz, zie Franck i. v. 5 baar).

Denzelfden overgang vinden wij bij de *a* voor r-verbindingen in woorden met niet-germ. *ă*, b.v. *ale·rəm* alarm (fra. alarme), *be·rəb* barbeel (lat. barbus, zie Franck i. v. barm), *ke·rəp* karper (mlat. carpa), *berrəbēr* barbier (mlat. barbarius), *žənde·rəm* gendarme, *herrəmənie* harmonie, *perrəplü* (fra. parapluie) *perrəso·l* (fra. parasol), *rəberrəber* rabarber.

§ 46. Het enkelv. der praeterita van de sterke verba der 4e en 5e klasse heeft *ao* uit germ. *ă*, naar analogie van het meervoud, b.v. *braok* brak (os. brak), *zaot* zat (os. sat), *waos* was (os. was), *naom* nam (onfr. nam).

Opm. Uitgezonderd *stōl* stal, *lō·s* las naast *laos*.

§ 47. In eenige woorden is *a* in gesloten lettergrepen vóór enkele consonant gerekt tot *ā*, waarschijnlijk onder den invloed

van verbogen vormen, waarin *a* in open lettergreep kwam te staan en dus gerekt werd.

Ik noem o. a. *drāf* draf (voeder) (vgl. ohd. trebir, Kluge i. v. Treber), *blād* blad (ohd. blat), *dāg* dag (os. dag), *tāk* dak (mnl. dac, verbogen dāke), *dān* dan (ohd. thana naast thanna; mnl dāne) naast dan, wanneer geen klemtoon op het woord valt; *gāt* gat (os. gat), *glās* glas (ohd. glas), *grāf* graf (ohd. grab), *grās* gras (ohd. os. gras; mnl. gras, verbogen grāze), *gəmāk* gemak (mnl. ghemac, verbogen vorm -āke), *lām* lam subst. en adj. (ohd. os. lamb; ohd. lam), *mān* man (ohd. man), *nāt* nat (mnl. nat verb. vorm nāte, ohd. naz), *pād* pad (onz.) (ohd. pfad), *rād* rad (ohd. rad), *sāp* sap (germ. *sapo naast *sappo), *šāp* spinde (os. skap, ohd. scaf; zie Kluge i.v. scheffel), *slāg* slag (ohd. slag), *smāl* smal (mnl. smal, verb. vorm smāle, zelden smalle), *stāf* staf (ohd. stab), *tām* tam (mnl. tam, verb. vorm tāme; ohd. zam), *vān* van (os. fan, fana), naast *van*, wanneer geen nadruk valt op het woord in den zin, *vāt* vat (os. fat), *vlāk* vlak (adj.) (mnl. vlac, verb. vorm vlāke), *zāt* zat (ohd. sat; zie Franck i.v. zat), *zwāk* zwak (mnd. swac, verb. vorm swāke) en met oorspr. Rom. *ă* in *kār* kar (mlat. carra, ontleend a.h. Keltisch). Ten slotte in den 1[en] pers. sing. praes. ind. *māg* mag, *kān* kan.

Opm. 1. vandaan (vgl. mnl. dāne) heeft korte *a vəndan.*

Opm. 2. De rekking in al deze woorden, die het Nederl. niet kent, is eene Limburgsche eigenaardigheid, die reeds in het Middeleeuwsch Limburgsch voorkomt. Reeds in de Limb. Serm. vinden we vormen als: *gelaes, laem, saet, maech*; zie Dr J. H. Kern: De Limb. Serm. § 16.

Ook in Statutenb. vinden we vormen als: *daigh* (pag. 266, 313, *ai* uitgesproken als *ā*), laem (pag. 277, 279).

§ 48. Germ. *al* vóór *d* of *t* wordt *āj*, tusschen vocalen *aw* of *a·w*, b.v. *ha·wə* houden (os. haldan) naast *i·nhājt*, inhoud; *kājt* verb. vorm *kawwə* koud (os. kald), *kaw* koude; *vərkajt* verkouden (in plaats van regelmatig *vərkājt*), *ājt* oud (os. ald) verb. vorm *awwə* oude, *awwərs* ouders, *mājt* mout (os. malt), *vawwə* vouwen (os. faldan), *vaw* vouw (uit een ouder *vawwə*, of onder den invloed van het werkw.; mhd. falte), *zājt* zout (os. salt), naar analogie van het subst. het verbum *zājtə* zouten (germ. saltan).

Opm. 1. Hiertoe behooren ook met oorspr. Rom. *ă*: *šouw* schoorsteen (verg. rom. scaldâre en zie Franck i. v. 1 schouw), *ko·us* kous (mlat. calcia d.i. caltsia, fra. chausse); dit woord zal wel aan zijne ontleening uit het fra. zijn klinker te danken hebben.

Opm. 2. Saus (uit mlat. salsa) luidt in het dialect *sajs.*

Germ. *ă* in open lettergrepen.

§ 49. Germ. *a* in open of oorspr. open lettergrepen wordt *ā* of *ao*; een vaste regel is daarvoor niet te vinden; een onderzoek van een honderdtal woorden (51 met *ā* en 53 met *ao*) had het volgende resultaat: *ao* voor *p* komt niet voor; *ā* voor *p 4* maal; *ao* voor *k* niet; *ā* voor *k 9* maal; *ao* voor *f 7*—; *ā* voor *f 1* maal, *ao* voor *n 7* maal; *ā* voor *n* niet; *ao* voor *l 11*—; *ā* voor *l 2* maal; *ao* voor *j 8*—; *ā* voor *j 2* maal; voor de overige medeklinkers is geen bepaalde voorkeur te constateeren; *ao* staat dus bij voorkeur vóór *f, l, n* en *j,* terwijl vóór *p* en *k* steeds *ā* staat.

Voorbeelden van *ā*:

āp aap (ags. apa), *bājər* baden subst. meerv. (ohd. bad), *drāgə* dragen (ohd. tragan), *gāpə* gapen (got. *gapan), *gārə* garen (ohd. garn), *hāməl* hamel (ohd. hamal), *hāzəneu·t* hazelnoot (vgl. ohd. hasala; zie Franck i. v. hazelaar), *krākə* kraken (ags. cracian), *kāl* kaal (ohd. chalo), *lāt* laat (germ. lato), *lākə* laken (stof) os. lacan), *māgə* mogen (ohd. magan), *mākə* maken (os. makôn) *stāpəl* stapel (os. stapal), *vājər* vader (ohd. fatar), *vāl* vaal (ohd. falo), *wāgəl* wagen subst. (ohd. wagan), *wākə* waken (os. wakôn), *zāk* zaak (os. saka), en met oorspr. Rom. *a,* b.v. *drāk* draak (lat. draco), *brāf* braaf (fra. brave), *dām* dame (fra. dame), maar *dam* dam (in 't spel).

Voorbeelden van *ao*:

aof af (ohd. aba), *aon* aan (got. ana), *baon* baan (mhd. bane), *baojə* baden, werkw. (ohd. badôn), *daog* dagen, subst. mv. (onfr. daga), *graof* graaf (ohd. gravô), *graovə* graven (ohd. graban), *gaojə* behagen (mnl. gaden, zie Franck i. v. gade en gading), *haon* haan (ohd. hano), *haos* haas (ohd. haso), *jaogə* jagen (ohd. jagôn), *kraon* kraan (ond. crano), *laoj* lade (mhd. lade), *maog* maag en maagd, zie Wdl. (ohd. mago, ohd. magad), *maoj* made (ohd. made), *maonə* manen, werkw. (ohd. manôn, manên), *maolə* malen,

fijnmaken (ohd. malan), *nachtəgaol* nachtigaal (ohd. nahtigala), *naom* naam (ohd. namo), *raof* raaf (ohd. rabo), *raom* raam (onz.) (ohd. rama), *šaoj* schade (ohd. scado), *šaomə* schamen (ohd. scamên), *šaol* schaal, (ohd. scala), *spaorə* sparen (ohd. sparôn), *staol* staal, metaal (ohd. stahal), *taol* taal (ohd. zala), *traon* traan (ohd. trahan), *vəršaolə* verschalen (mhd. verschaln, vgl. Kluge i. v. schal), *vlaoj* vlade (ohd. flado), *waor* waar, subst. (mnd. wāre), *zaol* zaal (germ. *saloz), *zaol* zadel (ohd. satal), *zwaon* zwaan (ohd. swana), en met oorspr. Rom. *ă*, b.v. *aom* aam (mlat. ama), *staol* staal, monster (ofra. estale), *slaoj* salade (fra. salade), *taofəl* tafel (lat. tabula).

Opm. 1. Naast *straf*, (subst.), *straffə* (werkw.) staan de vormen *straof*, *straovə* (vgl. mnl. strāven naast straffen).

Opm. 2. Naar het voorbeeld van *gō·n* gaan, *stō·n* staan, luidt slaan: *slō·n* (ohd. slahan); ook werd *a* tot *ō·* in *hō·le* halen (ohd. halôn).

UMLAUT.

A. In gesloten lettergrepen.

§ 50. Germ. *ă*, die onder invloed van een volgenden umlautsfactor reeds *e* was geworden, gaat in het dialect gewoonlijk over in *è*, daarnaast komen enkele woorden met *e* of *e·* voor, b.v. *bèd* bed (got. badi), *bès* best (ohd. bezzist), *dèkkə* dekken (ohd. deckan), *èl* el (ohd. elina), *gəzèlləg* gezellig (mhd. gesellig), *hèlləf* helft (uit *halfti), *hèk* hek (ohd. hecka, germ. *hagjô), *hèk* heg (umlautsvorm, naast ohd. hag), *heks* heks (ohd. hagzissa), *hèl* hel (got. halja), *kèttəl* ketting (vgl. ohd. ketina, chetinna), *lèggə* leggen (got. lagjan), *lèstə* laatste (ohd. lezzist, naast lazzôst), *mets* mes (vgl. ohd. mezzi-sahs, zie Franck i. v. mes), *mètvrētər* (zie Wdl. i. v.) (germ. *matjo, vgl. Franck i. v. met), *mèstə* mesten (*mastjan), *nèt* net, subst. (got. nati), *rèkkə* rekken (germ. *rakjan), *stèllə* stellen (os. stelljan), *šèl* schil (got. skalja), *ste·lt* stelt (ohd. stelza uit staltjôn?), *ste·mpəl* stempel (ohd. stempfil), *tèllə* tellen (os. telljan), *trèkkə* trekken (uit *trakjan), *wèddə* wedden (germ. *wadjôn), *zèggə* zeggen (os. seggjan), *zèttə* zetten (got. satjan), *zwèllə* zwellen (ohd. swëllan) (intrans), (ohd. swellan uit *swalljan) (trans.), maar *zwèllə* heeft intr. beteekenis, en ten slotte de 2e en 3e pers. sing. ind. praes. *vèls vèlt* valt (ohd. fellit), *hèls hèlt* houdt, c. f. § 216.

Opm. 1. Behalve een enkel woord als *ste·mpəl*, dat aan het Ndl. of Fransch kan ontleend zijn, zijn de weinige woorden met *e* of *e·*, vormen, waarvan het geenszins vaststaat of zij een umlautsvocaal vertoonen ja dan neen.

Opm. 2. Germ. *ă* werd tot *ö* in: *höbbə* hebben (os. hebbian), *blössə* blusschen (uit *bilaskjan), *šö·ləp* schelp (zie van Weel § 39 opm. 2), *šö·ləvər* schilfer (mnd. schelver, zie Franck i. v. schilfer), *šöppə* scheppen zw. ww. (*skapjan); germ. *ă* werd tot *u·* in *hu·me* hemd (ohd. hemidi, naast germ. hama kleed).

§ 51. Voor *n* + consonant ging deze *e* over in *i* of *i·*, b.v. *bri·ngə* brengen (os. brengian), *ing* eng (ohd. angi), *i·nkəl* enkel (subst) (ohd. enchil), *hings* hengst (ohd. hengist, zie Kluge i. v.), *hin* hen, kip (ohd. henna uit *hanjô; zie Franck i. v. haan), *hi·ngəl* hengel (*hangilo), *kinnə* kennen (got. kannjan), *kring* kreng (*krangja), *li·ndə* lendenen (*landino), *mingələ* mengen (vgl. os. mengian), *mins* mensch (got. mannisks), *ši·nkə* schenken (*skankjan), *ši·nkəl* schenkel (*skankilo), *spri·nkələ* sprenkelen (vgl. mnd. spranke), *əmtri·nt* omtrent (vgl. nederl. drentelen, zie Franck i. v. omtrent), *wi·nkə* wenken (*wankjan), *wi·nsə* wenschen (germ. *wan-isko? zie Franck i. v.), *zwi·nkə* zwenken (*swankjan), en met oorspr. Rom. *ă*, b.v. in *i·ngəl* engel (lat. angelus).

Opm. Hiertoe behooren ook de 2e en 3e pers. s. pr. ind. *vings*, *vink* vangt, *hings*, *hink* hangt, zie § 216.

§ 52. Germ. *ă* wordt *e* of *e·* vóór *r* + consonant, waartusschen zich een svarabhakti-vocaal ontwikkelde, b.v. *errəvə* erven (werkw.) (vgl. ohd. erbi), *errəgərə* ergeren (ohd. argirôn), *herrəs* herfst (ohd. herbist), *me·ləgər* mergel (zie § 172; mlat. margila), *kerrəmə* kermen (uit karmjan? zie Franck i. v.), *ve·rəkə* varken (dimin. van germ. *farho, ohd. farah), *wərrəme* warmen (got. warmjan).

§ 53. Germ. *ă* voor *r* + dentaal ging, na rekking, tengevolge van een umlautsfactor over in ē, b.v. *gērt* garde, hengelstok (ohd. gartea, gerta), *vērdəg* gereed (ohd. fartîg), *hoevērdəg* hoovaardig (vgl. mhd. hôchvart).

Opm. Naast het regelmatige *rechvērdəg* rechtvaardig, (mhd. rehtfertic), staat met overgang van *ē* in *ie rechvierdəg*, welke vocaal we uitsluitend vinden in *Miert* Maart (uit *mertio *martio; lat. Martius).

§ 54. Ook bij de verbuiging der nomina, bij het vormen der

diminutiva en bij de afleiding komt in het dialect regelmatig umlaut voor; wij behandelen dus nu die gevallen van umlaut, welke in het Nederlandsch niet voorkomen.

Germ. *ă*, die in gesloten lettergrepen *a* bleef, heeft tot umlaut *e*, nooit *è*, b.v. *eppəlkə* (dim. v. *appəl*), *bekkər* bakker (os. bakkeri) en zoo ook bij andere persoonsnamen op *ər*: *oppessər, plekkər, šettər*; *kennəkə* (dim. van *kan*); *ketšə* (dim. v. *kat*), *lestəg* lastig (bij ohd. hlast), *heppətəg* happig (zie Wdl. i. v.), *gəpek* bagage (zie Kluge i. v. bagage), *remməlēr* rammelaar, mannetjes-konijn, waar de *i* van den uitgang *âri* dus dubbelen umlaut bewerkt (mhd. rammeler), *tek, tekskə* (mv. en dim. van *tak*).

§ 55. Voor *ch* komt umlaut voor bij: *mechtəg* machtig (onfr. mahtig), *šechtə*, castrare (zie Wdl. vgl. voor de beteekenis Kluge i. v. schächten; v. Dale i. v. schacht), *echtərstə* achterste (onfr. aftrista bij onfr. aftar) en den uitgang *echtəg* (uit haftig, met en zonder accent; vgl. te Winkel: Gesch. der Niederl. Spr.[2] pg. 874) b.v. *wərechtəg* waarachtig, *ki·ndərechtəg* kinderachtig.

§ 56. Van de woorden, die *a·* hebben uit Germ. *ă* valt het volgende op te merken:

De woorden, vermeld onder § 42, **a**, hebben als umlautsvocaal *e*, b.v. *bel, belkə* (mv. en dim. v. *ba·l*), *stel, stelkə* (mv. en dim. van *sta·l*), *welkə* (dim. v. *wa·l*), terwijl de woorden onder **b** vermeld gewoonlijk *e·* hebben, b.v. *we·lskə* (dim. v. *wa·ls*), maar *helskə* (dim. v. *ha·ls*), *be·ləkskə* (dim. v. *ba·lək*).

Van de woorden onder **d** genoemd, hebben zij, die in 't enkelv. uitgaan op *n+d*, in het mv. en de dimin. steeds *e*; zij, die uitgaan op *n+t* in de dimin. steeds *e·*; ook in inlaut staat voor *n+d* steeds *e*; voor *n+t,* of *s* steeds *e·*; *a·* voor *m+labiaal* wordt *e*, als bij het vormen van het meervoud of verkleinwoord de labiaal wegvalt; zoo niet dan wordt *a·* tot *e·*, b.v. *ben, benšə* (mv. en dim. v. *ba·nd*), *brendər* brander en het daarvan afgeleide *brendərèij*, *de·nsər* danser, *hendəg* handig (nd. handig, hendig), *hendəlēr* handelaar, *he·mfəlkə* (dim. v. *ha·mfəl*, handvol), *ke·nšə* (dim. v. *ka·nt*), *ke·ntəg* kantig, *ke·ntələ* kantelen, *kem, kemkə* (mv. en dim. v. *ka·mp*), *kemmə* kammen (uit *kambjan), *ke·nskə* (dim. v. *ka·ns*), *kre·nskə* (dim. v. *kra·ns*), *lenšə* (dim. v. *la·nd*), *le·mpkə* (dim. v. *la·mp*), *me·ntəlkə* (dim. v. *ma·ntəl*), *ple·nšə* (dim. v. *pla·nt*), *tenšə*

(dim. v. *ta·nd*), naast *te·nšə* (dim. v. *ta·nt*), meer gebruikelijk zijn echter de vormen: *tennəkə* en *te·ntəkə*; *vərstendəg* verstandig.

Staander luidt in het dialect met umlaut van *ao*, *stäöndər* (zie Franck i. v.).

§ 57. Germ. *a* voor *nk* of *ng* (d. i. gutturale *n* + gutturale explosief) wordt door umlaut steeds *e·*; germ. *ă* voor *ng* (gutt. *n*) steeds *e*, onverschillig of de daarnaast staande vormen zonder umlaut *a*, *a·* of *ā* hebben, b.v. *be·nkələk* (bij bang; zie Wdl. i. v.), *be·nk* (mv. v. *bānk*), (*kos*)*gengər* (kost)ganger, *dre·nkskə* (dim. v. *drānk*), *geng* (mv. v. *gānk*), *kre·nkələk* ziekelijk (vgl. ohd. chrancholôn, zie Kluge i. v. krank), *kre·ngdə* ziekte (subst. op-ida, gevormd van het bvnw. *krānk*; zie § 193. I. c), *lengdə* lengte, *ónt-vengər* ontvanger (onfr. antfengere), *ple·nk ple·nkskə* (mv. en dim. v. *plānk*), *zengər* zanger (ohd. sangari).

§ 58. De woorden, waarin Germ. *a* voor *r* + dentaal tot *ā* werd (zie § 44) en die, waarin Germ. *a* in gesloten lettergreep voor enkele consonant gerekt werd (zie § 47), hebben tot umlaut *ē* of *ē·*, b.v. *bērd bērdšə* (mv. en dim. v. *bārd*), *blēdšə* (dim. v. *blād*), *tē·kskə* (dim. v. *tāk*), *gəmē·kələk* gemakkelijk (vgl. mnl. ghemac, verb. vorm-āke), *glēskə* (dim. v. *glās*), *slēg* (mv. v. *slāg*; vgl. nederl. slaag, zie Franck i. v.).

Opm. Bij *mān* man, luidt het dim. *mennəkə*, bij *tām* tam, behoort het werkw. *temmə* (got. gatamjan) en bij *lām* (adj.) behoort een werkw. *le·mərə* (vgl. Franck i. v. lam en zie Wdl.).

§ 59. Wat Germ. *al* voor *d* of *t* betreft, zoo vinden we umlautsvormen in: *kejkə* (dim. v. *kaw*), *kejjələk* kouwelijk, *hoesheldərsə* huishoudster (vgl. Limb. Serm. beheldere; zie Kern Wdl. i. v.).

B. In open lettergrepen.

§ 60. Germ. *a* in open of oorspr. open lettergrepen, wordt tengevolge van een umlautsfactor *ē* of *ē·*, b.v. *bē·rie* berrie (*barjô, zie Franck i. v. 1 baar), *bē·tər* beter (got. batiza), *gəwēnə* gewennen (uit *wanjan), *ēkstər* ekster (uit agastria), *ēg* egge (ohd. egida); wat deze beide laatste woorden betreft vgl. Dr. W. van Schothorst: Het dialect der N. W. Veluwe § 65; *kērə* vegen (ohd. cherian), *mē·r* merrie (ohd. meriha), *vēmə* vademen (zie Wdl) (ohd.

fademôn), *zēg* zaag (ohd. sega, saga, waarnaast dus een umlautsvorm *sagja moet verondersteld worden; zie Kluge i. v. säge) en in de verb.-vormen *hēt* heeft (onfr. hevit), *zēt* zegt (uit *sagid), met oorspr. Rom. *ă* in: *hē·rə* voorhuis (zie Wdl.) (lat. area, zie Kluge i. v. ähren).

Opm. 1. *ē·lend* ellende (ohd. elilenti) verraadt door zijn klemtoon op de eerste lettergreep, ontleening aan het Duitsch.

Opm. 2. *ē* + uit *d* ontstane *j* ging over in *èij*, b.v. *rèijə* reden (ohd. redia) naast het aan het Ndl. of de schrijftaal ontleende *rēdələk* redelijk, *stèij* steden (mv. v. stad, uit stedi).

Opm. 3. Verkorting had plaats in *mennəg* menig (ohd. menig, manag), *twelləf* twaalf (got. twalif).

Opm. 4. Gaan *knīvəl* knevel (uit *knabilo) en *nītəl* netel (ohd. nezzila uit *natilō) terug op vormen met Germ. *a*, dan hebben wij bij deze woorden overgang van *ē·* tot *ī* aan te nemen.

Opm. 5. Een klank, niet beantwoordende aan Germ. *a*, vinden we in *kè·igəl* kegel (ohd. kegil uit *kagilo?).

§ 61. De woorden, welke in open lettergrepen *ā* of *ao* hebben (zie § 49), hebben bij het vormen van mv. dim. of afleiding als umlaut *ē* of *ē·* en *äö*, b.v. *drēgər* drager, *nē·gələ* nagelen (got. nagljan), *krēg* en *krēgskə*, (mv. en dim. van *krāg*), *šeunmēkər* schoenmaker, *wē·tərə*, zie Wdl. (mnd. wēteren, met-ja suffix afgeleid van water), *wē·gəlkə* (dim. v. *wāgəl*) *zè·kskə* (dim. v. *zāk*), *häönšə* (dim. v. *haon*), *kräönšə* (dim. v. *kraon*), *läöjkə* (dim. van *laoj*), *šäöjələk* schadelijk, naast *šaoj* schade.

§ 62. Naast woorden met *ao* uit Germ. *a* staan echter vormen, die niet *äö* maar *ē* tot umlaut hebben, zoodat de overgang van Germ. *a* tot *ao* later moet hebben plaats gehad dan het optreden van den umlaut, b.v. *(doejə)grēvər* (dooden)graver naast *graovə*, *mēg* (mv. van *maog*, ohd. magad) naast *mäög* (mv. v. *maog*, ohd. mago), *jēgər* jager (ohd. *jageri, jagâri) naast *jaogə*, *šēmtə* schaamte (vgl. Limb. Serm. scemede, een jongere vorm op-de naast ohd. scama) naast *šaomə*.

§ 63. Germ. *a* voor *g* + volgende *i* werd *èi* in: *dwèil* (mnl. dwegel, ohd. dwahila), *pèil* peil (mnl. pegel uit *pagil).

§ 64. Een eenigszins afwijkende vocaal vertoont *ke·j* kei (uit *kagi).

Germ. *ĕ* in gesloten lettergrepen.

§ 65. Gem. *ĕ* in gesloten lettergrepen werd *e* of *e·*; *e·* staat in den regel voor dubbele consonant, waartusschen zich een zeer duidelijke svarabhakti-vocaal ontwikkelde, zoodat het woord op eene eigenaardig slepende wijze wordt uitgesproken; vaak ook voor consonantenverbindingen, bij voorkeur voor *l* + consonant, (niet voor *ll*) of soms voor enkele *l*; vaste wetten zijn daarvoor niet te geven; b.v. *be·rəg* berg (onfr. berg), meerv. *berrəg*, *bessəm* bezem (mnd. bessem, ags. besma), *effə*, *effəkəs* even (os. efno), *ges* gist (ohd. jëst), *ge·ld* geld (ohd. gelt), *gellə* gelden (os. geldan), *ge·ləps* weelderig, van bloemen en groen (vgl. ags. gylp, gilp en gylpan), *he·rəbe·rəg* herberg (ohd. heribërga), *he·ləpə* helpen (os. helpan), *he·ləm* helm (os. ohd. hëlm), *klet* klit (ohd. kletto, klëtta), *lekkə* likken (ohd. lëcchon), *mellə* melden (ohd. os. mëldôn), *spek* spek (ohd. spëcch), *slek* slak (mnl. slecke, behoort waarsch. bij slijk en slikken, zie Franck i. v.), *šellə* schelden (os. sceltan), *še·rəf* scherf (mhd. schërbe), *ste·rəvə* sterven (ohd. stërban), *ve·l* vel (ohd. vël), *ve·ld* veld (ohd. fëld), *vlek* vlek (ohd. flëcch), *we·rək* werk (os. wërk), *wel* wel adv. (os. wël), *ze·ləf* zelf (os. sëlf), *ze·ldə* zelden (ohd. sëltan); oorspr. Rom. *ĕ* in *me·rət* markt (lat. mercatus).

§ 66. Soms werd Germ. *ĕ* in gesl. lettergr. tot *è* of *è·*; in sommige woorden misschien onder den invloed van een *i* in de volgende lettergreep of onmiddellijk vóór *s* en vóór *l*, die regelmatig ook Germ. *ĭ* in *è* doet overgaan (zie § 74), of onder invloed van verwante woorden met *è* of *è·* uit Germ. *a*, b.v. *mè·lək* melk (got. miluks), *mès* mest (got. maihstus), *mèstəm* mesthoop (ohd. mistunnea, mistina), *nès* nest (ohd. nëst), *smè·ltə* smelten (ohd. smëlzan), soms onder invloed van het factitivum *smè·ltə* (=ohd. smelzen)? *rèk* rek (uit *rëkko) onder invloed van *rèkkə* (uit *rakjan), *wè·rəkə* werken (os. wirkjan), naast het nog langer gerekte *wē·rəkə*, naast *we·rək* werk (os. wërk), *zès* zes (ohd. sëhs) en met oorspr. Rom. *ĕ* in: *fè·l* fel (ofra. fel), *lès* les (lat. lectio), *pè·ls* pels (mlat. pellicia), *pè·rəl* parel (fra. perle).

Opm. 1. De woorden met niet Germ. *ĕ* kunnen hun vocaal ook wel te danken hebben aan de omstandigheid, dat ze ontleend zijn.

Opm. 2. Germ. *ĕ* werd *i* in *gistərə* (ohd. gëstaron); *ŏ* in:

vlöch vlecht (mnd. vlechte), *vlöchtə* vlechten (ohd. flĕhtan) en met oorspr. Rom. *ĕ* in *trómpöt* trompet (fra. trompette).

§ 67. Germ. *ĕ* werd voor *r* + dentaal gerekt tot *ē*, soms *ē*, b.v. *ērd* aarde (ohd. ërda), *bē·rstə* bersten (ohd. brëstan), *dē·rsə* dorschen (ohd. drëskan), *dwē·rs* dwars (vgl. ohd. dwër, dwërh), *gē·rs* gerst (ohd. os. gërsta), *gērə* gaarne (ohd. gërno), *hē·rd* haard (ohd. hërd, hërda), *kē·rs* kaars (ohd. kerza, zie Kluge i. v. kerze), *kē·rsəməs* kerstmis (zie Franck i. v. christen), *nē·rstəg* (uit en-ernst-ig, naast ernst), *pē·rd* paard, mv. *pērd* (ohd. pferfrit, zie Franck i. v. paard), *vē·rs* versch (mnd. versch, ohd. frisk), *wē·rd* waard (ohd. wërd), *wē·rdə* worden en *gəwē·rdə* geworden (ohd. werdan) en met oorspr. Rom. *ĕ*, b.v. in: *kē·rs* kers (lat. ceresia, zie Kluge i. v. kirsche), *ləntē·rə* lantaarn (uit *ləntē·rnə* c. f. lat. lanterna), *pē·rs* pers en het werkw. *pē·rsə* persen (mlat. pressa, pressāre), *vē·rs* vers (lat. versus).

Opm. 1. Weerwolf luidt in het dialect *wē·rəwo·uf* (mhd. wërwolf, zie Franck i. v.) met een ontwikkelde svarabhakti-vocaal tusschen *r* en *w*.

Opm. 2. Overgang in *a* en daarna rekking tot *ā* voor *r* vinden we in: *dārtien* dertien (ohd. drizēn), *dārtəg* dertig (ohd. drizug), *stār* ster (ohd. os. stërro), *tār* teer subst. (mnd. ter(e)).

Opm. 3. Naast *hart* hart (ohd. hërza) vinden we nog *a* in *start* staart (ohd. stërz).

§ 68. Evenals bij Germ. *a* vinden we ook bij Germ. *ĕ* eenige woorden, die *e* in gesloten lettergreep voor enkele consonant gerekt hebben tot *ē*, b.v. *besprē·k* besprek, onder invloed van *sprē·kə*, *lē·k* lek (adj. en subst.) (vgl. mnl. lec, verb. vorm lēke), en daarbij het werkw. *lē·kə* lekken (zie Franck i. v. lek), *pē·k* pek (ohd. pëh, mnl. pec, pic, verb. vorm pēke naast pecke), *wē·g* weg (ohd. wëg), naast mv. wēg.

Opm. Ook in de Limb. Serm. vinden we voorbeelden van deze rekking, zie Kern pag. 19; in *Statutenb. v. Maastr.* vinden we o. a. den vorm weegh: blz. 276, 280, 285, 290 enz.

§ 69. Vóór *n*-verbindingen ging *e* over in *i·* in: *i·nk* inkt (ofra. enque mlat. encaustum), *pri·nt* prent (it. imprenta), *ri·ntə* rente (mlat. renta uit rendita), *vi·nstər* venster (ohd. fenstar, lat-rom. fenestra).

Germ. *ĕ* in open lettergrepen.

§ 70. Germ. *ĕ* in open of oorspr. open lettergr. werd *ē·* of *ē* zonder dat zich een vaste regel hiervoor laat ontdekken; *ē·* is echter wel overheerschend, b.v. *bē·dələ* bedelen (ohd. bëtalôn), *brē·kə* breken (os. brekan), *ē·tə* eten (os. etan), *gē·l* geel (ohd. gëlo), *gē·və* geven (ohd. gëban), *kēl* keel (ohd. chëla), *əwē·g* weg, bijw. (vgl. mnl. enwēghe), *lēg* ledig (mhd. lëdic), *lēr* leder (ohd. lëdar), *lē·vər* lever (ohd. lëbara), *lē·və* leven (ohd. lëbēn), *lē·zə* lezen (os. lesan), *mē·tə* meten (os. metan), *mēl* meel (ohd. mëlo), *nē·və* neven, naast (ohd. nëben), *pēpər* peper (ohd. pfëffar), *rē·gə* regen (ohd. rëgan), *prēkə* prediken (onfr. predicōn), *rēk* raak, hark (ohd. rëhho, zie Franck i. v. 2raak), *sprē·kə* spreken (ohd. sprëhhan), *stēlə* stelen (ohd. stëlan), *stē·kə* steken (os. stëkan), *šē·rə* scheren (ohd. scëran), *šē·l* scheel (adj.) (ohd. scëlah), *vēr* veder (ohd. fëdara), *flē·rmōes* vleermuis (ohd. flëdarmūs, vgl. ohd. flëdarōn), *vərgē·tə* vergeten (os. fargëtan), *zwē·gəl* lucifer (ohd. swëbal), *zē·gə* zegen (subst. masc.) (ohd. sëgan), met oorspr. Rom. *ĕ*, b.v. *dē·kə* deken (lat. decanus).

Opm. 1. *pē·r* vader en *mē·r* moeder, beantwoorden aan fra. père en mère.

§ 71. Na syncope van *h* werd Germ. *ĕ* tot *ie* in: *tien* tien (os. tëhan), *vie* vee (os. feho, onfr. fê) en gerekt tot *ī* in *zīn* zien (ohd. sëhan).

Ook vinden we *ie* in *spienə* spenen (mnd. spenen), indien dit woord niet met een wortel *spi* samenhangt (zie Franck i. v. speen).

Opm. 1. *Vərwēgə* bewegen, heeft regelmatig *ē* uit Germ. *ĕ* (vgl. ohd. wëgan), terwijl *waogə* wegen, regelmatig *ao* heeft uit Germ. *ā* (mhd. wâgen, bij ohd. wâga, Ndl. waag, weegschaal).

Opm. 2. Germ. *ĕ* in open lettergr. werd tot *u·* onder invloed van de volgende *m* in *nu·mə* nemen (ohd. nëman), en tot *e* met overgang van *d* tot *j* tusschen vocalen in: *trejjə* treden (ohd. trëtan), en *knejjə* kneden (ohd. chnëtan).

Germ. *ĭ* in gesloten lettergrepen.

§ 72. Germ. *ĭ* in gesloten lettergrepen werd *i* of *i·*; *i·* staat, met weinige uitzonderingen, vóór *n* + consonant of vóór *n*; vóór dubbele *n* staat steeds *i*, b.v. *binnə* binnen (ags. binnan), *bittər* bitter (ohd. bittar), *bi·n* ben (ohd. bim), *bliksəm* bliksem (os. blicsmo),

bi·ndə binden (os. bindan), *dik* dik (ohd. dicchi), *di·nk* ding (ohd. ding), *dri·nkə* drinken (os. drinkan), *dwingə* dwingen (ohd. dwingan), *hi·nkə* hinken (ohd. hinkan), *i·n* in (ohd. in), *kli·nkə* klinken (ohd. klingan), *kri·nk* kring (md. krinc), *kin* kin (os. kinni), *liggə* liggen (os. liggian), *mis* mis, adv. (ohd. missa), *missə* missen (ohd. missen), *mi·n* min, adv. (ohd. min), *min* min, zoogster (vgl. ohd. minna), *mik* mik, krentebrood (mnd. micke, zie Franck i. v. mik), *pi·ngstərə* pinksteren (vgl. os. te pinkostôn), *ri·nk* ring (ohd. os. hring), *slikkə* slikken (mnd. slicken), *spin* spin (ohd spinna), *strikkə* breien (ohd. stricchen), *spri·ngə* springen (os. springan), *sti·nkə* stinken (os. stinkan), *šikkə* zenden (mnd. schicken), *vi·ngər* vinger (os. fingar), *vringə* wringen (ags. wringan), *vi·ndə* vinden (ohd. findan), *winnə* winnen (ohd. os. winnan), *wi·ntər* winter (ohd. wintar), *wi·nd* wind (ohd. wint), *zi·n* zin (ohd. sinn), *zi·ngə* zingen (got. siggwan), *zi·nkə* zinken (got. sigquan).

Uitgezonderd *kḗnd* kind (os. kind), waarnaast regelmatig plur. *ki·ndər* en dimin. *kinnəkə*.

Opm. 1. *Ri·nd* rund, behoort ook tot dezen regel indien het woord oorspr. *ĭ* heeft (zie Franck i. v. rund).

Opm. 2. In *kīkhōs* kinkhoest wordt, tengevolge van syncope van *n*, de *i* verlengd (Kil. kieckhoest; zie Mnl. Wdb. III. kol. 1426).

§ 73. Germ. *ĭ* werd, onder invloed van volgende *m* tot *u* of *u·* in: *klummə* klimmen (ohd. chlimban), *kru·mpə* krimpen (ohd. chrimpfan), *ru·mpəl* rimpel (vgl. ohd. rimpfan), *slum* slim (mhd. schlimp), *stum* stem (ohd. stimma, got. stibna), *šumməl* schimmel (ohd. scimbal), *tummərə* timmeren (os. timbrjan), *zwummə* zwemmen (ohd. swimman), terwijl in *pups* pip (ohd. pfiffiz, mlat. pituita) de labiale consonant wel invloed op het vocaal-timbre zal uitgeoefend hebben.

§ 74. Germ. *ĭ* werd soms tot *è* of *è·*; regel is dit voor *l* of *l* + consonant; bovendien nog in enkele andere woorden, b. v. *stèl* stil (ohd. stilli), *šè·ld* schild (os. scild), *mèl* mild (os. mildi), *vèllə* villen (os. filljan), *vè·lt* vilt (ohd. filz), *wèl* wil en *wèllə* willen (os. willian), *wè·ld*, verb. vorm *wèllə*, wild (ohd. wildi), *zè·ləvər* zilver (onfr. silver), en met oorspr. Rom. *ĭ* in: *Aprè·l* April (lat. Aprilis), *brè·l* bril (lat. gr. beryllus), *pèl* pil (mlat. pilla). Behalve in *wèt* wet (onfr. witut), nog in de woorden: *dèks* dikwijls (mnl. dicke; zie Behaghel, Eneide bldz. XLVI), *mèt* met (ohd. miti), *vès* visch

(os. ohd. fisk), *mès* mis, subst. (mlat. missa); het laatste woord met Rom. *ĭ*.

Opm. Wat het voorkomen van *e* en *i* in Middeleeuwsch Limb. geschriften betreft, zie daarvoor Dr J. H. Kern, *Limb. Serm.* § 30 en § 31 en Behaghel, *Veldeke's Eneide* (bldz. XLIV—LI).

§ 75. Voor *ch* gaat Germ. *ĭ* over in *ie*, b. v. *gəwiech* gewicht (ags. gewiht), *gəziech* gezicht (ohd. gisiht), *giech* jicht (mhd. giht), *ziechtə* zichten (germ.* siftjan), en in de pron. vormen *iech* ik (ohd. ih), *miech* mij (ohd. mih), *diech* (pron. pers. II; acc. sing. ohd. dih), *ziech* zich (ohd. sih).

Opm. 1. *i* bleef in *nišə* nichtje (ohd. nift). c. f. § 182.

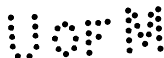
Opm. 2. In auslaut ging *i* over in *è·ij* in: *bè·ij* bij, praep. (got. bi) en *zè·ij* zij (got. si).

§ 76. Germ. *ĭ* werd *ē·* in gesloten lettergreep voor enkele consonant, naar analogie van vormen, waarin *i* in open lettergr. tot *ē·* werd, in: *blē·k* blik, onz. (mnl. blic, verb. vorm blēke), *šē·p* schip (os. scip, vgl. Ndl. datief scheep in »scheep gaan«), *smē·d* smid (ohd. smid), *tē·n* tin en het afgeleide *vərtē·nə* vertinnen (mnd. tin, ten, verb. vorm tēnes naast tinnes).

§ 77. *e* werd *i·* in den Rom.-lat. uitgang *ent* van de uit het fransch overgenomen woorden, b. v. *instrəmi·nt*, *kəvi·nšə*, zie Wdl. (fra. couvent), *kómpləmi·nt*, *perrəkəmi·nt* (mlat. pergamentum), *sakkərmi·nt*, *testəmi·nt* enz.

Germ. *ĭ* in open lettergrepen.

§ 78. Germ. *ĭ* in open of oorspr. open lettergrepen werd gewoonlijk *ē·*, soms *ē*, b.v. *bēvə* beven (ohd. bibēn), *bē·t* beet (os. biti), *dēgələk* degelijk (vgl. mnd. dege uit *digi), *gē·vəl* gevel (ohd. gibil), *kēl* kiel (met syncope v. *d* uit mnl. kēdel; zie voor de dial. vocaal v. h. Ndl. woord Mnl. Wdb. III. kol. 1255), *kē·n* keen, vruchten pit (saks. kini; zie Franck i. v. keen), *nē·gə* negen (os. nigun), *rē·gəl* regel, liniaal (ohd. rigil), *šē·t* scheet (*skiti), *strē·k* streek (ohd. strih), *stē·k* steek (germ. *stiki), *splē·t* spleet (*spliti), *stē·kəl* stekel (ohd. stihhil), *wēdəvrouw* weduwe (ohd. wituwa), *zē·və* zeven (ohd. sibun), en in het impf. plur. en part. perf. van de verba der 1e klasse, *bē·tə*, *gəbē·tə* (got. bitum, bitans), en met oorspr. Rom. *ĭ*, b.v. *pēr* peer (lat. pirum).

Opm. Naast deze *ē* staat in gesl. lettergr. *i* in *bitšə*, *bittəkə*, dimin. van *bēt*.

§ 79. De uit *i* in open lettergrepen ontstane *ē* verbond zich met een volgende *j* tot *è·ij* of *èij*, b.v. *bèijə* bidden (os. biddian), *smèij* smeden, subst., *slèij* slede (ohd. slita), *snèij* snede (germ. *snidi), *gəlè·ijə* geleden (mhd. geliten).

§ 80. Germ. *ĭ* werd in open lettergrepen soms *ī*; oorspronkelijk wel onder invloed van *i* of *j* in de volgende lettergr., maar ook wanneer zulks niet het geval is, b.v. *fīmələ* femelen (zoo dit woord althans germ. *ĭ* heeft, zie Franck i. v.), *hīməl* hemel (ohd. himil), *krīkəl* krekel (*krikil), *kītələ* kittelen (ohd. chizzilôn), *nīvəl* nevel (ohd. nibul, nëbul), *pīkəl* pekel (vgl. engl. pickle), *strīp* streep (waarsch. met vroegeren tweeklank; c. f. echter westfri. striepen uit stripôn), *wīmələ* wemelen (os. *wimilôn), *zīkəl* sikkel (ohd. sihhilla, vgl. mnl. zēkele), en met oorspr. Rom. *ĭ* in: *līvərə* leveren (fra. livrer, mlat. liberāre), *stīvəl* stevel (vgl. lat. aestivāle).

Opm. Reeds in de Limb. Serm. vinden we vormen als: *kitelen*, Limb. Serm. 176 c; eveneens *lieveren* Statutenb. bladz. 273; zie Kern, *Limb. Serm.* pag. 30 en 31.

§ 81. Germ. *ĭ* werd door *o*-umlaut, behalve in alg. Ndl. woorden als reus, leunen, nog *eu·* in: *speu·lə* spelen (ohd. os. spilōn), en naar analogie daarvan in het subst. *speu·l* spel (vgl. ohd. os. spil), tot *äö* in: praes. (uitgezonderd 1e, 3e p. pl.) impf. en part. perf. van *speu·lə*; benevens in de woorden: *häöm* hem (vgl. onfr. imo), *häör* haar (vgl. onfr. iro), *väöl* veel (ohd. os. filu).

Germ. *ŏ* in gesloten lettergrepen.

§ 82. Germ. *ŏ* in gesloten lettergrepen is *o* of *o·*; *o·* gewoonlijk voor *l* of *l*-verbindingen met daartusschen ontwikkelde svarabhaktivocaal, b.v. *bok* bok (ohd. bocch), *dochtər* dochter (onfr. dochter), *kloppə* kloppen (ohd. klopfōn), *kop* kop (ohd. kopf), *kot* kot, hok (mnd. kot), *krop* krop (ohd. chropf), *krollə* krullen, haar (mnd. krolle), *os* os (ohd. ohso), *pot* pot (mnd. pot), *roggə* rogge (os. roggo), *rok* rok (mnd. roc), *stop* stop, kurk, *stoppə* stoppen (ohd. stopfōn), *šoggəl* schommel (vgl. mhd. schocke; zie Kluge i. v. schaukel), *spottə* spotten (ohd. spottōn), *vlok* vlok (ohd. floccho),

volləgə volgen (os. folgon), *vo·l* vol (ohd. fol), *vo·lək* volk (ohd. folk), *wol* wol (mnd. wolle), *wo·lək* wolk (ohd. wolchan), *gəho·ləpə* geholpen (ohd. giholfan) en zoo in alle part. perf. van de sterke ww. der 3e klasse, mits niet vóór nasaal + consonant.

Opm. 1. Germ. *ŏ* werd, met syncope v. *l*, *ou·* in *wou·f* wolf (ohd. wolf).

Opm. 2. In plaats van Germ. *ŏ* vindt men *e* in *stek* stok (ohd. stocch, ags. stocc).

§ 83. Germ. *ŏ* werd soms tot *ó*, wel onder invloed van één der omringende consonanten, b.v. *knóp* knop (ohd. chnopf), *knóflōk* knoflook (ohd. chlobo-louh), *bóksə* boksen (eng. to box), *snóts* snot (ags. snot), *tóp* top (mnd. ags. top).

§ 84. Germ. *ŏ* voor *r* + consonant (behalve dentaal), waartusschen zich eene svarabhakti-vocaal ontwikkelde, werd *ö·* of *ö*, onverschillig of er een umlautsfactor aanwezig was of niet, b.v. *bö·rəg* borg (ohd. burigo), *börrəgər* burger (ohd. burgāri), *dö·rəp* dorp (ohd. dorf; os. thorp), *gö·ləgərə* gorgelen (ohd. gurgula), *kö·rəf*, mv. *körrəf* korf (ohd. chorb), *mö·rəgə* morgen (ohd. morgan), *stö·rəm* storm (os. storm), *snö·rəkə* snorken (mnd. snorken, snurken), *šö·rəf* schurft (ohd. scorf), *wö·rəm*, mv. *wörrəm* worm (os. ohd. wurm), *vərwörrəgə* wurgen (mnd. worgen) *zörrəg* zorg (ohd. sorga), en met oorspr. Rom. *ŏ*, b.v. *ö·ləgər* orgel, *vö·rəm*, mv. *vörrəm* vorm (lat. forma).

§ 85. Voor *r* + dentaal, waarbij zich tusschen *r* en *n* een svarabhakti-vocaal ontwikkeld had, en de lettergr. dus open werd, ging *o* over in *ō·*, b.v. *bō·rd* boord, rand (ohd. bort), *bō·rs* borst (ohd. brust), *dō·rə* doorn (ohd. dorn), *dō·rs* dorst (mnd. dorst), *kō·rə* koren (os. corn), *kō·rs* korst (mnd. korste), *kō·rs* koorts (mnd. korts), *mō·rd* moord (ohd. mord), *pō·rt* poort (lat. porta), *pō·rsie* portie (lat. portio), *sō·rt* soort (lat. sors, stam sort-), *tō·rə* toren (mnd. torn), *wō·rd* woord (os. word).

Opm. 1. Verlenging voor *r* vertoont *pō·r* prei (mnl. poreie, fra. porée).

Opm. 2. *ao*, dat in open lettergr. ook voorkomt naast *ō·* vinden we hier bij: *kaord* koord (lat. corda), *vərmaorə* vermoorden, naast *mō·rd*.

Opm. 3. Rom. *ŏ* werd tot *o̅e̅* voor *rt* in *to̅e̅rt* taart, dimin. *tü̅rtšə* (uit rom. ital. torta).

Opm. 4. Niet verlengd is de *o* in *vórt* voort, heen (mhd. vort).

§ 86. Germ. *ŏ* werd *ō·* in gesloten lettergr. voor enkele consonant, naar analogie van regelmatig *ō·* in open lettergr., in: *grō·f* grof (ohd. grob), *hō·f* hof, tuin (ohd. os. hof), *hō·l* hol (mnl. hol, verb. vorm hōle, ohd. hol), *lō·t* lot (mnd. lot), *lō·k* gat (ohd. loh; zie Kluge i. v. loch), *slō·t* slot (mnd. slot), *trō·g* trog (ohd. trog).

§ 87. De verbinding *old* wordt *o·ud*, tusschen vocalen *o·uw* of *ouw*; *olt* wordt *o·ut*, b.v. *go·ud*, goud (os. gold), *go·uwə* gouden (hgd. golden), *šo·uwər* schouder (ofri. skolder), *wouw* wilde (onfr. wolda), *zouw* zoude (os. skolda), *bo·ut* bout (ags. bolt), *ho·ut* hout (onfr. holt), *sto·ut* stout (mhd. stolz).

Germ. *ŏ* in open lettergrepen.

§ 88. Germ. *ŏ* werd in open of oorspr. open lettergr. in den regel *ō·*, b.v. *bō·və* boven (os. bi-oban), *bō·jəm* bodem (os. bodam), *dō·jər* dooier (ohd. totoro), *hō·p* hoop en *hō·pə* hopen (ags. hopian), *kō·rəl* korrel (uit *korlo? zie Franck i. v.), *knō·k* knook (mnd. knōke), *hō·və* oven (ohd. ovan), *ō·pə* open (os. opan), *stō·kə* stoken (mnd. stoken), *vō·gəl* vogel (ohd. fogal), *gəbō·jə* (ohd. gibotan), *gəbrō·kə* (ohd. gibrokan), en zoo in alle part. perf. van de 2e en 4e klasse.

Opm. Behooren onder dezen regel ook *sprō·t* sport v. e. ladder (mnd. sprōte), en *strō·t* strot (mnd. strōte), of hebben deze woorden hun vocaal gerekt voor volgende *rt*, vgl. mnl. sporte, storte?

§ 89. Germ. *ŏ* werd in open lettergrepen soms *ao*, b.v. *bəlaovə* beloven (ohd. lobōn), *baoj* bode (os. bodo), *baorə* boren (ohd. borōn), *baog* boog (ohd. bogo), *Gaods* (2e nv. v. *God*), *kaol* naast *kō·lə* kolen (mnd. kōle, ohd. cholo), *spaor* spoor, vr. (ohd. sporo), naast *spō·r* spoor, onz. (ohd. spor), *staof* stoof (mnd. stōve), en met oorspr. Rom. *ŏ*, b.v. *šaol* school (lat. scola).

UMLAUT.

§ 90. Germ. *ŏ*, die in gesl. lettergr. *o* of *o·* werd, heeft in verbuiging en afleiding tot umlaut *ö* of *ö·* b.v: *bökskə* (dim. v. *bok*), *köppəg* koppig, *köstələk* kostelijk, *ös* (meerv. v. *os*), *stöpkə* (dim. v. *stop*), *wö·ləkskə* (dim. v. *wo·lək*).

§ 91. *ó* heeft regelmatig *u* tot umlaut, b.v. *knupkə* (v. *knóp*), *tupkə* (v. *tóp*).

§ 92. Dialectisch *ō·* hetzij in gesl. lettergr. gerekt vóór *r* + dentaal of enkele consonant (zie §§ 85, 86) uit germ. *ŏ*, hetzij in open lettergr. uit *ŏ* ontstaan, heeft in verbuiging en afleiding tot umlaut *eu·*, b.v. *beu·rskə* (dim. v. *bō·rs*), *beu·vənstə* bovenste, *beu·rstəl* borstel (een l-aflelding bij mhd. borst, burst; zie Franck i. v.), *deu·rstəg* dorstig (naast *dō·rs*), *keu·rskə* (dim. v. *kō·rs*), *kneu·k* (mv. v. *knō·k*), *leu·kskə* (dim. v. *lō·k*), *peu·rtšə* (dim. v. *pō·rt*), *sleu·tšə* (dim. v. *slō·t*), *veu·gəl* (mv. v. *vō·gəl*), *weu·rs* worst (ohd. wurst uit wrtti-, wrtsti-, zie Kluge i. v. wurst).

§ 93. Dialectisch *ao* uit germ. *ŏ* in open lettergrepen (zie § 89), heeft tot umlaut *äö*, b.v. *käölkə* (dim. v. *kaol*), *häördšə* horretje, zie Wdl. i. v. (md. horde), *käörd*, *käördšə* (mv. en dim. v. *kaord*), *mäördənēr* moordenaar, naast *vərmaorə* (zie § 85 opm. 3), *šäölkə* (dim. v. *šaol*).

§ 94. Soms vinden we *äö* als umlaut van vormen met *ō·*, b.v. *häöf*, *häöfkə* (mv. en dim. v. *hō·f*), *mäörd* (mv. v. *mō·rd*), *wäörd*, *wäördšə* (mv. en dim. v. *wō·rd*).

§ 95. Dialectisch *o·ut* uit germ. *olt*, heeft tot umlaut *ö·i* in: *bö·itšə* (dim. v. *bo·ut*), *hö·itšə* (dim. v. *ho·ut*).

Germ. *ŭ* in gesloten lettergrepen.

§ 96. Germ. *ŭ* vóór nasaalverbindingen werd regelmatig *ó·* of *ó*; *ó* staat steeds voor dubbele nasaal en meestal voor *ng* en enkele nasaal, terwijl voor andere nasaalverbindingen in den regel *ó·* staat, b.v. *bó·nt* bont (mhd. bunt), *dóm* dom (ohd. tumb), *dó·nkəl* donker (os. duncal), *bó·ntə* *gəbó·ndə* (os. bundun, gibundan) en zoo in het impf. plur. en het part. perf. van de verba der 3e klasse; *gró·nd* grond (ohd. grunt), *hó·nd* hond (onfr. hunt), *hó·ndərd* honderd (ohd. hundert), *jó·nk* jong (ohd. os. jung), *kró·mp*, verb. vorm *krómmə* krom (ohd. chrumb), *kló·mp* klomp (mnd. klumpe), *kónnə* kunnen (os. kunnan), *kó·mp* kom (ags. cumb), *lóng* long (ohd. lunga), *mó·nd* mond (onfr. munt), *mómmər* momboor (ohd. muntboro, zie Franck i. v.), *ón·dər* onder (os. undar), *pó·mp* pomp (mnd. pumpe), *pró·nt* prompt (lat. promptus), *ró·nd* rond (mhd.

runt), *stóm* stom (ohd. os. stum), *stó·mp* stomp, subst. (ohd. stumpf), *tóng* tong (ohd. zunga), *tón* ton (ohd. tunna), *vó·nk* vonk (ohd. funcho), *wó·ndər* wonder (os. wundar), *zón* zon (ohd. sunna), *zó·ndər* zonder (os. sundar).

§ 97. Ook als geen nasaal volgt wordt zoowel Germ. als Rom. *ŭ* tot *ó*; meestal is dan de voorafgaande of volgende consonant een labiaal of labio-dentaal, b.v. *bókkə* bukken (uit bukn + uitgang), *bóffə* boffen (zie Franck i. v. bof), *dóf* dof (nd. duf), *klók* klokhen (mhd. mnd. klucke), *móffəl* mof, bontwerk (mlat. muffula), *póts* poets (mnd. putze), *pótsə* poetsen (nd. nhd. putzen), *póp* pop (fra. poupée), *slókkə* slokken (mhd. slucken), *smókkələ* smokkelen (oostfri. smukkelen).

§ 98. In vreemde woorden werd *u*: **a.** tot *o* in: *bos* bosch (ohd. busk, mlat. boscus), *dobbəl* dubbel (lat. duplus), *mossələ* mosselen (lat. musculus), bovendien in *loch* lucht (ohd. os. luft), met germ. *ŭ*; **b.** tot *ö*, en *ö·*, in: *vröch* vrucht (lat. fructus), *pö·ls* pols (lat. pulsus); **c.** tot *u·* in *pu·nt* punt (lat. punctum).

Germ. *ŭ* in open lettergrepen.

§ 99. Germ. *ŭ* in open of oorspr. open lettergreep werd in den regel *ō·*, b.v. *dō·r* door (ohd. duruh, durh), *kō·gəl* kogel (germ. *kugu-la, zie Kluge i. v. kugel[2]), *šō·təl* schotel (lat. scutula, scutella, ohd. scuzzila), *zō·g* zeug (ags. sugu), *bō·jə* boden (ohd. butum) en zoo verder in het imperf. plur. van de ww. der 2e klasse.

§ 100. Germ. *ŭ* vóór nasaal werd *ō·*, b.v. *zō·n* zoon (got. sunus), *zō·mər* zomer (os. ohd. sumar).

Uitgezonderd *woenə* wonen (os. wunōn, wonōn).

UMLAUT.

§ 101. Germ. *ŭ* voor *i* of *j* in gesloten lettergreep werd *ö* of *ö·*, uitgezonderd voor nasaal, b.v. *brök* brug (ags. brycg), *bökkəm* bokking (mhd. bückinc), *bös* bus (ohd. buhsa uit *buhsja, zie Franck i. v.), *bössəl* bussel, bos (mhd. büschel), *drökkə* drukken (mhd. drücken), *dröppəl* druppel (dimin. bij ohd. tropfo), *gröb* greb, greppel (uit *grubjo, zie Franck i. v.), *gədö·ld* geduld (ohd. gidult),

onder invloed v. h. adj. *gədöldəg* geduldig, *hö·ləp* hulp (* hulpjo, zie Franck i. v.), *klöppəl* knuppel (uit *knuppilo), *krök* kruk (uit *krukkjō), *mök* mug (os. muggia), *mörrəg* murw (ohd. mur(u)wi, nhd. mürbe), *möš* musch (uit *muskja? zie Franck i. v.), *ónnöt* smeerpoes (vgl. ohd. adj. nuzzi), *plökkə* plukken (germ. * pluckjan), *pöt* put (ohd. pfuzzi, naast pfuzza), *rök* rug (ohd. hrukki), *rös* rust (uit Germ. *rustjō, naast rastjō), *šöddə* schudden (os. skuddian), *šö·ld* schuld (ags. scyld), *stök* stuk, subst. (os. stucki), *stöb* stof (onz.) (got. stubjus; ohd. stuppi), *ströp* strop (germ. *struppio), *šöp* schop (uit *skuppiō, zie Franck i. v. schop), *vlök* vlug (ohd. flucchi), *völlə* vullen (os. fullian), *wöllə* wollen (ags. wyllen), en met oorspr. Rom. *ŭ*, b.v. in: *kössə* kussen, subst. (mlat. cussīnus), *köstər* koster (lat. custari(us)), *möts* muts (mlat. almutia).

§ 102. Germ. *ŭ* voor nasaal + *i*, *j* in de volgende lettergreep, werd *u* of *u·*; evenzoo werd in afleiding en verbuiging *ó* of *ó·* voor nasaal uit germ. *u* regelmatig *u* of *u·*; van de woorden, die uitgaan op *n* + *d* vinden we bij de diminutiva regelmatig *u*, van die, welke uitgaan op *n* + *t*, bij de dim. regelmatig *u·*; b.v. *dun* dun (ohd. dunni), *tu·nkə* dunken (os. thunkian), *hun*, *hunšə*, *hunnəkə* (mv. en dim. v. *hó·nd*), *jungskə* (dim. v. *jóng*), *kummərə* bekommeren, denom. v. *kummər*, kommer (mhd. kumber, mnd. kummer), dat zijn *u* echter niet aan een umlautsfactor kan danken); *kru·nkəl* vouw, *kru·nkələ* kreuken (l-suffix-afleiding; vgl. mnd. krunke), *klu·mpkə* (dimin. v. *kló·mp*), *klu·nšə* klontje (nd. klunte), *munšə* (dim. v. *mó·nd*), *mundəg* mondig (mnd. mundich), *u·ndərstə* (superl. v. *ó·ndər*), *um* om (ohd. os. umbi), *pu·mpkə* (dim. v. *pó·mp*), *pu·mpələ* pimpelen (zie Franck i. v.), *rundə* rondte (naast *ró·nd*), *spru·nk* sprong (ohd. sprunc), *spu·nskə* (dim. v. *spó·ns*), *stu·mpkə* (dim. v. *stó·mp*), *stru·nšə* (dim. v. *stró·nt*), *tungskə* (dim. v. *tóng*), *tunnəkə* (dim. v. *tón*), *zunnəkə* (dim. v. *zón*), *zun* zonde (os. sundia), *bəzu·ndər* bijzonder (naast *zó·ndər*); oorspr. Rom. *ŭ* heeft *un* ui (lat. unio, zie Franck i. v. ajuin).

Opm. Het pron. pers. ons, luidt, met syncope van *n*, regelmatig *us* (vgl. onfr. unsig).

§ 103. Germ. *ŭ* voor *i* of *j* in open lettergreep wordt in den regel *eu·*, b.v. *breu·k* breuk (ags. bryce), *deunšə* deuntje (ags. dyne), *deu·r* deur (ohd. turi), *heu·p* heup (ags. hype), *keu·kə* keuken

(ohd. chuhhina), *keu·nəng* koning (ohd. chuning), *leu·gə* leugen (ohd. lugina), *meu·lə* molen (ohd. mulī(n)), *meu·gələk* mogelijk (nhd. möglich), *neu·t* noot (ags. hnutu, naast hnuti- in samenst.), *reu·k* reuk (germ. ruki), *šeu·t* scheut en schot (*skuti), *sleu·təl* sleutel (os. slutil), *steurə* storen (ags. styrian), *vleu·gəl* vleugel (ohd. flugil), *veu·rstə* voorste (ohd. os. furisto).

Opm. Naast *geu·t* (mnd. gote), dat een umlautsvorm vertoont, staat met verkorte vocaal *göt.*

§ 104. Germ. *ŭ* voor *i* of *j* in open lettergreep werd soms *äö*, b.v. *bäört* beurt (vgl. ohd. giburida), *gəbäörə* gebeuren (os. giburian), *bäörs* beurs (ohd. burissa, zie Franck i. v.). *käös* keus (kusi), *käörə* keuren, streelen, (mnd. kören), *mäönt* munt, geld (ohd. munizza), naast *mu·nt* (zie Wdl.), *šäör*, scheur, *šäörə* scheuren (ond. *skuri), *väör* voor (ohd. furi), naast *veu·r* (zie Wdl.).

LANGE KLINKERS.

Germ. $\overline{ae}$ (Westgerm. *ā*).

§ 105. Germ. *ā* werd gewoonlijk *ao*, b.v. *aojər* ader (ohd. âdara), *aosəm* adem (ohd. âtum), *aovənd* avond (onfr. âvont), *aongənaom* aangenaam (c. f. ohd. ginâmi), *dao* daar (ohd. os. thâr), *draod* draad (ohd. drât), *gənaojə* genade (ohd. ginâda), *haor* haar (ohd. os. hâr), *haok* haak (ohd. hâko), *jaor* jaar (ohd. os. jâr), *jaomər* jammer (ohd. os. jâmar), *jao* ja (ohd. jâ), *laotə* laten (os. lâtan), *maol* maal (ohd. mâl; got. mêl), *maon* maan (ohd. mâno), *maond* maand (ohd. mânôd), *maot* maat (ohd. mâza), *naoljə* naald (onfr. nâlda), *naod* naad (ohd. nât), *nao* na en naar (ohd. mhd. nâh), *paol* paal (ohd. pfâl), *Paosə* Paschen (mnd. Pâsken), *praotə* praten (cf. Franck i. v.), *raod* raad (os. râd), *straol* straal (ohd. strâla), *šaop* schaap (os. scâp), *slaopə* slapen (got. slêpan), *vraogə* vragen (os. frâgon), *waog* weegschaal (ohd. wâga), *waopə* wapen (ohd. wâfan), *zaod* zaad (ohd. sât), *zaoləg* zalig (ohd. sâlig), *Zaotərdəg* Zaterdag (uit Sâturnidag).

Opm. 1. Pleister, met onregelmatige *ei* in het Ndl. luidt regelmatig *plaostər* (mlat. plâstrum).

Opm. 2. *ā* is gebleven in: *gəvār* naast *gəvaor* gevaar; *tāmələk* tamelijk (ohd. gizâmi; vgl. got. gatēmiba), *pār* paar (mnd. pār),

indien het woord althans geen korte *a* heeft (vgl. ohd. lat. par); daarnaast echter *paorə* paren (ww.).

Verkort werd *ao* tot *ó·* in *bró·məl* braambes (ohd. brāmberi, zie Kluge i. v. brombeere); tot *a* in *waffəl* (ond. wāfla).

§ 106. Het praet. pl. der sterke verba van de 4e en 5e klasse heeft regelmatig *ao* uit *ā*, b.v. *aotə* aten (os. âtun), *gaovə* gaven (os. gâbun), *braokə* braken (os. brâkun), *maotə* maten (got. mêtun).

Opm. *Stōlə* stalen, heeft *ō*, naar analogie van het part. perf; *lō·zə* lazen naast regelmatig *laozə.*

§ 107. Germ. *ā* werd *ō·* in: *blō·zə* blazen (ohd. blâsan), *brō·jə* braden (mnd. brâden), *gō·n* gaan (ohd. ags. gân), *stō·n* staan (ohd. os. stân).

Opm. Ook *slō·n* slaan (ohd. os. slahan) heeft *ō·* naar analogie van *gō·n* en *stō·n.*

§ 108. Germ. *ā* werd *oe* onder invloed van voorafgaande *w* in: *woer* waar, bvnw. (os. ohd. wâr), *woe* waar, bijw. (ohd. hwâr), *zwoer* zwaar (os. swâr), en met syncope van de *w* in: *koed* kwaad (mnd. quât), *koelək* kwalijk, *koejóng* kwajongen.

§ 109. Germ. *ā* + *w* komt voor als:

aw in: *klaw* klauw (ohd. chlâwa) en het daarvan afgeleide *klawwə* krabben, *law* lauw (ohd. lâo), *gaw* gauw (ohd. gāhi);

a·w in *fla·w*, verb. vorm *flawwə*;

ouw in: *blouw* blauw (ohd. blâo), *pouw* pauw (lat. pâvo);

o·uw in *ro·uw* rauw (ohd. mhd. rô, gen. râwes).

Opm. 1. Paus luidt *po·us* (lat. gr. pâpas). In *(ougs)braojə* wenkbrauwen (ohd. brâwa), werd *ā* regelmatig *ao* voor *j* uit *w.*

Opm. 2. Indien *kna·wələ* knauwen en *wa·wələ* wauwelen teruggaan op een wortel met *ā* behooren deze woorden hierbij.

UMLAUT.

§ 110. **Jongere umlaut:** *ao* werd regelmatig tot *äö*, b.v. *dräöj*, *dräödšə* (mv. en dim. v. *draod*), *däölkə* kraai (ohd. dâhele, zie Kluge i. v. dohle), *häörəg* harig, *häökskə* (v. *haok*), *käöm* kaam (got. *kêmi), *kläörə* klaren (vgl. mhd. klaêren, zie Wdl.) *mäötšə* (v. *maot*), *šäöpkə* (v. *šaop*).

§ 111. **Oudere umlaut:** In sommige woorden vinden we *ie*

als umlaut van *ā*; het zijn de volgende: *iel* aal (ohd. âl), *briesəm* brasem (ohd. brâhsina, zie Franck i. v.), *e·rəmzieləg* armzalig (ags. sael, zie Ndl. Wdb. dl. II. kol. 692), *gəbierə* gebaren (os. gibârian), *gəstiedəg* gestadig (zie Franck i. v. stadig), *giehó·ngər* geeuwhonger (cf. ohd. gâhi = snel), *gəvierələk* gevaarlijk (cf. ohd. fâra), *hierəng* haring (ohd. hâring), *jiemərə* jammeren (uit *jâmarjan), *kies* kaas (ohd. châsi, lat. câseus), *kriemər* kramer (uit *krâmari), *lieg* laag (uit *lâgi), *naoliesəg* nalatig (cf. os. lâtan), *šier* schaar (ohd. skâri, pl. v. skâr), *šriemə* schrammen (uit *skrâmjan) en naar analogie *šriem* schram (*skrâm), daarnaast *šraom,* zie Wdl., *spien* schaafkrullen (cf. Franck i. v. spaan; Kluge i. v. span), *pliestərə* pleisteren (cf. mlat. plâstrum), *wier* ware (conj. impf. v. zijn, ohd. wâri), *zwiegərsə* schoonzuster (zie Kluge i. v. schwager[1] en Franck i. v. zwager), en in den 3[en] pers. sing. ind. praes. *sliep* slaapt (ohd. slâfit), *liet* laat (uit lâtit; Limb. Serm. leet. cf. Kern § 210). Ten slotte in de minder vaak voorkomende woorden: *gədwie* gedwee (vgl. mnl. gedwa, gedwade, mhd. getwêdic), *šiepər* scheper (ohd. scâfâri), *vərvierd* vervaard (vgl. Limb. Serm. sig erveren, onververlike Kern § 23).

Opm. Vergelijk voor de vocaal dezer woorden, Te Winkel, Noordned. Tongvallen, blz. 94—111.

§ 112. *ā* + *i* of *j* wordt *ej* in: *bejjə* betten (ohd. bâjan, zie Kluge i. v. bähen), *drejjə* draaien (ohd. drâjan), *krej* kraai (os. krâia), *krejjə* kraaien (ohd. chrâian), *mejjə* maaien (ohd. mâen), *nejjə* naaien (ohd. nâjen), *tej* taai (ohd. zâhi, uit wortel *tanh), *wejjə* waaien (ohd. wâen, wâjan), *zejjə* zaaien (got. saian).

Opm. 1. Ook *pappəgej* papegaai (mhd. papagey, naast papegân) sluit zich hierbij aan.

Opm. 2. Zie voor deze woorden Te Winkel, Noord-Ned. Tongv. blz. 116—124.

§ 113. *ā* werd *ē* in het achtervoegsel — *ēr*, — aar; b.v. *bē·dəlēr* bedelaar (ohd. bëtalâri), *go·uchəlēr* goochelaar (ohd. gougulâri), *leu·gənēr* leugenaar (ohd. luginâri), *martəlēr* martelaar (ohd. martirâri), *meu·lənēr* molenaar (ohd. mulinâri).

Opm. 1. Dezen regel volgt ook *pielēr* pilaar (ohd. pfîlâri).

Opm. 2. Verkorting had plaats in *mer* maar (vgl. ohd. niwâri).

Germ. *ē*².

§ 114. Germ. *ē* in germ. woorden werd:

a. *ie* in *šieląk* schielijk (vgl. ohd. scēro).

b. *èij* in *hèij* hier (os. hēr), met apocope der *r*, en diphthongeering aan het woordeinde.

c. *ē* in het praet. van redupliceerende verba, b.v. *hēl* hield (ohd. hialt), *lēt* liet (got. lailōt), *lēp* liep (ohd. liof), *rēp* riep (ohd. riof), *slēp* sliep (os. slēp), *vēl* viel (ohd. fial).

Opm. Germ. *ē* werd *i* en zeer vaak daarnaast *ó* in: *ging, góng* (ohd. giang), *hing, hóng* (ohd. hiang), *ving, vóng* (ohd. fiang).

§ 115. In ontleende woorden werd *ē*:

a. *ē* in *brēf* brief (lat. brevis), *rēm* riem (lat. rēmus), *tēk* tijk (lat. gr. thēca, zie Kluge i. v. Zieche), *mēpènnəng* godspenning (zie Wdl. vgl. got. mizdo; ohd. mēta; gr. misthos; zie Kluge i. v miete[1]).

b. *ī* in: *mīt* mijt (lat. mēta), *krīt* krijt (lat. crēta), *spīgəl* spiegel (lat. speculum).

c. *ie* in *priestər* priester (os. prēstar).

d. *èi, è·i* en in auslaut *èij* in: *è·ikə* ijken (lat. aequare), *pèin* pijn (lat. pēna, paena), *prèij* prij (lat. prēda, praeda), *spèis* spijs (spēsa spensa, expensa), *zèij* zijde (lat. sēda).

Opm. Verkort werd *ē* in *pittərsēljə* pieterselie (petrosilium).

Germ. *ī*.

§ 116. Germ. *ī* is voor consonaat in den regel *ī*, b.v. *bīl* bijl (ohd. bīhal), *bītə* bijten (os. bītan), *blīvə* blijven (ohd. bi-līban), *dīn,* pron. poss. 2ᵉ pers. (ohd. dīn), *drīvə* drijven (os. drīvan), *grīs* grijs (os. grīs), *īs* ijs (ags. īs), *kīkə* kijken (meng. kīken), *knīpə* knijpen (mnd. knīpen), *krītə* huilen (mnd. krīten), *līf* lijf (ohd. līb), *līkənə* lijken (got. leikan), *līntè·ikə* litteeken (vgl. mnd. līktēken), *līnə* linnen (vgl. got. lein; ohd. os. līn), *līvənd* lijnwaad (vgl. mhd. līnwāt; zie Kluge i. v. leinwand), *līm* lijm (ohd. līm), *mīn* mijn, pron. poss. (onfr. mīn), *rīp* rijp (adj.) (os. rīpi), *rīk* rijk (onfr. rīc), *rītə* rijten (ohd. rīzzan), *slīpə* slijpen (ohd. slīfan), *vərslītə* verslijten (os. slītan), *stīf* stijf (ags. stīf), *strīkə* strijken (ohd. strīhhan), *tīd* tijd (onfr. tīd), *Vrīdəg* Vrijdag (mnd. Vrīdag; zie Te Winkel, Noordned.

Tongvallen bldz. 176), *vīf* vijf (os. fīf uit fimf), *Vrītəf* Vrijthof (straatnaam) (ohd. frīthof), *wīnwātər* wijwater (vgl. got. weihs; os. wīh), *wīf* wijf (os. wīf), *wīd* wijd (os. wīd), *wīs* wijs (adj.) (ags. wīs), *wīzə* wijzen (os. wisjan), *vrīvə* wrijven (ohd. rīban), *zīn* zijn (ww.) (mhd. sīn), *zīn* zijn (pron. poss.) (ohd. os. sīn), *zwīgə* zwijgen (ohd. swīgen).

§ 117. Denzelfden overgang in *ī* vinden we in aan het fra. en lat. ontleende woorden, b.v. *appətīt* appetijt (fra. appétit), *əzīn* azijn (ofra. aisin), *bībəl* bijbel (fra. bible), *fīn* fijn (lat. finus), *fərnīs* vernis (mlat. vernicium), *kwīt* kwijt (mlat. quittus), *knīn* konijn (fra. conin), *pīp* pijp (fra. pipe), *pīpə* piepen (lat. pipare), *pəmpīr* papier (lat. gr. papyrum), *prīs* prijs (ofr. prīs), *rīs* rijst (fra. riz), *sətīn* satijn (fra. satin), *spīt* spijt (ofra. despit), *šrīnəwè·rəkər* schrijnwerker (vgl. lat. scrīnium), *šrīvə* schrijven (lat. scribere), *terrepətīn* terpentijn (mlat. terebentīna), *wīn* wijn (lat. vinum), en *wīmərə* roode aalbessen (got. weina-basi; os. wīnberi).

Opm. 1. Verkorting van *ī* tot *ie* vinden we in *təpiet* tapijt, zie Wdl. (ofra. tapit).

Opm. 2. *Pəmpīr* verkort in 't mv. en dim. zijn vocaal tot *è* *pəmpèrrə* papieren, *pəmpèrkə* papiertje.

§ 118. Er komen echter ook woorden voor, die vóór consonanten niet *ī* maar *èi* hebben, en tal van woorden met *ī* in de vorige §§ genoemd, hebben verbogen vormen met *èi*; een vaste wet laat zich daarvoor niet vinden; de vormen met *èi* komen echter alleen vóór *v*, *f*, *g*, *s*, *z*, *m*, *n*, *l* en *d* voor, nooit vóór *p*, *t*, *k*; b.v.: *iech blèif*, bij *blīvə*, *iech krèig*, bij *krīgə*, *iech wèis*, bij *wīzə*, en zoo in de 3 pers. sing. en in den 2[en] pers. plur. van de verba der 1e klasse, wier stam uitgaat op *v*,. *g*, *z*; *bèis*, noordenwind (ohd. bīsa, zie Kluge i. v. biese), *də dèinə*, pron. poss. 2e pers. zelfstandig gebruikt; evenzoo *də mèinə*, *də zèinə*, naast *mīn*, *dīn*, *zīn*; *grèizə*, naast *grīs*; *grèinə* grijnen (ohd. grīnan), *lèifkə*, dim. v. *līf*; *knèizə* kniezen (oostfri. knīsen), *šèinə* schijnen (ohd. os. scīnan), naast *šīn*; *stèivə*, verb. vorm van *stīf*; *stèivə* stijven, ww. (mnd. stīven), *šèif* schijf (ohd. scība), *nèidəg* nijdig, naast *nīd* nijd (ohd. nīd), *vèis* vies (heeft in het Ndl. dial. *ie* voor *ī*; zie Franck i. v.), *wèifkə*, dimin v. *wīf*; *wèizə*, verb. vorm van *wīs*; *wèis* wijs, subst. (os. wīsa), *zwèin* zwijn (ohd. os. swīn).

§ 119. Bij de aan het fra. en lat. ontleende woorden doet zich hetzelfde verschijnsel voor, b.v.: *bəgèin*, mv. *bəgīnə* begijn (vgl. fra. beguin, zie Franck i. v.), *dəzèin* dozijn (mlat. dozina), *fèinə*, verb. vorm, naast *fīn; gərdèin* gordijn (mlat. cortina), *knèins*, mv. v. *knīn; mèin* mijn, subst. (fra. mine), *pətrèis* patrijs (ofra. pertris, petris, lat. perdix), *rəzèin*, mv. *rəzīnə* rozijn (fra. raisin; mlat. rōsīna), *sətèinə*, verb. vorm naast *sətīn; šəgrèin* (fra. chagrin), *vèig*, mv. *vīgə* vijg (fra. figue), *wèinšə*, dim. v. *wīn*.

§ 120. Germ. *ī* voor oorspr. of uit *d* of *w* ontstane *j* wordt steeds *è·i* of *èi*, b.v.: *blèij* blijde (ohd. blīdi), *klèijə* zemelen (ohd. klīa, klīwa; zie Kluge i. v. kleie), *lè·ijə* lijden (ohd. līdan), *rèij* rij (mhd. rīhe), *rè·ijə* rijden (ags. rīdan), *snè·ijə* snijden (ohd. snīdan), *spèijə* spuwen (os. spīwan), *zèij* zijde, kant (os. sīda); ook in buigingsvormen waar *d*, intervocalisch in *j* overging, b.v. *wèijə*, naast *wīd*, *tèijə* naast *tīd*.

Opm. Onder invloed van het subst. *snie* sneeuw (got. snaiws), luidt het werkw. *sniejə* (ohd. snīwan), zie Te Winkel, Noordned. Tongv. bldz. 173).

§ 121. Evenzoo staat in auslaut steeds *èij* of *è·ij*, b.v. *drèij* drie (ohd. drī naast drie), *vrè·ij* vrij (ohd. frī), en in die woorden, welke in het Fra. den uitgang *ie*, in het Ndl. den uitgang *ij* hebben, b.v. *žalloezèij* (fra. jalousie), *pərtèij* (fra. partie) enz.

Opm. De pronomina person. hij (os. hi), wij (got. weis), gij (os. gī), luiden in het dialect, *hē·r*, *vē·r*, *gē·r*, zie § 201.

§ 122. Van de woorden, die evenals in het Ndl. voor *r ī* hebben, vertoonen een van het Ndl. afwijkenden vorm: *gīr* gierig (ohd. giri, vgl. Te Winkel, Noordned. Tongv. bldz. 179), *pīrəng* pier (mnd. pīr), terwijl de vocaal van *klēr* klier (oostfri. klīre, zie Franck i. v.) niet aan germ. *ī* beantwoordt.

§ 123. Verkort werd *ī* tot *ie* vóór *ch* in *liech* licht (levis) (ohd. līht), en tot *i* in *wit* wit (got. hweits, zoo dit woord niet oorspr. korte *ĭ* heeft; zie Franck i. v.).

Opm. Wat de verkorting betreft van *ī* tot *i* in den 2[en] en 3[en] pers. sing. praes. ind. van de sterke verba der 1[e] klasse, wier stam uitgaat op *t* en *p*, zie § 210.

§ 124. Verkort tot *i* werd ook de vocaal in den Ned.-Fra. uit-

gang *iek* (fra. *ique*) in sommige woorden als: *fəbrik* fabriek (fra. fabrique), *kəmik* komiek (fra. comique), daarentegen *məzīk* muziek.

Germ. *ō*.

§ 125. Germ. *ō* werd *ō* zelden *ō*·, b.v. *erəmōj* armoede (mnd. armōt), *bōk* boek (os. bōk), *brōk* broek (ohd. bruoh), *blōd* bloed (onfr. bluot), *brōr* broeder (onfr. bruothar), *dōk* doek (ohd. tuoch), *gōd* goed (onfr. guot), *hōvə* behoeven (vgl. ags. behōf), *hōk* hoek (ags. hōc), *hōd* hoed (ohd. huot), *hōs* hoest (ohd. huosto), *kōk* koek (ohd. kuocho), *kōj* koe (ohd. kuo, os. kō), *mōd* moed (ohd. muot), *mōs* moes (os. mōs), *mōtə* moeten (os. mōtan), *pōl* poel (ohd. pfuol), *plōg* ploeg (ags. plōh), *rōpə* roepen (onfr. ruopan), *rōj* roede (ohd. ruota), *rōt* roet (ags. hrōt), *šōn* schoen (os. skōh), *sprō·təl* sproet (mnd. sprōte, sprōtele), *stōl* stoel (os. stōl), *snōk* snoek (mnd. snōk, zie Franck i. v.), *vlōkə* vloeken (onfr. fluokan), *vōt* voet (onfr. fuot), *vōr* voeder (ags. fōdor), *vōrə* voeren, bekleeden (vgl. ohd. fuotar), *Gōnsdəg* Woensdag (mnd. Wōdensdach), *slōg* sloeg (ohd. sluog), *drōg* droeg (mnd. truoc), en zoo verder in het praet. van de verba der 6e klasse.

§ 126. Germ. *ō* werd:

a. *oe* in: *boel* boedel, boel (os. bōdlōs), *boenə* boenen (ndd. bōnen, zie Kluge i. v. bohnen), *doe* en *toen* toen (onfr. thuo), *knoejə* knoeien (germ. ō? zie Franck i. v.), *oestər* oester (zie Franck i. v.), *roejə* roeien (ags. rōwan), *zoe* zoo (ohd. sō).

b. *o͞e* in: *do͞en* doen (os. onfr. dōn), naast 1e pers. sing. praes. *dōn*, en de uitdrukking *vən dōn höbbə* noodig hebben; *vlo͞er* vloer (ags. flōr).

c. *ouw* in auslaut in *touw* toe, dicht (ohd. zuo).

§ 126A. In ontleende woorden ging *ō* over in *oe*, b.v. *kroen* kroon, kruin (lat. corōna), *roes* roos (rōsa), *Roemə* Rome, *toen* toon (lat. tonus), *troen* troon (fra. trōne), *fəjoel* viool, bloem (lat. viola), *sərmoen* preek (lat. sermo, -ōnis), *spioen* spion (fra. espion), *pətroen* patroon (fra. patron).

Opm. 1. Vgl. voor de vocaal van *kroen*, *troen*, *toen* Paul's Grundr. I² blz. 821.

Opm. 2. Ook *joed* jood (lat. judaeus) vertoont dezen klank.

§ 127. Verkorting treffen we aan in: *blóm* bloem (ohd. bluoma), *gənóg* genoeg (os. ginōg), *-dóm* - dom, b.v. *awwərdóm* ouderdom; *mós* moest (ohd. muosta), *ros* roest, *stóp* stoep (mnd. stōpe), *snóppə* snoepen (nd. snōpen; germ. ō? zie Franck i. v.), *stóng*, naast *sting* stond (os. stōd), *vərdómmə* verdoemen (vgl. os. dōm).

UMLAUT.

§ 128. Germ. *ō* werd voor *i* of *j* in de volgende lettergreep *eu*, zelden *eu˙*; umlaut verschijnt ook in afleiding en verbuiging van woorden met *ō* uit germ. *ō*, b.v. *bleujə* bloeien (os. blōjan), *bəmeujə* bemoeien (ohd. muojan), *breujə* broeden (*brōdjan), *beuk*, *beukskə* (mv. en dim. v. *bōk*), *breuk*, *breukskə* (mv. en dim. v. *brōk*), *breurs*, *breurkə* (mv. en dim. v. *brōr*), *deuk*, *deukskə* (mv. en dim. v. *dōk*), *dreuvəg*, *bədreuf* droevig, bedroefd (ohd. truobi), *gleujə* gloeien (os. glōjan), *greujə* groeien (*grōjan), *greun* groen (os. grōni), *vərgeujə* vergoeden (naast *gōd*), *gəbreurs* gebroeders (naast *brōr*), *gəveul*, *veulə*, gevoel, voelen (os. gifōljan), *heuj*, *heudšə* (mv. en dim. v. *hōd*), *keul* koel (ohd. chuoli), *keuj* (mv. v. *kōj*), *meuj* moede (ohd. muodi), *meujtə* moeite, *meujələk* moeielijk (vgl. ohd. muoī), *mismeujəg* mismoedig (naast *mōd*), *neuchtər* nuchter (ohd. nuohtarnīn), *neumə* noemen (*nōmjan, zie Franck i. v.), *preuvə* proeven (lat. probāre, zie voor de verklaring v. d. umlautsklinker Franck i. v.), *reurə* roeren (os. hrōrjan), *reubə* raapknollen (mhd. rüebe, ohd. ruoba; zie Kluge i. v. rübe), *speulə* spoelen (ohd. spuolen, uit *spōljan), *steul*, *steulkə* (mv. en dim. v. *stōl*), *veuj*, *veutšə* (mv. en dim. v. *vōt*), *vreug* vroeg (ohd. fruoji), *weus* woest (ohd. wuosti), *vreu˙tələ* wroeten (ags. wrōtian), *zeut* zoet (ohd. swuozi), *zeukə* zoeken (os. sōkjan).

§ 129. De woorden, die hun vocaal verkort hebben, hebben in afleiding en verbuiging umlaut van dien klank, b.v. *blumkə* (dim. v. *blóm*), *stupkə* (dim. v. *stóp*).

Germ. *ū*.

§ 130. Germ. *ū* werd *o̅e̅* (zie echter § 131 — § 137), b.v. *bro̅e̅n* bruin (ags. brūn), *bo̅e̅tə* buiten (os. būtan), *bro̅e̅d* bruid (os. brūd), *bo̅e̅k* buik (ohd. būh), *do̅e̅zənd* duizend (onfr. thūsint), *ho̅e̅s* huis (onfr. hūs), *ho̅e̅kə* hurken, subst. (vgl. mhd. hūchen), *kro̅e̅k* kruik (os. crūka), *kro̅e̅pə* kruipen (os. *krūpan, ags. creopan), *ko̅e̅p* kuip

(mnd. cūpe, lat. cūpa), *moes* muis (ohd. mūs), *noe* nu (ags. nū en nu), *roešə* ruischen (mhd. rūschen), *roet* ruit (mnd. rūte), *snoets* snuit (ohd. snūza), *šoem* schuim (ohd. scūm), *sproetə* spruitkool (mnd. sprūte), *stroek* struik (mnd. strūk), *toešə* tuischen, ruilen (mnd. tūschen), *oet* uit (os. ūt), *voel* vuil (ags. fūl), *voes* vuist (ohd. fūst), *vərstoekə* verstuiken (nnd. stūken), *zoekə* zuigen (ohd. ags. sūgan, naast ags. sūcan, zie Franck i. v.), *zoepə* zuipen (ags. sūpan).

§ 131. Germ. *ū* werd *ou*, soms *o·u*:

a. vaak voor labialen (*f, v, w, m*), b.v.: *bouwə* bouwen (ohd. os. ags. būan), *drouf* druif (ohd. drūba), mv. *droevə*; *douf* duif (onfr. dūva), mv. *doevə*; *doum* duim (ohd. dūmo), mv. *doemə*; *kouf* kuif (mnl. cuve, zie Franck i. v.), *proum* pruim (ohd. pfrūma), mv. *proemə*; *ro·uw* ruw (ohd. rūh), *snouf* snuif, *snouvə* snuiven (mhd. snūben), *šrouf* schroef, doch mv. *šrouvə*; *šrouvə* schroeven, ww. (mnd. schrūve, schrūven), *vərtrouwə* vertrouwen (onfr. trūon), *vərzoumə* verzuimen (ohd. virzūmen).

b. Soms voor dentalen (*z, n*), b.v. *brounə*, verb. vorm v. *broen*; *houzə* huizen (ww.) naast *hoes*.

c. voor *l*, welke alleen in de beide eerste woorden gemouilleerd klinkt als in fra. travail, in: *koul* kuil (mnd. kūle), *moul* muil, bek (ohd. mūla), *voulə*, verb. vorm. v. *voel*.

Uitgezonderd *šöilə* schuilen (mnd. schūlen), *öil* uil (mnd. ags. ūle) naast *oelə* (zie Wdl.).

§ 132. Germ. *ū* wordt vaak *öi*, of *ö·i*, zonder dat daarvoor een vaste regel te geven is; zelfs staan naast woorden met dial. *oe* uit germ. *ū*, vormen met *öi* of *ö·i*; voor een deel zullen deze woorden ook wel ontleend zijn aan de schrijftaal, b.v. *böigə* buigen (ags. būgan), *döijə* duwen (ohd. dūhen), *pö·ik* puik (nd. pük), *pöis* puist (mnd. pūst), *röim* ruim (ags. rūm), *röizəng* ruzie (oostfri. rūse), *höiskə* (dim. v. *hoes*), *möis*, *möiskə* (mv. en dim. v. *moes*), *šöimə* schuimen, ww. (naast *šoem*), *šöivə* schuiven (mnd. schūven, ags. scūfan), *sprö·itə* spuiten (vgl. mnd. sprūte, zie Franck i. v. spruit), *zö·ijə* zuiden (vgl. os. sūth, uit *sund, zie Kluge i. v. süden).

§ 133. Germ. *ū* voor *r*, ook in ontleende woorden werd:

a. *oe* in: *boer* boer (ohd. gibūrida), *doer* duur (subst.), *loerə* kijken (mnd. lūren), *moer* muur (lat. mūrus), *zoer* zuur (ags. sūr).

b. *ō* in: *dōrə* duren (lat. dūrare), naast *doer* (zie onder **a**), *šōrə*

schuren (mnd. schūren), *šōr* bui (os. skūr, ohd. scūr, vgl. got. skūra windis; zie Franck i. v. schoer), *ōr* uur (lat. hōra, fra. heure).

§ 134. Germ. *ū* in auslaut werd *ö·ij* in *lö·ij* lui (uit *lū, zie Franck i. v.).

§ 135. De aan het Fransch ontleende woorden hebben *ö·i*, *öi*, b.v. *flö·it* fluit, *flö·itə* fluiten (ofra. flaüte), *frö·it* fruit (fra. fruit), *flöim* fluim (fra. flume), *plöim* pluim (fra. plume), *slöis* sluis (fra. écluse).

§ 136. De oorspr. uitspraak behielden *prük* pruik (fra. perruque), en *fərnüs* fornuis, met een nog niet opgehelderde verandering van den klinker uit mnl. fornais (ofra. fornaise).

Opm. *Kwa·nsèis* kwansuis, bewaart nog de vocaal van het mnl. (mnl. kwansijs uit lat. quam si, zie Franck i. v.).

§ 137. Verkorting treffen we aan in: *gru·məl* kruimel (stam krūm, naast krum? zie Franck i. v. kruim), *loetər* louter, bijw. (vgl. ohd. hlūttar), *pu·mpstè·in* puimsteen (dat echter wel aan ohd. pumiz, bumiz, niet aan lat. pūmex zal beantwoorden), *prótsə* proesten (mnd. prūsten), *voch* vocht (ohd. fūht), en in eenige werkwoordel. vormen: *də flöts, krups, zups,* gij fluit, kruipt, zuipt; zie § 211.

UMLAUT.

§ 138. Germ. *ū* werd voor *i* of *j* in de volgende lettergr. *ü*; deze umlaut treedt ook op in verbuiging en afleiding van woorden met dial. *oe* uit germ. *ū*, b.v. *brüdšə* (dim. v. *broed*), *bükskə* (dim. v. *boek*), *düməling* duimeling (zie Franck i. v. duim), *grüs* gruis, fijne steenkolen (een umlautsvorm naast mnd. nd. grūs), *gəbrükə* gebruiken (got. brūkjan), *krüs* kruis (os. crūci, ohd. chrūzi, met verlenging v. d. wortelvocaal aan een verbogen naamv. v. lat. crux ontleend, zie Franck i. v.), *küt* kuit, vischzaad (nnd küte), *küt* kuit lichaamsdeel (umlautsvorm naast mnd. kūt), *küpər* kuiper (naast *koep*), *lüstərə* luisteren (umlautsvorm naast ohd. hlūstrēn; ags. hlystan), *plüs* pluis, bvnw. (oostfri. plūs), *stüp* stuip (mnd. oostfri. stūpe, een umlautsvorm, die aan het mv. kan ontleend zijn), *sprütšəs* spruitjes (dim. v. *sproetə*), *strük*, *strükskə* (mv. en dim. v. *stroek*), *tüt* peperhuisje (nd. tūte, zie Franck i. v. tuit), *ütərstə* uiterste (naast *oet*), *züvər* zuiver (ohd. sūbar, naast sūbiri, zie Franck i. v.), *blōdzükər* bloedzuiger (naast *zoekə*).

Opm. Verkort werd germ. *ū* in: *mör*, *mörkə* (mv. en dim. v. *mōer*), *zöchtə* zuchten (ohd. sūftiōn).

§ 139. Dialect. *ou* uit germ. *ū* heeft regelmatig tot umlaut *öi*, b.v. *döifkə* (dim. v. *douf*), *pröimkə* (dim. v. *proum*), *köilkə* (dim. v. *koul*), *möilkə* (dim. v. *moul*).

§ 140. Dial. *ōe* voor *r* uit germ. *ū* heeft tot umlaut *ǖ* in *bürkə* (dim. v. *bōer*).

§ 141. Dial. *ō* voor *r* uit germ. *ū* heeft tot umlaut *eu*, b.v. *šeurkə* (dim. v. *šōr*), *eurkə* (dim. v. *ōr*).

§ 142. Germ. *ū* voor *r* werd *eu* voor *i*, *j* van de volgende lettergreep in: *heur* huur en *heurə* huren (cf. ags. hyr en hyrian), *šeur* schuur (mnd. schǖre uit germ. skūriō).

TWEEKLANKEN.

Germ. *ai*.

§ 143. Germ. *ai* werd *è·i* of *èi*, behalve voor *h*, *w*, *r* en in auslaut, b.v.: *blè·ik* bleek (ohd. bleih), *bè·in* been, mv. *bèin* (os. bēn), *brè·id* breed (ohd. breit), *dè·il* deel, gedeelte (got. dails), *dèilə* deelen (got. dailjan), *dè·ig* deeg (ags. dāh), *è·id* eed (ohd. eid), *è·in* een (got. ains), *gè·is* geest (onfr. geist), *gè·it* geit (got. gaits), *gəmèin* gemeen (ohd. gimeini), *gərè·id* gereed (got. garaids), *hè·is* heesch (ags. hās), *hè·it* heet (onfr. heit), *hè·itə* heeten, noemen (got. haitan), *klè·id* kleed (ofri. klāth), *klèin* klein (ags. clǣne), *lè·id* leed (adj. en subst.) (ohd. leid), *lè·is* leest (got. laists), *lè·im* leem (onfr. leimo), *mèinə* meenen (onfr. meinan), *mè·idskə* meisje (bij mhd. meit, zie Franck i. v. meid), *mè·istər* meester (os. mēstar), *nè·in* neen (ohd. nein, os. nēn), *rè·ip* reep, hoepel (ags. rāp), *stè·in* steen, mv. *stèin* (got. stains), *šè·if* scheef (ags. scāf), *šè·igəl* schei, haarscheel (ohd. sceitila), *slè·ipə* sleepen (*slaipjan), en onder invloed van dit ww. ook *slè·ipə* slepen (*slipōn), *tè·ikə* teeken (onfr. teican), *vlè·is* vleesch (ags. flǣsc), *wè·ik* week (adj.) (ohd. weich), *wè·it* weet (got. wait), en onder invloed v. h. praes. *wè·itə*, naast *wētə* weten (got. witan), *zè·ivər* zeever (ohd. seifar), *zè·ikə* zeiken (ohd. seihhen), *zwè·it* zweet (ohd. sweiz).

§ 144. *è·i* en *èi* + oorspr. of uit *d* ontstane *j* leverde den tweeklank *è·ij* en *èij* op, b.v: (*allə*)*bèij* beide (ohd. beidē), *è·ij* ei (*aijo),

hèij heide (ohd. heida), *lèijə* leiden (ags. lǣdan), *sprèij* sprei (vgl. ohd. spreiten), *šèijə* scheiden (ohd. scheidan), *šèij* scheede (ohd. sceida), *wèij* weide (ohd. weida).

Opm. Hiertoe behoort ook met een eenigszins afwijkende vocaal *flejjə* vleien, indien dit woord althans teruggaat op germ. *flaihjan (zie Franck i. v.).

§ 145. Germ. *ai* werd *ie* voor *h*, *w*, *r* en in auslaut, b.v. *iew* eeuw (got. aiws, onfr. ēwa), *iewəg* eeuwig (ohd. os. ēwig), *ie* eer (voegw.), *iedər* eerder (bijw. zie § 172) (ohd. os. ēr), *ier* eer (subst.) (ohd. os. ēra), *iersta* eerste (ohd. os. ērist), *hier* heer (onfr. hērro, uit *hairiro), *klie* klaver (ohd. chlēo, uit * klaiwo, zie Franck i. v. klaver), *liewerək* leeuwerik (met den klemtoon op de 1[e] lettergr. ags. lāwerce), en onder invloed hiervan soms *liew* leeuw? (uit *lewo), *lierə* leeren (got. laisjan), *lienə* leenen (ohd. lēhanōn, denomin. v. ohd. lēhan, zie Franck i. v. leen), *snie* sneeuw (got. snaiws), *šriewə* schreeuwen (ohd. screiōn), *spriew* spreeuw (*spraiwon), *slie* slee, sleeuw (ags. slāw, germ. *slaiwo), *twie* twee (got. twai), *tien* teen (manl.) (ohd. zēha, ags. tāhe), *wie* hoe (vgl. got. hwaiwa; zie Kluge i. v. wie), *zie* zee (got. saiws), *zier* zeer (bijw.) (os. ohd. sēro; vgl. got. sair), *ziel* ziel (got. saiwala).

Opm. Hiertoe behoort ook *vrie* ruw (zie Wdl. i. v. wreed), indien dit woord althans beantwoordt aan os. wrēd, ohd. reid. Zie ook Dr. L. Simons: Het Roerm. dialect, pag. 33.

§ 146. Nog hebben *ie*, waar we *èi* zouden verwachten: *hiel* heel, geheel (ohd. heil, got. hails), *lieləк* leelijk (ohd. leidlīh), *mieskə* koolmees (vgl. ohd. meisa), *wienəg* weinig (vgl. got. wainags, zie Franck i. v.).

Opm. Naast regelmatig *mèistə* meeste (ohd. meist), komt voor de vorm *mīstə*, met gerekte vocaal.

§ 147. Ook eenige aan het Fransch ontleende woorden vertoonen deze vocaal, b.v. *bies* beest (ofra. beste), *fies* feest (ofra. feste), en de woorden met den Nederl.-Fra. uitgang *eel*: *žəwielə* juweelen (ofra. joel), *kəniel* kaneel (fra. cannelle), *kəstiel* kasteel (ofra. castel), *pənsiel* penseel (ofra. pincel).

§ 148. Germ. *ai* werd *ē* in het praet. sing. van de sterke verba der 1e klasse, naar analogie van de meervoudsvormen, b.v. *bēt* (got. bait).

§ 149. Germ. *ai* werd verkort:

a: tot *e* of *e·* in: *ech* echt, bvnw. (ofri. ēft uit ēhaft), *ettər* etter (os. eitir), *ve·nt* vent (fri. feint uit *feimnōt).

b: tot *è* of *è·* in: *èlləf* elf (ohd. einlif), *èsdə* eest (ags. āst, mnd. eist), *hè·ləg* heilig (os. hēlag), *klèdšə* (dim. v. *klè·id*), *lèddər* (ohd. hleitar, leitara), *vèt* vet (onfr. feit), en in sommige vormen van *hèitə* heeten, *wè·itə* weten en *zwè·itə* zweeten, zie § § 218, 240.

c: tot *i·* en *i* voor nasaal + cons. in: *i·nkəl* enkel (adj.) (got. ainakls), *ins* eens, eenmaal, bijw. (ohd. eines).

d: tot *u* voor volgende *m* in *ummər* emmer (os. ēmbar).

Germ. *au.*

§ 150. Germ. *au* werd *oe* voor dentaal (*t, d, n, r, s*) en *h,* b.v: *bloet* bloot (ohd. blōz), *boen* boon (ohd. bōna), *broed* brood (ohd. brōt), *doed* dood (onfr. dōt), *does* doos (met onbekende vocaal). *groet* groot (ohd. grōz), *hoeg* hoog (got. hauhs), *kloet* kloot (ohd. chlōz), *loed* lood (ags. lēad), *loen* loon (onfr. lōn), *noed* nood (got. naudi-), *oer* oor (got. ausō), *poet* poot (uit *pauto), *roed* rood (ohd. rōt), *šoen* schoon (onfr. scōni), *šoet* schoot (got. skauts), *stoetə* stooten (got. stautan), *troes* troost (ohd. mnd. trōst).

Uitgezonderd *ōs* oost (ags. ēast).

§ 151. Dezen klank vertoonen ook de ontleende woorden: *kloestər* klooster, kluister, welke beide woorden teruggaan op lat. claustrum (zie Franck in vocibus) en *moer* moor, neger (mlat. maurus).

§ 152. Germ. *au* werd *o·u* of *ou* voor volgende labiaal en gutturaal, b.v. *bo·um* boom (ags. bēam), *dro·um* droom (ohd. troum), *do·uf* doof, verb. vorm *douvə* (got. daufs), *gəlouf* geloof (ohd. giloubo), *go·uchələ* goochelen (vgl. ohd. gougulāri), *ho·up* hoop (manl.) (ohd. houf), *ko·upə* koopen (ags. cēap), *kno·up* knoop (mhd. knouf), *lo·upə* loopen (got. hlaupan), *oug* oog (got. augō), *o·uch* ook (got. auk), *ous* oogst, met syncope van *g* (mnd. ōgest, ōst, aust), *ro·uk* rook (onfr. rouc), *roum* room (ags. rēam), *sto·um* stoom (ags. stēam), *stro·um* stroom (ags. strēam), *to·um* toom (ohd. zoum), *to·uvərə* tooveren (vgl. ohd. zoubar), *zo·um* zoom (ags. sēam).

Opm. Dezelfde vocaal, echter niet beantwoordende aan germ. *au,* vinden we in: *ro·uf* roof, korst eener wonde (ohd. hruf, mnd. rōve), *do·ugə* deugen, dat zijn vocaal ontleende aan het praes. (vgl.

ohd. toug, infin. *tugan), terwijl *kouts* koets, rijtuig, ontleend is aan fra. couche.

§ 153. Het enkelv. van 't praet. der sterke verba van de 2e klasse heeft *ō·, ō*, naar analogie van het meerv. b.v. *bō·j* bood (ohd. bōt).

§ 154. Germ. *au* + *w* wordt *ouw* in: *houwə* houwen, slaan (ags. heawan), *touw* touw (ohd. zouwen), *vrouw* vrouw (ohd. frouwa), terwijl de vocaal van *kouw* kooi (lat. cavea), aan een Rom. klankverbinding beantwoordt.

§ 155. Germ. *au* + *j* wordt:

a: *oe* + *j* in: *doejə* dooien (os. dōian), *goejə* gooien (uit * gaujan, zie Franck i. v. gauw), *loejə* looien (stam * laujo mnl. louwen), *vloej* vloo (met eene aan de verbogen vormen ontleende *j*), (ohd. flōh, ags. fleah).

b: *ouw* in *mouw* mouw (germ. * maujo, zie Franck i. v.).

c: tengevolge van umlaut *öij* in: *höij* hooi (got. hawi, gen. haujis), *ströijə* strooien (got. straujan).

Opm. Stroo luidt *strü* (ags. streaw), met wegval van *w* en een ontleende umlautsvocaal b.v. aan het bvnw. *strüjə* strooien.

§ 155 A. Verkorting treffen we aan in: *broelof* bruiloft (ohd. brūthlauft), *koch* kocht (naast *ko·upə*).

UMLAUT.

§ 156. Germ. *au* voor *i* of *j* van de volgende syllabe werd *ü* voor dentaal en *h*; eveneens verschijnt *ü* in verbuiging en afleiding van woorden met dial. *oe* uit germ. *au*, b.v: *blü* bloode (ohd. blōdi), *brüdšə* (dim. v. *broed*), *grüddə* grootte (een *-ida* afleiding v. *groet*), *grüts* grootsch, trotsch (naast *groet*), *hürə* hooren (got. hausjan), *hügdə* hoogte (van *hoeg*), *kül* kool, gewas (lat. caulis), *nüdəg* noodig (naast *noed*), *ónnüzəl* onnoozel (germ. *au* of *o?* zie Franck i. v.), *pü, pütšə* (mv. en dim. v. *poet*), *rüstər* rooster (*r*-afleiding van ohd. rōst, rōsta, zie Franck i. v.), *rümər* roemer, romer (onder invloed van *Roemə?* zie Franck i. v.), *trüstə* troosten (mhd. troesten, * traustjan).

§ 157. Germ. *au* voor *i* of *j* van de volgende syllabe werd *ö·i* of *öi* voor labiaal en gutturaal; evenzoo verschijnt *ö·i, öi* in verbuiging en afleiding van woorden met dial. *o·u, ou* uit germ. *au*,

b.v: *böim* (mv. v. *bo·um*), *dröimə* droomen (mhd. tröumen), *dö·ipə* doopen (got. -daupjan), *gəlö·ivə* gelooven (got. galaubjan), *hö·ip*, *hö·ipkə* (mv. en dim. v. *ho·up*), *kö·ipər* kooper (naast *ko·upə*), *höid* hoofd (met syncope van *f*, verg. ohd. houbit), *knö·ip*, *knö·ipkə* (mv. en dim. v. *kno·up*), *knö·ipə* knoopen (knaupjan), *lö·ip* loop (zie W d l. uit *hlaupi), *lö·ips* loopsch, *lö·ipər* looper (mhd. lüffer), *rö·ikə* rooken (een-jan afleiding van *ro·uk*), naast *ro·ukə* (zie W d l.), *ströimə* stroomen (nhd. strömen), *strö·ipə* stroopen (mhd. ströufen), *tö·inə* toonen (uit *taugnjan, zie Franck i. v.), *zöimə* zoomen (naast *zo·um*).

§ 158. De woorden, die dialectisch *ouw* hebben uit germ. *au* + *w* (zie § 154), hebben in afleiding en verbuiging tot umlaut *öij*, b.v: *köijkə* (dim. v. *kouw*), *töijkə* (dim. v. *touw*), *vröijkə* (dim. v. *vrouw*).

Verkorting treffen we aan in: *hödšə* (dim. v. *höid*, zie W d l. i. v. hoofd), *huddər*, *hudgər* en *hustə* (uit *hürdər*, *hürt-gər*, hoort gij, en *hürstə*, hoor je, als tusschenwerpsel gebruikt, evenals in het Nederl. hoor je); en in sommige vormen v. h. praes. der verba *ko·upə*, *lo·upə* enz. zie §§ 219, 237.

Germ. *eo*.

§ 159. Germ. *eo* werd *ē*, b.v. *bədrēgə* bedriegen (os. - driogan), *bējə* bieden (os. biodan), *dēf* dief (ohd. diob), *dēnə* dienen (onfr. thienon), *dēp* diep (onfr. diep) en naar analogie *dēbdə* diepte (onfr. diupitha), *gētə* gieten (os. giotan), *dē* die (pron. dem. en relat.) (onfr. thie), *ēdər* ieder (os. iohwethar), *knēj* knie (ohd. chneo), *kēzə* kiezen (ohd. chiosan), *lēf* lief (onfr. lief), *lēch* licht, subst. (ohd. os. lioht), *lēgə* liegen (os. liogan), *nēr* nier (ohd. nioro), *nēstə* niezen (ohd. niosan), *nēt* niet (onfr. niewet, os. nēowiht), *rēt* riet (ags. hreód), *stēf-* stief- (ags. steóp-), *šētə* schieten (os. sceotan), *slētə* sluiten (ohd. sliozan), *vlēgə* vliegen (ags. fleogan), *vēr* vier (ohd. fior), *flēr* vlier (os. *fliodar, *fliothar, zie Kluge i. v. flieder), *vərlērə* verliezen (os. forliosan), *vrērə* vriezen (ohd. friosan), *wēk* wiek, pit eener lamp (ohd. wiohha), *wēg* wieg (ohd. os. *wioga, zie Franck i. v.), *wē* wie (pron. interrog.) (onfr. wie).

Opm. 1. Deze vocaal heeft ook: *bēch* biecht (ohd. bijiht) en *bēchtə* biechten.

Opm. 2. Uitgezonderd zijn: *kīzəl* kiezel (ags. ceósel), met gerekte vocaal, en *viedəl* vierdedeel (zie W d l. mhd. vierteil).

Opm. 3. (N)iemand, luidt *(n)īməs* (os. (n)ēoman), (n)ergens, luidt *(n)ö·rəgəs* (onfr. (n)iewergin, uit (n)ēohwergin), immers, luidt *jummərs* (uit ēomēr); zie voor deze woorden Paul's Grundr. I² p. 826.

§ 160. Germ. *eo* in auslaut werd *èij* in *bèij* bij, subst. (ags. beó).

§ 161. De Nederl.-Fra. uitgang *ier* werd in het dialect *ēr*, in woorden als: *bənkēr* bankier, *offəsēr* officier, *pləzēr* plezier e. d.

Germ. *iu.*

§ 162. Germ. *iu* werd *ü̈* in: *dü̈vəl* duivel (os. diuvil), *dü̈stər* duister (os. thiustri), *dü̈dələk* duidelijk, *kü̈kə* kuiken (ags. cȳcen), *vü̈r* vuur (onfr. fūir, zie Paul's Grundr. I² p. 828), en met verkorting van *ü̈* tot *ü* voor *ch* in *üch*, pron. pers. 2ᵉ p. mv. (ohd. iuwih, mhd. iuch).

Opm. Germ. *iu* werd verkort tot *u·* in *vru·nd* vriend (ohd. friunt).

§ 163. Ook *ü̈* hebben woorden, afgeleid van woorden met dial. *ē* uit germ. *eo*, b.v. *gəvrü̈r* vorst, *vərlü̈s* verlies, *bəslü̈t* besluit, naast *vrērə*, *vərlērə*, *bəslētə*; en met verkorting van *ü̈* tot *ü* voor *ch*: *lüchtə* lichten (os. got. liuhtjan), *lüchtər* luchter (mhd. liuhtǣre) naast *lēch*.

Opm. Wat de vocaal van ww. als: *drü̈pə* druipen (onfr. driepan) en *rü̈kə* ruiken (ohd. riohhan) betreft, zie daarvoor Paul's Grundr. I² p. 828.

§ 164. Germ. *iu* werd *öi* in: *döits* duitsch (ohd. diutisc), *gətöigə* getuige, subst. getuigen, ww. (ohd. giziugōn), en voor *j* in: *bədöijə* beduiden (vgl. ohd. diuten), *löij* lieden (os. liudi), *nöij* nieuw (ohd. niuwi).

Germ. *iu* werd *eu* voor *r* in: *deur* duur (ohd. tiuri), *eur* uw, pron. poss. (uit *iuwere, zie Kern: Limb. Serm. § 165, Behaghel: Eneide, pag. LXXXVII).

§ 165. Germ. *iu* voor *w* werd *ou*, *o·u*, b.v: *brouwə* brouwen (ohd. briuwan), *houwələk* huwelijk (zie Grundr. I² p. 824), *klouwə* kluwen (ohd. chliuwa), *rouw* rouw (ohd. hriuwa), *šo·uw*, verb. vorm *šouwə* schuw, leelijk (ags. sceóh, zie Franck i. v. schuw), *wāršouwə* waarschuwen, *trouwə* trouwen (mhd. triuwen).

De onduidelijke vocaal.

§ 166. De onduidelijke vocaal van het dialect — voorgesteld door *ə* — komt over het algemeen overeen met die van het Ndl. Onduidelijk is dus de vocaal in alle onbetoonde begin-, midden- en eindlettergrepen, b.v: *bəginnə* beginnen, *kamməraotə* kameraden, *liegdə* laagte.

Doch het onduidelijk worden van een klinker gaat veel verder dan in het Ndl.; zelfs betoonde lange klinkers in begin- en eindlettergrepen worden onduidelijk, doordat de klemtoon geheel geconcentreerd wordt op eind- of beginlettergreep; vooral bij vreemde woorden is zulks het geval; ik noem als kenmerkende voorbeelden o. a.: *mənēr* manier, *šəndaol* schandaal, *bəka·ns* bijkans, *kərtēr* kwartier, *məzīk* muziek, *gədāg* (uit *gōjəndāg*, zie Wdl.), *bəjo̅er* bonjour, *aovənd* avond, *bəveu·rbəld* bijvoorbeeld, *koelək* kwalijk, *naobər* buurman, *Vrītəf* Vrijthof.

§ 167. Vandaar dat Elisie van onduidelijk geworden vocaal zich verder uitstrekt dan in het alg. Ndl.; ik noem o. a. nog: *aptiek* en *aptiekər*, apotheek en apotheker, *knīn* konijn, *trök* terug, *kəplaon* kapelaan, *bö·tram* boterham, *ēkstrouf* eksteroog, *kəptè·in* kapitein, *kəpraol* korporaal.

Opm. Een belangrijke rol speelt de onduidelijke vocaal bij de pronomina pers. en poss. en bij het lidw., zoo deze vormen zonder klemtoon of enclitisch worden gebruikt (zie aldaar).

De Svarabhaktivocaal.

§ 168. Epenthesis van een onduidelijke vocaal vinden we:

a: tusschen *l* of *r* en volgende consonant, uitgezonderd dentaal, b.v: *e·rəm* arm, *bəde·rəvə* bederven, *de·rəm* darm, *dörrəvə* durven, *hö·ləp* hulp, *mè·lək* melk, *wo·lək* wolk, *zè·ləvər* zilver.

b: in eenige op zich zelf staande, meest samengestelde woorden o. a: *ē·rəbèis* aardbei, *däögənēt* deugniet, *kē·rsəməs* kerstmis, *tachətəg* tachtig, onder invloed van *sē·vətəg* en *nē·gətəg*, *wē·rəwo·uf* weerwolf.

Apocope van *ə* had plaats, behalve in ontleende woorden, als *ta·nt* tante, o. a. in: *ērd* aarde, *ind* eind, *jóng* jongen, daar het als subst. voorkomende neutr. van het adj. *jó·nk* zou moeten luiden.

HOOFDSTUK III.

MEDEKLINKERS.

§ 169 A. Besproken worden hier alleen die gevallen, welke van het algem. Ndl. afwijken.

Wat de schrijfwijze aangaat, heb ik me aan het alg. Ndl. gehouden en schrijf dus: *bad, zaog*, ofschoon in de absolute vormen, evenals in het Ndl., een scherpe medeklinker gehoord wordt; slechts, waar de vormen te zeer afwijken, of zulks ter verduidelijking dient, gebruikte ik een letter in overeenstemming met de uitspraak. Voor afwijkingen, welke veroorzaakt worden door Sandhi zie § 192—195.

Halfklinkers.

§ 169. **w.** In anlaut voor *r*, gaat *w* over in *v*, b.v: *vrattəl* wrat, *vringə* wringen, *vrīvə* wrijven.

w wordt *j* in: *sniejə* sneeuwen, *spèijə* spuwen, *nöij* nieuw, *döijə* duwen, *ougsbraojə* wenkbrauwen, *ne·j* nauw (zie Wdl.), *bənajd* benauwd, *gajdēf* gauwdief, en zoo bijna altijd voor medeklinker in afleiding of verbuiging van woorden, die *w* hebben, uit germ. *w*, voorafgegaan door klinker of tweeklank, b.v. *blöijkə* (dim. van *blouw*), *flajtə* flauwte (naast *fla·w*), *vröijkə* (dim. v. *vrouw*), *töijkə* (dim. v. *touw*), *möijkə* (dim. v. *mouw*), *klöijkə* (dim. v. *klouwə*).

Syncope van *w* heeft plaats in *e·rt* erwt, en met donker kleuren van de volgende vocaal in: *koed* kwaad, *koelək* kwalijk, *koejóng* kwajongen, *nətoer*, *toer*, *toert* (= niet waar).

In *giehó·ngər* geeuwhonger, hoort de *w* niet thuis; zie Paul's Grdr[2] pag 807.

Assimilatie in *vrouməs* vrouwmensch, en plur. *vroulöij*.

w werd *b* in: *boe* waar, doch steeds *woe* voor volgende *b*, b.v. *woe bistə*; *zwa·ləbər* zwaluw.

w werd *v* in: *vēr* wij (voor de verklaring zie Kern: Limb. Serm. § 157), *līvənd* lijnwaad, *sperrəvər* sperwer.

w werd *g* in *mörrəg* murw, terwijl de *g* in *Gōnsdəg* Woensdag, teruggaat op germ. *gw.*

w werd *m* in *mispəl* wesp (vgl. nnd. wispe, wispel).

§ 170. **j.** De Maastrichtsche *j* is gelijk aan die van het beschaafde Ndl.

In aan het fra. ontleende woorden behield de *j* de fransche uitspraak en werd dus *ž*, b.v. *žang* Jan, *žəloes* jaloersch, *žus* juist, *žəwielə* juweelen (ofra. joel).

j werd *g* vóór palatale klinkers in: *get* iets (Limb. Serm. jet, jit), *giech* jicht, *gēr* gijlieden (uit *jîz).

Paragoge van *j* in: *kōj* koe, waar de *j* ontleend is aan het mv.; *vloej* vloo, terwijl het mv. *vlū* de *j* apocopeert.

Vloeiende Letters.

§ 171. **l.** Assimilatie of syncope vinden we in: *es* als, *hāzəneu·t* hazelnoot, *hāf* half, *kāf* kalf, *pām* palm (zie W dl.), *wo·uf* wolf.

§ 172. **r.** Apocope treffen we aan in: *ie* eer (voegw.), *hèij* hier (zie Kern: Limb. Serm. p. 665 i.v. hie), *me* maar (zie echter W dl.), *mie* meer, *nao* naar, *woe, boe* waar, *wənie, wienie* wanneer, *dao* daar.

Syncope in: *iedər* eerder, *iegistərə* eergisteren, *kətēr* kwartier (zie W dl.), *viedəl* vierdedeel (nhd. viertel) (zie W dl.), *gats* garstig (vgl. mnd. garst).

Epenthesis van *r* in: *kərsta·njəl* kastanje, *orrələjandər* oleander, *sprö·it* en *sprö·itə* spuit en spuiten.

Paragoge van *r* in: *zwa·ləbər* zwaluw.

r wordt *l* in: *hāməl* hamer, *flambōs* framboos, *ma·ləbər* marmer, *prō·pəl* proper, *šorsənē·lə* schorseneeren, *šachələ* schacheren.

Voor den vorm *waozə* waren, zie § 229.

Wisseling van *r* en *l* vinden we in: *dö·ləpər* dorpel, *gö·ləgərə* gorgelen, *ke·ləvər* kervel, *me·ləgər* mergel, *mē·ldər* merel (tevens met epenthesis van *d*), naast *mērəl*, *ö·ləgər* orgel.

Metathesis van *r* komt vaak voor, gewoonlijk bij niet-germ. woorden, b.v.: *Fəbəı wārie* Februari, *pərsèis* precies, *pərbērə* probeeren, *pərfessər* professor, *pərsessie* processie, *sakkərmi·nt* sacrament, *sakkərstèij* sacristie, *səkərtārəs* secretaris, *šaggərnērə* (fra. chagriner).

Neusklanken.

§ 173. **m.** Epenthesis van *m* in: *pəmpīr* papier, *tra·mp*, *tra·mpə* trap, trappen.

m werd *b* in *ma·ləbər.*

m werd *n* in *pró·nt* prompt, met wegval van *p* en assimilatie van *m* aan *t.*

§ 174. **n.** Evenals in het algem. Ndl. stelt *n* zoowel een dentalen, als — vóór *j* — een palatalen en vóór *k* en spirantische *g* een gutturalen medeklinker voor.

In verbuiging en vervoeging en op 't eind van een woord na toonlooze vocaal wordt *n* steeds geapocopeerd.

Prothesis van *n* in: *naovənd*, verkort uit *gōjənaovənd*, *Nē·kər* Jeker (zie Wdl.), *nó·nk* oom, tengevolge van het vaak voorafgaande lidw., dat zijn *n* dan aan het subst. overdeed, *naovəna·nt* (uit naar advenant).

Epenthesis van *n* in: *līvənd* lijnwaad, *galləng* galg, *Herrənsə* (adj. van Herve, met syncope van *f* voor *s*, zie Wdl.), *stankètsəl* staketsel, *səntroen* citroen, *wīnwātər* wijwater.

Paragoge van *n:*

a: in: *gaon, staon, dōn, zēn, slaon,* zie §§ 214, 230, 231.

b: in den nom. sing. masc. bij lidw. bvnw. en sommige pronomina voor *klinker* of *d, t, h,* zie §§ 199, 200, 202.

c: Evenals bij de vervoeging in het praes. en imperf. plur. de *n* weer te voorschijn treedt voor enclitische pronom. vormen, die met vocaal beginnen, zoo wordt ook *n* gevoegd achter den singularis-vorm op *ə* voor encl. pron. vormen, beginnende met vocaal, dus: *zə mạ̄gdən əm* ze maakten hem, maar ook *iech mạ̄gdən əm* ik maakte hem, *hər haoldən us* hij haalde ons.

Syncope van *n* in: *è·imaol* eenmaal, *əwē·g* weg (vgl. mnl. enwēghe), *bəgós* en *kós* begon en kon (vgl. mnl. begonste, konste), *lē·vətəg* levendig (zie § 199), *ste·iwəg* steenweg (zie Wdl.), *wīgərd* wingerd, *us* en *euzə* ons en onze, en vaak vóór slot-*s: ö·rəgəs* ergens, *hersəs* hersenen *(n)jīməs* (n)iemand, *vrouməs* vrouwmensch.

Syncope van *n* en daarna diphthongeering van den klinker vinden we in: *gạ̄js* gans en *he·js* handschoen (zie E. Maurmann, Die laute der Mundart von Mülheim a. d. Ruhr, § 160 en aanm. 2).

Apocope van *n* in: *mə* men, in het neutr. sing. der pron. possess. *mī*, *dī*, *zī* (§ 202), v. h. telw. en lidw. van onbep. *è·i*, *ə* (§ § 200, 207).

Opm. *doe* toen beantwoordt aan den Germ. vorm zonder *n* (os. thuo; ohd. dhuo).

Wisseling van *n* en *l* in: *klöppəl* knuppel, *vastəlaovənd* vastenavond (vgl. ndd. fastelabend, zie Kluge i. v. fasten).

In den vorm *to·uvərēr* toovenaar is de *r* oorspronkelijk (vgl. mnl. toverare, zie Paul's Grdr. I[2] p. 831).

n wordt *m* in auslaut in: *ke·žəm* (fra. quinzaine, zie Wdl.), *mōstəm* moestuin, *mèstəm* mesthoop (vgl. nhd. misten, ohd. mistunnea, zie Franck i. v. mest).

Assimilatie van *n* in *gērə* gaarne.

Assimilatie van *n* voor volgende labiaal, b.v: *i·mpəssa·nt* (fra. en passant), *gra·mpēr, gra·mēr,* grootvader, grootmoeder (fra. grandpère, grand'mère), *ha·mfəl* handvol (met syncope van *d* en assimilatie van *n* aan *f*), *ómbəšóf* onbeschoft, *wīmərə* aalbessen (vgl. got. weina-basi; os. wīnberi), met assimilatie van *n* aan *b* en overgang van *b* tot *m.*

nd wordt *ng* (gutturale *n*) in *stóng* stond, naar analogie van *góng*; evenzoo vinden we *ng* (gutturale *n*) in woorden, ontleend aan het fransch, eindigende op *n* of *n* + conson., b.v: *boeljóng* bouillon, *frang* franc, *žang* Jan, *kərtóng* karton, *pləfóng* plafond.

§ 175. **ng.** *ng* werd *n* in *la·nsəm* langzaam.

In plaats van *ng* vinden we *m* in *bökkəm* bokking (vgl. ook M. A. v. Weel, pag. 50; W. van Schothorst, pag. 50).

ng werd in auslaut verscherpt tot *nk* in de volgende woorden: *di·n̊k* ding, *gānk* gang, *jó·nk* jong, *kri·nk* kring, *lānk* lang, *dwānk* dwang, *ri·n̊k* ring, *spru·nk* sprong, *strānk* streng (subst.), *zānk* zang. In inlaut treedt *ng* weder te voorschijn.

Evenzoo voor *t* bij de vervoeging van verba, wier stam op *ng* eindigt, en gebleven, nadat de *t* was weggevallen, b.v.: *hər sprink, zink,* hij springt, zingt; zie § 208.

Lipletters.

§ 176. **p.** Syncope van *p* in *pró·nt* prompt.

In *ka·mp* kam (ohd. chamb), *kó·mp* kom (rom. cumba), *kró·mp* krom (ohd. chrumb), *kra·mp* kram (ohd. chrampf, zie Franck i. v.

kramp), hebben we schijnbaar paragoge van *p*, maar in het Ndl. heeft assimilatie plaats gehad van *m* en volgende *b*.

Epenthesis van *p* in *pu·mpstè·in* puimsteen (vgl. ohd. bumiz), en in conjugatievormen na *m*, terwijl *t* wegvalt, b.v: *hər keu·mp* komt, *nump* neemt, *brómp* bromt.

p werd *b* in: *stābəl* stapelzot, *boddəng* pudding.

Voor Ndl. *p* vindt men *k* in *ki·nk* pink, kleine vinger.

§ 177. **b.** *b* werd *p* in *appəlakouw* abrikoos (fra. abricot, spa. albaricoque, zie Kluge i. v. aprikose).

Voor Ndl. *b* vindt men *d* in *diggəl* bikkel.

Assimilatie van *mb* tot *mm*, *m* in: *mómmər* momboor, voogd (mnl. mombōre, door assimilatie uit montbōre, ohd. muntboro), *ló·mərd* lombard, *wīmərə* aalbessen.

§ 178. **f.** Syncope van *f* in: *hēt* heeft, *höid* hoofd, terwijl in de verbinding *fs* en *fst* de *f* bijna altijd assimileerde, b.v. *bustök* biefstuk, *dəzelləstə* dezelfde, *herrəs* herfst, *lēstə* liefste, *stèisəl* stijfsel, *vərgēs* vergeefs (zie Kern: Limb. Serm. p. 682), *giestə* geeft gij, *gəlöistə* gelooft gij.

Assimilatie in *gē·məch* geef mij.

f is niet tot *v* geworden in: *fēlə* velen, *fērtəg* veertig, *fīftəg* vijftig, *flejjə* vleien, *flēr* vlier, *flē·rmōes* vleermuis, *vərfēlə* vervelen.

Opm. *Straovə* straffen, heeft regelmatig *v* in inlaut tusschen klinkers uit *f* (vgl. mnl. strāven).

§ 179. **v.** Verscherping tot *f* vinden we in: *fəjoel* viool (bloem) (lat. viola), *fərnīs* vernis (mlat. vernicium), *ferrəməšèl* vermicelli.

v werd *g* in *zwēgəl* zwavelstok, lucifer (vgl. mnl. mnd. zwēvel).

Keelletters.

§ 180. **k.** Syncope van *k* in: *əspres* expres, *me·rət* markt, *Pi·ngstərə* Pinksteren.

k werd *ch* in: *raochəlīzər* rakelijzer, *iech* ik, *o·uch* ook; de beide laatste vormen onder duitschen invloed (zie Kern: Limb. Serm. § 90 vlg.).

k werd *n* in *līntè·ikə* litteeken (ohd. lîhzeihhan).

§ 181. **g.** Syncope van *g* in *ous* oogst (vgl. Kern: Limb. Serm. § 61).

g ging intervocalisch over in *j* en verdween vervolgens in *zēt* zegt (vgl. § 238).

In plaats van *g* vinden we *f* in *ēkstrouf* eksteroog.

g werd verscherpt tot *k* in: *blaosba·lək* blaasbalg, *ākələk* naast *ākələg* akelig.

In aan het fra. ontleende woorden wordt de uitspraak als *ž* behouden, b.v. *žande·rəm* gendarme, *gərlō·žə* horloge.

In geminatie vinden we steeds *g̈g̈* d. i. dubbele media, b. v. *hèg̈g̈ə* heggen, *lèg̈g̈ə* leggen, *lig̈g̈ə* liggen, *mög̈g̈ə* muggen, *rög̈g̈ə*, ruggen, *zèg̈g̈ə* zeggen.

In auslaut werd deze media tot tenuis, b.v.: *aonlèk* aanleg, *brök* brug, *dok* dog, *hèk* heg, *rök* rug, *trök* terug, *vlök* vlug, *mök* mug; ook in de conjugatie wordt deze *g̈* in auslaut en voor *s* tot *k*, b.v: *zèk, lèk,* zeg, leg; enkele vormen als b.v: part. perf. *gəzach, gəlach,* maken eene uitzondering (zie hiervoor § 238).

§ 182. **ch.** Assimilatie van *ch* + *š* in *nišə* nichtje.

ch + *s* wordt *ss* als in 't Nederl. in *os, wassə* enz.

§ 183. **h.** Prothesis in: *hērə* vestibule (Kluge i. v. ähren), *hō·və* oven.

h werd *g* in *gərlō·žə* horloge.

h viel weg in: *bō·tram* boterham, *mənier* mijnheer, *Sləvənier* Onze Lieve Heer.

Voor Germ. *h* vinden we intervocalisch als overgangsletter *j* in: *i·nrèijə* inrijgen (ohd. rīhan), *zèijbaor* vergiet (van den stam v. het werkw. zijgen, ohd. sīhan).

Bij de enclitisch gebruikte pronomina hij, hem, haar, het en 't lidw. het, is de articulatie der *h* zoo zwak, dat ze assimileerde aan den voorafgaanden medeklinker.

Tandletters.

§ 184. Apocope van *d* en *t* heeft plaats op 't woordeinde na medeklinker, behalve *l, n, r.*

§ 185. **t.** Epenthesis van *t* in: *aostə* azen (subst. mv. eenheid in 't spel), *fərnīstə* vernissen, *lachtə* lachen, *nēstə* niezen, *wó·ntə* wonnen (zie § 212), *fristər* frisscher en zoo soms in den compar. v. adjectiva op *s*.

Paragoge van *t* in: *blākərt* blaker, *glüpərt* gluiper naast Ndl.

gluiperd, *lö·ipərt* looper (zie Wdl.), *šö·jərt* schooier, *wó·nt* won (zie § 212), *wèlt* wil (vgl. Kern: Limb. Serm § 224), *jaot, nè·int, toert,* eig. = ja, neen, niet waar + het.

Ook vinden we *t* in het neutr. van sommige pronomina, het onbep. lidw. en eenige bijv. naamw.; zie aldaar.

Assimilatie of syncope van *t*, vooral voor *s*: *bèstə* beste, *wablēf* wat blieft, *kaosələ* kaatsen, *kō·rs* koorts, *lèstə* laatste, *luffə,* naast *luftə* lichten, opheffen (vgl. mhd. lüften, zie Franck i. v. 2 lichten), *waffeur, waffər* wat voor (zie § 204), *das* dat is, *dastə, wastə,* uit *dat-stə, wat-stə,* dat gij, wat gij; *ónvərwachs* onverwacht, *rechs* rechts(ch), en zoo vaak in *-s* afleidingen; *də lies* (uit *liets,* zie § 217), *mōs* (uit *mōts,* zie § 226), en bij verba, wier stam eindigt op consonant + *t*: *də smè·ls* (smelt), *bēchs* (biecht), *pla·ns* (plant), enz.; ten slotte bij de dimin. van subst. op *nt,* b.v. *ke·nšə* kantje, *pu·nšə* puntje enz.

Opm. *šroep* stroop, is de oorspr. vorm (vgl. fra. sirop, mlat. sirōpus).

In het meerv. van *poet* poot, *stoet* stoot, *vōt* voet, gaat *t* over in *j,* die bij de beide eerste subst. geapocopeerd wordt, *pü, stü, veuj* (zie Kern: Limb. Serm. § 105).

Voor Ndl. *t* vinden we *r* in *šārs* en *šārsə* schaats en schaatsen.

Voor Ndl. *t* vinden we *s* in: *nāks* naakt, *naoliesəg* nalatig.

§ 186. **d.** *d* gaat in inlaut tusschen vocalen bijna altijd over in *j,* b.v. *baojə* baden, *gənaojə* genade, *doejə* doode, *šäöjələk* schadelijk. Ook in auslaut, na wegval van den toonloozen eindklinker, bleef *j* behouden: *dräöj* draden, *baoj* bode, *meuj* moede, *slèij* slede.

Enkele woorden als: *rēdələk* redelijk, *lēdə* leden, waar de *d* blijft, staan onder invloed van het Nederlandsch.

d werd gesyncopeerd tusschen vocalen in: *alwērəm* wederom, *blü* bloode, *brōr* broeder, *gəbreurs* gebroeders, *lēg* ledig, *vēmə* vademen, rijgen, *vōr* en *vōrə,* voeder en voederen, *wēr* weder, *vēr* veder, *zaol* zadel, *šreursgāt* spleet in een vrouwenrok (zie Wdl.).

Epenthesis van *d*:

a. In comparatieven van adjectiva meest eindigende op *r, n* en soms *l,* b.v. *düstərdər* (duister), *dundər* (dun), *deurdər* (duur), *gīrdər* (gierig), *heldər* (v. *he·l* hard), *keuldər* (koel), *šoendər* (schoon).

b. Vaak na *l* en *n,* b.v. *fətsoendələk* fatsoenlijk, *küldərāp* koolraap,

drèijdərlèij drieërlei, *ve·ldər* (pl. v. *ve·l*), *māndər* (pl. v. *mān*), *dēndər* dienaar van politie; soms ook in *i·nkəld* enkel (adj.).

Assimilatie van:

a. *nd* tot *nn* in *blinnə* blinden (subst.), en verbogen vorm van blind (adj.).

b. *nd* tot *n* in auslaut bij het mv. der volgende subst. op *nd: ben* (banden), *han* (handen), *mun* (monden), *len* (landen), *tan* (tanden), *vrun* (vrienden), *win* (winden), *ren* (randen), in de woorden: *šan* schande, *zun* zonde, en in den 1[en] pers. praes. *vin* vind, *bin* bind.

c. *ld* tot *ll*, *l*, in: *gellə* gelden, *šellə* schelden, *göllə* naast *gö·ldə* gulden (zie Wdl.), *vərgöllə* vergulden, *i·mbēlə* en *vərbēlə* verbeelden, *mellə* melden, *mèl* mild, *šo·lək* schort (uit scholdoek, vgl. A. van de Water pag. 129 i. v.), *wèllə*, (verb. vorm van *wè·ld*), *hēl* en *hēlə*, hield en hielden.

d. *rd* tot *r* in: *ē·rappəl* aardappel, *ē·rəbèis* aardbei, *vərmaore* vermoorden, *iech wē·r*, *weu·r*, ik word, *də wē·rs*, *weu·rs*, gij wordt; de infin. en de overige vormen behouden meestal *d.*

e. *md* tot *m* in *hu·mə* hemd.

f. *nds* tot *ns* in: *saovəns* 's avonds, *binnəsmóns* binnensmonds, *dōezənstə* duizendste, *kins* kindsch, *sins* sinds, *vóns* vondst; voorts bij de dimin. v. substantiva op *nd: lenšə* landje, *munšə* mondje, en in de conjugatie van verba op *nd: də bins*, *vins*, gij bindt, vindt.

g. in: *avvəkaot* advocaat, *naovəna·nt* naar advenant.

Opm. Geen assimilatie van *d* had plaats in: *īməs*, *nīməs*, daar de Ndl. vormen iemand, niemand, paragogische *d* vertoonen (vgl. ohd. os. êoman).

Verscherping van *d* tot *t* vinden we in: *tāk* dak, onder invloed v. h. voorafgaande lidw. *hət; tu·nkə* dunken, wijl in den regel *dat* of *miech* voorafgaat; *vru·ntələk* vriendelijk, *lē·vətəg* levendig (zie § 199), *kamməraotə* kameraden, *brōetə* bruiden, *wō·rtə* werden (§ 212[A]), *bó·ntə*, *vó·ntə*, bonden, vonden (§ 212[B]), *zachtə*, *lachtə*, *kāntə*, zeiden, legden, kenden (§ 238).

In de verbogen vormen van woorden, die epenthetische *p* hebben na *m*, treedt *d* weer op, b.v: *bəšēmdə* naast *bəšēmp*, *vrēmdə* naast *vrēmp*.

Nederl. *d* werd *s* in: *slorsəg* slordig, *zwaors* zwoord.

Nederl. *d* (oorspr. Germ. *th*), werd tusschen vocalen *s* in *aosəm* adem.

d werd over *j* tot *g* in: *bü̈gəl* buidel, *šèigəl* schei, haarscheel (vgl. mnl. scheide, ohd. sceitila, zie Franck i. v. schei), *dēgə* en *dēch* deden en deed (zie Kern: Limb. Serm. § 223).

§ 187. **s.** Paragoge — vooral van adverbiale *s* — komt vaak voor, b.v: *dèks* dikwijls (mnl. dicke), *məšiens* misschien, *(n)oets* (n)ooit, *(n)īməs* (n)iemand.

Opm. *Hits* hitte (ohd. hizzia), *mets* mes (ohd. mezzi-(sahs)), *snoets* snuit (ohd. snūza), *kets* kat (zie Wdl.), hebben Hoogduitsche *ts*.

Epenthesis van *s* in *tēgənswōrdəg* tegenwoordig.

Syncope van *s* in *Sintərvaos* Sint-Servaas.

Metathesis van *s* in: *prótsə* proesten, *rupsə* rispen (zie Franck i. v. oprispen).

s werd *z* in: *zok* sok, *zīkəl* sikkel (vgl. mnl. zēkele, zie Franck i. v. sikkel).

In *nöijšierəg* nieuwsgierig, is *š* ontstaan uit samensmelting van *s* + *g*; in *məšaot* muskaatnoot, uit samensmelting van *s* + *k*.

§ 188. Nederlandsche *sch* luidt in anlaut voor vocalen en *r* steeds *š*, b.v: *šoen* schoon, *šēp* schip, *šoem* schuim, *šrouf* schroef.

Ook voor *t* en *n* wordt *s* wel eens als *š* uitgesproken, als men bijzonderen nadruk op 't woord wil leggen, en dan nog slechts bij enkele woorden, b.v: *šnoets* snuit, *štèin* steen; *s* voor consonant blijft dus zoo goed als altijd onveranderd.

Ook waar in het algemeen Nederlandsch *sj* in anlaut staat, heeft het dialect *š*, b.v: *šèrəp* sjerp, *šouwə* sjouwen, *šāl* sjaal.

Nederlandsche *sch* in inlaut en auslaut wordt, evenals in de beschaafde spreektaal, uitgesproken als *s*, b.v: *vès* visch, *tössə* tusschen, *mins* mensch.

Uitgezonderd: *kiššə* kissen, *kwatšə*, *kwetšə*, kwetsen (zie Wdl.; uit het Waalsch; zie Taal en Letteren XV. 129 vlg.), *broešə* bruisen, *roešə* ruischen, *möš* musch, *kótšēr* koetsier (vgl. fr. cocher), *toešə* tuischen, ruilen.

§ 189. **z.** Voor *z* heeft men scherpe *s* in: *sèstəg*, *sēvətəg*, zestig, zeventig.

z werd naar analogie *r* in: *vrērə* vriezen, *vərlērə* verliezen.

Nl. *z* klinkt als *ž* in: *kaźžəmat* kazemat, *ke·žəm* (zie W d l. i. v.), *spənāžə* spinazie, *bīžē* (zie W d l. i. v.).

Van de taalkundige figuren, welke nog niet onder de afzonderlijke medeklinkers behandeld zijn, dienen nog besproken te worden:

1. Prothesis.

§ 190. Prothesis vinden we in: *abriekol* (fra. bricole, zie W d l. i. v.), en bij de verba: *vərassərērə* (fra. assurer), *vərekskəzērə* (fra. excuser), *vəraffrôntērə*, (fra. affronter), *vərrinnəwērə* (fra. ruiner); men zie voor deze vormen Paul's Grundr. I² blz. 909.

2. Aphaeresis.

§ 191. Aphaeresis treffen we aan in: *klipsērə* verdwijnen (fra. éclipser), *limmənērə* en *limmənāsie*, illumineeren en illuminatie; *sləvənier*, *sləvrouw*, uit *euzə-lēvən-hier*, *eus-lēf-vrouw; toert*, uit *nə-toert* = *nēt-woer-ət*, *krissie* drop (Kiliaen lackerisse, zie Kluge i. v. lakritze).

3. Sandhi.

§ 192. Onder dit verschijnsel brengen we die consonantenveranderingen, welke voorkomen I in het woord, II in den zin.

§ 193. I. In het woord (inwendige Sandhi):

Een verschijnsel, dat scherp afwijkt van het algemeen Nederlandsch, vinden wij in het dialect in den regel, dat harde medeklinkers voor volgende germ. *d* verzacht worden in de volgende gevallen:

a: Bij de vorming van het imperfect. van de zwakke verba; zie dit verschijnsel uitvoerig besproken § 233 vlg.

b: Bij den 2^en^ pers. pl. praes. en praet. ind. + het enclitisch pron.-*ər*; zie § 208, 2°.

c: Bij de vorming der substantiva op -*də* = got. -ida, Ndl. -te, b.v: *brèiddə* breedte, *dēbdə* diepte, *drügdə* droogte, *grüddə* grootte *hügdə* hoogte, *kre·ngdə* (zie § 57), *liegdə* laagte, *rundə* rondte, *werrəmdə* warmte; toch vinden we ook wel vormen op -*tə*, b.v: *šēmtə* schaamte.

d: Bij het telwoord *agdə* achtste (uit *achtədə*, got. ahtuda).

e: Naar analogie, soms in den verbogen vorm van adjectiva wier *t* in auslaut is weggevallen, b.v: *egdə* bij *ech* echt, *regdə* bij *rech* recht; *gəwigzdə* (zie § 236) bij *gəwiks* gewikst.

Opm. Zie voor dit verschijnsel vooral Kern: Limb. Serm. § 115.

§ 194. II. In den zin.

a. Beginconsonanten:

Bij de pronomina, adverbia en het lidwoord, beginnende met *d*, wordt deze consonant verscherpt, indien het voorafgaande woord op tenuis eindigt, b.v: *waos-tiech* waar je, *op-tə* op de, *oet-tə* uit de, *mèt-tiech* met je, *gē·məch-tənən-e·rəm* geef mij je arm, *blīf-təvān* blijf er van af, *hət gè·it-təmèt* het gaat daarmede.

Opm. Die verscherpingen, welke zich voordoen zooals in het Nederlandsch, worden hier niet besproken en niet in het schrift uitgedrukt, zie b.v. § 208, 1°.

b. Eindconsonanten:

Zachte medeklinkers worden verscherpt en vervolgens geassimileerd aan de enclitische vormen van pronomina en het lidw., die met zwak gearticuleerde *h* beginnen, b.v: *iech höp-əm* ik heb hem, *iech vrōch-ər* ik vroeg haar, *iech lèk-ət* ik leg het.

Evenals in het Ndl. worden scherpe consonanten verzacht vóór klinkers, *b* en *d*; voorbeelden van gevallen, welke zich in het Ndl. niet voordoen, zijn o. a.: *zèg əns* zeg eens, *gāng əwēg* ga weg, *dao vlöig ən möž oet* daar vliegt een musch uit.

HOOFDSTUK IV.

VORMLEER.

Het zelfstandig naamwoord.

§ 195. Van de substantiva, die een van het Ndl. afwijkend geslacht hebben, wordt zulks in de Woordenlijst vermeld.

§ 196. Van de substantiva, die, wat hun vorm aangaat, afwijken van het Ndl., zijn de volgende groepen te vermelden:

1°. Van stammen van werkw. worden substantiva gevormd door *gə-* vóór, en *s* achter den stam te voegen; ze zijn in beteekenis gelijk aan den gesubstantiveerden infin., b.v: *gəlachs, gəzānəks*; zie Wdl.

2°. Onder invloed van substantiva op *hè·id*, afgeleid van adjectiva op *əg* als b.v. *zeutəghè·id* zoetigheid, hebben we substantiva op *-əghè·id*, gevormd van adjectiva, die niet op *əg* eindigen, b.v. *koejəghè·id* kwaadheid, *meujəghè·id* moeheid, *nātəghè·id* natheid, *hātələkəghè·id* hatelijkheid; zie Wdl. passim.

3°. Evenals in het Middelnederlandsch worden vaak van mannelijke persoonsnamen vrouwelijke gevormd door middel van het suffix *-sə*, b.v: *hoesheldərsə* huishoudster, *naobərsə* buurvrouw, *opkö·ipərsə* opkoopster, *zwiegərsə* schoonzuster (c.f. § 111), en met verplaatsing van den klemtoon op de 2e lettergr.: *nəjḗrs* (uit *nejjərsə*) naaister, *striekḗrs* (uit *strīkərsə*) strijkster.

4°. Naar het voorbeeld van substantiva op *-əl* als b.v. *móffəl* mof (mlat. muffula), hebben we tal van andere subst. op *-əl*; ik noem o.a. *fra·njəl* franje, *gespəl* gesp, *kərsta·njəl* kastanje, *kèttəl* ketting (vgl. mhd. kette), *kwabbəl* kwabbe, *mispəl* wesp (nnd. wispel), *sprō·təl* sproet (mnd. sprōtele naast sprōte), *šè·igəl* haarschei (vgl. ohd. sceitila), *raspəl* rasp, *vrattəl* wrat (mnd. wratte), *wāgəl* wagen.

§ 197. De meervoudsvorming der substantiva is een mengelmoes van allerlei bestanddeelen en historisch niet meer scherp te scheiden; de verschillende wijzen van meervoudsvorming, zooals die zich in het dialect voordoen, worden daarom afzonderlijk besproken.

I. Het meervoud wordt gevormd door umlaut; dit verschijnsel is niet beperkt gebleven tot de *i*-stammen, maar heeft zich ook uitgestrekt tot andere stammen, waar umlaut oorspr. niet thuis behoorde, b.v: *be·nk* banken, *hels* halzen, *ple·nk* planken, *stert* staarten, *häök* haken, *häös* hazen, *häöf* (v. *hō·f*), *mäörd* (v. *mō·rd*), *wäörd* (v. *wō·ɪd*), zie § 94, *beuk* boeken, *breuk* broeken, *šeun* schoenen, *kneu·k* knoken, *veu·gəl* vogels, *böim* boomen, *knö·ip* knoopen, *krēg* kragen, *slēg* slagen, *mēg* (v. *maog*, zie § 62), *köp* koppen, *bök* bokken, *strǖk* struiken, *vǖs* vuisten.

Verkorting treffen we aan in *mör* (v. *moēr*).

Sommige substantiva op *d* vormen hun meervoud door umlaut + *ə*; *d* ging dan intervocalisch in *j* over en bleef, ook nadat *ə* geapocopeerd was, in: *dɪäöj* draden, *heuj* hoeden, *näöj* naden, *stèij* steden.

Voor de vormen: *pü* pooten, *stü* stooten, en *veuj* voeten, zie § 185.

Voor den vorm *vlü* vlooien, zie § 170.

Voor de vormen: *ben* banden, *han* handen, enz. deels met, deels zonder umlaut, zie § 186.

Het meerv. der woorden *ka·mp* kam, *kra·mp* kram (zie § 176) luidt, met assimilatie van oorspr. *b* aan *m*: *kem, krem;* alleen *kó·mp* kom, behoudt *p*, mv. *ku·mp*.

Bij *gānk* gang, en *strānk* streng, blijft, ook na wegval der *ə*, *ng* in auslaut behouden; mv. *geng* en *streng*.

Het meerv. wordt gevormd door umlaut + den uitgang *s* in: *breurs* (v. *brōr*), *zäöns* (v. *zō·n*) en in: *kəpläöns* kapelanen, *pəstürs* pastoors.

II. Het meervoud wordt gevormd door *s* bij alle diminutiva. Ook eindigen in den plur. op *s* verreweg de meeste substantiva, wier sing. eindigt op *ər*, *əl* en *ə* (Ndl. en), b.v: *bekkərs, ummərs, naobərs, vleu·gəls, wi·nkəls, wāgəls, kǖkəs, kössəs, waopəs.*

III. Verreweg de meeste substantiva vormen hun plur. door achtervoeging van *ə* (Ndl. en); subst. die in 't enkelv. op een klinker eindigen, hebben in 't meerv. dus schijnbaar geen verandering ondergaan, daar de Ndl. slot *-n* immers geapocopeerd wordt, b.v: *doejə* doode en dooden, *gətöigə* getuige en getuigen.

Vaak vertoont het meerv. een anderen wortelklinker dan het enkelv.

b.v: *doēvə* (v. *douf*), *droēvə* (v. *drouf*), zie § 131; *rəzīnə* (v. *rəzèin*), *vīgə* (v. *vèig*), zie § 119, en met apocope van *ə: daog* (v. *dāg*), zie § 49.

In het meerv. van *ri·nk* ring, en *spru·nk* sprong, blijft ook na wegval van *ə* de zachte slotconsonant behouden: *ring, sprung.*

Verkorting vinden we bij *pəmpèrrə* (v. *pəmpīr*).

IV. De meervoudsuitgang *ər* is in het dialect beter bewaard dan in het Ndl.; bovendien is het aantal woorden toegenomen; de volgende onzijdige pluralia op *ər* komen voor: *bājər, blājər, broejər, bīldər* (bijlen), *di·ngər, èijər, glāzər, gəwiechtər, gəziechtər, grāvər, hartər, hoēzər, hö·ijər* (v. *höid* hoofd, zie Wdl.), *kāvər* (kalveren), *ki·ndər, klè·ijər, krüzər, lēchtər* (lichten), *lö·kər* (v. *lö·k* gat), *līvər* (lijven), *lö·tər, li·ntər, metsər* (messen), *nèstər, rājər, slö·tər, stökkər* waarnaast ook *stökkə, pājər* (paden),„ *tākər* (daken), *ve·ldər* (vellen c. f. § 186, en velden), *vātər, wīvər,* alsmede het subst. masc. *māndər* mannen.

Opm. Van *gōd* goed luidt het meerv. *geudərə.*

V. Bij sommige substantiva ligt, door apocope van den meervoudsuitgang, het onderscheid tusschen enkelv. en mv. alleen in de uitspraak van den stamklinker, die in het mv. korter is dan in het enkelv. Het zijn de volgende: *bè·in* pl. *bèin, stè·in* pl. *stèin, be·rəg* pl. *berrəg, de·rəm* pl. *derrəm, e·rəm* pl. *errəm, kö·rəf* pl. *körrəf, stö·rəm* pl. *störrəm, vö·rəm* pl. *vörrəm, wö·rəm* pl. *wörrəm, pē·rd* pl. *pērd, wē·g* pl. *wēg.*

Geheel gelijk aan het enkelv., waarschijnlijk door apocope van *ə*, is het meerv. van: *maond, maol, neus, prük, neu·t, šeu·t* (schot en scheut), *se·nt* (cent), *strē·k, speu·l, stē·k, zēg, zun* (zonde).

Opm. Alleen *jaor* jaar, is de eenige onz. *a*-stam, die zijn meerv. vormt zonder uitgang.

Vrouməs heeft tot plur. *vroulöij.*

§ 198. De verkleinwoorden worden gevormd door de uitgangen: *kə, skə* en *šə;* bovendien ondergaat de wortelvocaal umlaut zoo zulks mogelijk is.

I. *kə* b.v: *blumkə, bökkəmkə, deskə, döifkə, häörkə, breurkə, helskə, häöfkə* (v. *hö·f,* zie § 94), *hö·ipkə, köpkə, körrəfkə, kremkə* (v. *kræ·mp*), *nummərkə, pē·rkə* (v. *pār*), *pērkə* (v. *pēr*), *plükə* (v. *ploej*), *pupkə, šöijkə* (v. *šouw*), *šeu·təlkə, teskə, vröijkə* (v. *vrouw*).

Soms vinden we in plaats van umlaut, of zoo umlaut niet mogelijk is, klankverandering, b.v: *lèifkə, wèifkə* (v. *līf, wīf,* zie § 118), *kröiskə* (v. *krūs*), *höiskə, möiskə* (v. *hoes, moes,* zie § 132).

Opm. 1. Verkorting vinden we in: *mörkə, vörkə, pəmpèrkə* (v. *moer, vūr, pəmpīr*).

Opm. 2. Van *nišə* nichtje (zie § 182), vormen we een nieuw dimin. *nišəkə.*

De substantiva op *n* met korten wortelklinker vormen hun dimin. op *əkə*, b.v: *pennəkə, pinnəkə, tunnəkə, zunnəkə, unnəkə* (v. *un* ui); evenzoo *kinnəkə* (v. *kēnd*), *mennəkə* (v. *mān*).

II. *skə* komt achter substantiva, eindigende op een keelletter, b.v: *blökskə, breukskə, be·nkskə* (v. *bānk,* zie § 57), *dingskə, hāökskə, jungskə* (v. *jóng*), *krēgskə, krūkskə, öigskə* (v. *oug*), *pekskə, rökskə spengskə* (v. *spang*), *tē·kskə* (v. *tāk*), *wengskə.*

III. *šə* komt achter subst., eindigende op een tandletter, b.v: *bèdšə, būnšə* naast *būnəkə, brūdšə, bērtšə, drāödšə, māötšə, stertšə, henšə* naast *hennəkə* (v. *ha·nd*), *hunšə* naast *hunnəkə* (v. *hó·nd*), *munšə* naast *munnəkə* (v. *mó·nd*), *peu·rtšə, tūrtšə.*

Bij de dimin. der subst. wier *n* wegviel, treedt deze weer te voorschijn, b.v: *ləntē·rənšə* (v. *ləntē·rə*), *teu·rənšə* (v. *tō·rə*) *rēgənšə* (v. *rēgə*).

Van *ve·rəkə* varken luidt het dim. *ve·rəkskə.*

Afwijkende vormen vertoonen: *bitšə* naast *bittəkə* beetje, *hödšə* (v. *höid*), *klèdšə* (v. *klè·id*), *stēdšə* naast *stedšə* (v. *stad.*)

Het bijvoeglijk naamwoord.

§ 199. Behalve in sommige vaste uitdrukkingen als *awwərwèts* ouderwetsch, vinden we in het dialect nog een overblijfsel van de sterke verbuiging in het neutrum. sing.; hetzij aan het subst. alleen het adj. voorafgaat, hetzij vóór 't adj. een woord met bepaalde of onbepaalde beteekenis staat, steeds heeft het adj. den sterken vorm behouden, b.v: *ājt bēr* oud bier, *hət groet kē·nd* het groote kind, *ə lielək wīf* een leelijk wijf.

Overigens eindigt het adj. in alle naamvallen, masc. en fem. sing. en in den plur. op *ə*, onverschillig of een woord met bepaalde of onbepaalde beteekenis voorafgaat, b.v: *dən awwə mān*

de oude man, *ən dikkə plănk*, een dikke plank, *slechtə beuk* slechte boeken, *də groetə löij* de groote lieden.

Het attrib. gebruikte adj. neemt eene *n* aan in dezelfde gevallen als het lidwoord (zie § 200), b.v: *zwartən i·nk* zwarte inkt, *ənən dunnən tak* een dunne tak, *də zwoerən hămǝl* de zware hamer, *də groetən dē̜f* de groote dief.

Eindigt een adj. op *f, l, m, n, ng, r* en *j*, tusschen klinkers uit *d* ontstaan, dan wordt in het fem. sing. en in den plur. van alle gen. *ə* geapocopeerd, b.v: *ən lē̜f vrouw* eene lieve vrouw, *lē̜f ki·ndər* lieve kinderen, *ən wèl bies* (met assimilatie van *d* aan *l*; vgl. *ənə wèllə măn ; bies* is vr.) een wild beest; *wèl biestə*, wilde beesten, *ən errəm ziel* een arme ziel, *errəm löij* arme lieden, *də klèin mōes* de kleine muis, *klèin ki·ndər* kleine kinderen, *ən lang taofəl* eene lange tafel, *lang klè·ijər* lange kleeren, *ən zwoer dē̄kə* eene zware deken; *zwoer šeun* zware schoenen, *koej tóngə* kwade tongen, *ən brèij pō̆·rt* eene breede poort.

Een merkwaardig voorbeeld van analogie vinden we bij een bvnw. als *klèin;* onder invloed van voorbeelden als: *è·i kē̄nd*, *gè·i wē̄r*, heeft ook o.a. dit bvnw. in het neutr. sing. de *n* verloren, b.v: *gè·i klèi bitšə, ə klèi kē̄nd.*

De vorming der comparatieven en superlatieven beantwoordt aan die in het Ndl. Voor enkele afwijkingen bij de comparatieven zie §§ 185, 186.

Als vergelijkingswoord na comparatieven gebruikt men steeds *es* als.

Een van het algemeen Ndl. afwijkenden vorm vertoonen de adjectiva op *ətəg;* naar het voorbeeld van *lē̄vətəg* levendig (zie echter Wdl. i. v.), zijn er tal van adjectiva op *ətəg*, gewoonlijk gevormd van den stam van ww. en beantwoordende aan Ndl. vormen op *ig* of partic. praes., b.v: *raozətəg* razend, *brannətəg* brandend, *gleujətəg* gloeiend, *mē̄lətəg* melig; zie Wdl. passim.

Het Lidwoord.

§ 200. Lidw. v. bepaaldheid: *də, də (h)ət.* Meerv. *də.*

Deze vormen blijven in alle naamvallen.

De genit. wordt omschreven.

Als het volgend woord begint met een klinker of *h, d, t,*

luidt de nom. masc. *dən* en treedt in den dat. en acc. sing. masc. eveneens de *n* weer te voorschijn, b.v: *dən ēzəl* de ezel, *dən hier* de heer, *dən dāg* de dag, *dən tīd* de tijd.

Lidw. v. onbepaaldheid: *ənə, ən, ə*; *ənə mān, ən vrouw, ə pērd.* Ook hier in dezelfde gevallen *ənən.*

Het onz. luidt *ən* vóór klinkers en *h*, terwijl vóór *d* en *t* de inlassching kan plaats hebben of niet, b.v: *ən eppəlkə* een appeltje, *ən höˑipkə* een hoopje; *ə, ən deskə* een dasje; *ə, ən tütšə* een zakje.

Opm. Historisch zal de gang van zaken wel zoo zijn geweest, dat in den nom. sing. masc. gen. de accusatiefvorm werd gebruikt; later is, onder invloed van de schrijftaal de nominatiefvorm ook in de spreektaal binnengedrongen, en is de accusatiefvorm alleen blijven bestaan vóór woorden, beginnende met klinker of *h, d, t.*

Het Voornaamwoord.

§ 201. 1. Persoonlijk Voornaamwoord.

1e Persoon.

Enkelvoud.	Meervoud.
1. *iech, iechə* (*əch*).	1. *vēr* (*vər*).
2. — —	2. — —
3. *miech, miechə* (*məch*).	3. *us.*
4. *miech, miechə* (*məch*).	4. *us.*

2e Persoon.

1. *diech, diechə* (*də*); —(*s*)*tiech,* (*s*)*tə* —	1. *gēr* (*gər*); —*gər,* (*d*)*ər* —
2. — —	2. — —
3. *diech, diechə* (*dəch*).	3. *üch.*
4. *diech, diechə* (*dəch*).	4. *üch.*

3e Persoon.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1. *hēr* (*hər*), — *ər* —	1. *zèˑij* (*zə*).	1. *het* (*hət, ət*), —*ət*—
2. — —	2. — —	2. — —
3. *häöm* (*əm*).	3. *häör* (*ər*).	3. — —
4. *häöm* (*əm*).	4. *häör* (*ər*).	4. *het* (*ət*).

Meervoud: 1. *zèˑij* (*zə*); 2. — —; 3. *hun*; 4. *hun* (*zə*).

De vormen, welke tusschen haakjes staan, worden gebruikt, als geen nadruk op het pronomen valt; die tusschen — —, zijn de gebruikelijke inversievormen bij de vervoeging.

De 2e naamval der pronom. person. wordt steeds omschreven.

1e Persoon: De vormen *iechə, miechə*, komen voor, als het werkwoord niet wordt uitgedrukt, b.v: *dat höbstiech gədōn,* dat heb jij gedaan. *Iechə?* Ik?

Wat de vormen op *ch* betreft, zie daarover Dr. J. H. Kern: Limb. Serm. § 90 vlg.

Vēr wij; Statutenb. pag. 271 *wir, wier*; Public. III pag. 426, 427 *wer*; voor den overgang van *w* in *v* zie de hypothese bij Kern: Limb. Serm. § 157.

us ons, heeft de nasaal gesyncopeerd.

2e Persoon: *diechə* naast *diech*, b.v. *Höbstə miech gistərə gəzēn?* Heb je mij gisteren gezien? *Diechə?* Jou?

də is de verzwakte vorm van *doe*, welke vorm echter niet voorkomt.

Daar de 2e pers. sing. praes. en imperf. indic. eindigt op *s*, kwam bij den inversievorm, *-diech, -də*, steeds achter een scherpen medeklinker te staan en werd de aanvangsconsonant van het pronomen verscherpt; vandaar bij inversievormen steeds *-tiech, -tə*, b.v. *mākstiech, mākstə* maakt ge; *mågdəstiech, mågdəstə*, maaktet gij.

Aan dezen vorm, die steeds bestaat uit *-s* + *tiech, tə*, ontleende men een nieuw pronomen *-stiech, -stə,* dat enclitisch achter vocalen staat, b.v. *wiestiech, wiestə wèls*, zooals gij wilt.

Gēr gij, is gevormd naar analogie van *vēr.*

Ook de inversievorm *-dər*, waarvan de *d* eigenlijk tot het werkw. behoort (zie § 208, 2°), treedt als nieuw pronomen op, b.v. *wiedər zēt* zooals gij ziet, naast *wietgər zēt*, onder invloed van vormen als: *gaotgər, laotgər, wètgər,* gaat, laat, weet gij.

Het wederkeerig vnw. luidt *ziech (zəch),* voor den dat. en acc. masc. fem. en neutr. sing. en plur. 3e pers.

Voor elkander, dat onbekend is, wordt evenzeer het pron. reflex. gebruikt, b.v. *zə höbbə zəch gəklop* zij hebben met elkaar gevochten.

Opm. Voor het gebruik van eigen zie Wdl. i. v.

§ 202. 2. Bezittelijk Voornaamwoord.

Enkelvoud.

	M.	Vr.	O.
1e Pers.	*mīnə* (*mənə*);	*mīn* (*mən*);	*mī* (*mə*).
2e Pers.	*dīnə* (*dənə*);	*dīn* (*dən*);	*dī* (*də*).
3e Pers. M. O.	*zīnə* (*zənə*);	*zīn* (*zən*);	*zī* (*zə*).
3e Pers. Vr.	*häörə* (*hərə*);	*häör* (*hər*);	*häör* (*hər*).

Meervoud.

	M.	Vr.	O.
1e Pers.	*euzə* (*uzzə*);	*eus* (*us*);	*eus* (*us*).
2e Pers.	*eurə* (*urrə*);	*eur* (*ur*);	*eur* (*ur*).
3e Pers. M. O. / **3e Pers.** Vr.	*hunnə*;	*hun*;	*hun*.

Meervoud van alle geslachten: *mīn* (*mən*); *eus* (*us*); *dīn* (*dən*); *eur* (*ur*); *zīn* (*zən*); *häör* (*hər*); *hun*.

De vormen met volle vocaal worden alleen gebruikt, als er sterke nadruk op het pronomen ligt.

De 2e naamval wordt steeds omschreven, b.v: *mə vājər zən hōes*, het huis mijns vaders.

Evenals bij het lidwoord en de bijv. naamw. behouden de vormen op *ə* (uit *ən*) de *n* vóór klinkers of vóór *d*, *t*, *h*, b.v: *mīnən appəl*, *mīnən hō·f*, *euzən das*, *mənən tien*.

Ook de onzijdige vormen op een vocaal eindigende, behouden *n* vóór klinkers en *h*, terwijl *n* vóór *d* en *t* even vaak gehoord wordt als wegblijft, b.v: *mən oer*, *zən hart*, maar *zə dö·rəp* en *zən dö·rəp*, *ē·t tən türtšə op* naast *ē·t tə türtšə op* eet je taartje op.

De verwantschapsnamen vader, moeder, broeder, zuster, zwager, worden meestal voorafgegaan door de onz. pronom. vormen, b.v: *mī* (*mə*) *vājər*, *mō·jər* enz. Zie voor een dergelijk verschijnsel elders in Limburg: Onze Volkstaal II pag. 254.

Zelfstandig gebruikt luiden de pron. poss.

Enkelvoud.

	M.	Vr.	O.
1e Pers.	*də mèinə;*	*də mèin;*	(*h*)*ət mèint.*
2e **Pers.**	*dən dèinə;*	*də dèin;*	(*h*)*ət tèint.*
3e Pers. M. en O.	*də zèinə;*	*də zèin;*	(*h*)*ət sèint.*
3e Pers. Vr.	*den häörə;*	*də häör;*	(*h*)*ət häört.*

Meervoud.

	M.	Vr.	O.
1e **Pers.**	*dən euzə;*	*də eus;*	*(h)ət eus.*
2e **Pers.**	*dən eurə;*	*də eur;*	*(h)ət eurt.*
3e **Pers.** M. en O. / 3e **Pers.** Vr.	*dən hunnə;*	*də hun;*	*(h)ət hunt.*

Meerv. v. alle geslachten: *də mèin, eus, dèin, eur zèin, häör, hun.*

Op te merken valt, dat de zelfst. pron. poss. als vocaal *èi* vertoonen, den wisselvorm van *ī* (zie § 118).

Het onzijdig geslacht vertoont overal *t* der sterke verbuiging.

§ 203. 3. Aanwijzend Voornaamwoord.

Dēzə, dēs, dit. Meerv. *Dēs.*

Dē, die, dat. Meerv. *Die.*

Verbuiging als het lidw. v. bep., ook wat het optreden van *n* betreft.

Naast *dit, dat* staan *diltə, dattə,* die gebruikt worden als het subst. verzwegen is, b.v: *dit hoēs? nè·in, dattə.*

De 2e naamv. wordt omschreven, b.v: *die vrouw häör kē·nd,* het kind van die vrouw, of evenals in het Nld. door *vān.*

De pronomina zulk, zoodanig, dusdanig, dergelijk, die in het dialect niet voorkomen, worden weergegeven door *zoenə,* dat als adj. verbogen wordt, dus: *zoenə, zoen, zoe,* b.v: *zoenə mān, zoen vrouw, zoe pē·rd*; doch ook weer *zoenən dāg, zoen hart.* Met bijzonderen nadruk of zonder volgend subst. gebruikt men de vormen: *zoe è·inə, zoe èin, zoe è·int.*

Naast *dəzelləfdə, hətzelləfdə,* staat *dəzelləstə, hətzelləstə,* met syncope van *f;* deze vormen blijven onveranderd in alle naamvallen; vóór klinkers en *h, d, t,* verschijnt weer *n,* b.v: *dəzelləstən hó·nd.* Ook komt vóór *dən è·igəstə,* met de beteekenis van dezelfde.

§ 204. 4. Vragend Voornaamwoord.

Wē, wat. Meerv. *wē.*

De vorm van het masc. blijft in alle naamvallen, zonder *n* vóór klinker of *h, t* of *d,* wat dus op een ouden acc. zonder *n* (d.i. instrum.) wijst, b.v: *Wē höbstə gəzē·n?* Wien hebt gij gezien? *Wē is tao?* Wie is daar?

De 2e naamval wordt omschreven: *Wē zənən hōd is tat?* Wiens hoed is dat?

Naast *wat* staat *wattə*, als men niet goed verstaan heeft en nog eens navraagt.

Welk wordt verbogen als een bvnw. dus: m. en vr. *welləkə*, onz. *wellək*, meerv. *welləkə*, terwijl, wat de achtervoeging van *n* betreft, dezelfde regels gelden als bij het lidw., b.v: *welləkən os, hier, dāg?*

Tot de pronom. interrog. behooren nog: *waffeur* (*waffər*) wat voor, dat onverbogen blijft; *waffeurənə* (*waffərənə*), wat voor een, dat als een adj. verbogen wordt en in 't meerv. luidt *waffeurən* (*waffərən.*)

Niet gevolgd door een subst. gebruikt men: *waffərè·inə, waffərèin, waffərè·int.*

Opm. Hiernaast komen ook vaak de niet geassimileerde vormen *watfeur* (*watfər*) enz. vóór.

§ 205. 5. Betrekkelijk Voornaamwoord.

Dē, die, dat. Meerv. *die.* Voor het pron. relat. gelden dezelfde regels als voor het interrog. *wē*; de 2e naamval wordt omschreven, b.v: *Də mān, dē zə kēnd gəsto·rəvə is,* de man, wiens kind gestorven is.

Ook als het antecedent een persoonsnaam is, worden in plaats van het betr. vnw. + voorzetsel bijna altijd voornaamw. bijwoorden gebruikt.

§ 206. 6. Onbepaald Voornaamwoord.

Afzonderlijke vermelding verdienen: *mə* of *mər* men, *get* iets, wat, *niks* niets, *īməs, nīməs,* iemand, niemand, *alləs* alles, *ənə zē·kərə* zeker.

Get ən, heeft de beteekenis van zeer veel, b.v: *dao waorə get ən löij* daar waren heel wat menschen.

In plaats van *mə* hoort men vaak *zə* b.v: *zə höbbə vannach gəstō·lə,* men heeft vannacht gestolen.

§ 207. Het Telwoord.

Bepaalde Hoofdtelwoorden: *è·in* een, wordt aldus verbogen: m. *è·in*, vr. *èin*, onz. *è·i.*

Vóór klinker en *h, d, t,* treedt in het masc. de *n* op: *è·inən os, dāg, ta·nd*; het onz. behoudt *n* in dezelfde gevallen als het pron. poss. neutr. gen. (zie § 202): *è·in eppəlkə* één appeltje, *è·in hart* één hart, *è·i türtšə* naast *è·in türtšə* een taartje.

Niet gevolgd door een subst. luidt het neutr. *è·int*, b.v: *Wieväöl späölkəs kinstə wel? Mer è·int.* Hoeveel spelletjes ken je wel? Maar één.

Gè·in geen wordt verbogen als *è·in*. Meervoud *gèin*.

Bij vijf valt op te merken, dat de vorm *vīf* alleen voorkomt, als een woord volgt; is zulks niet het geval, dan gebruikt men *vèif*, b.v: *Vīf se·nt. Wieväöl zèkstə? Vèif.* Vijf centen. Hoeveel zeg je? Vijf. *Hó·ndərdvèif*, maar *hó·ndərdvīftien*.

Beide komt alleen voor, voorafgegaan door *allə* dus *alləbèij*.

Onbepaalde hoofdtelwoorden: *Vəršè·ijə* verscheidene, *èinəgə* eenige, *gənóg* genoeg.

Vele en weinige luiden *väöl* en *wienəg*.

Mennəg menig, wordt steeds gevolgd door een subst.; zelfstandig gebruikt men *mennəgè·in* menigeen.

ēdər ieder, wordt zoowel bijv. als zelfst. gebruikt; *ēdərè·in* iedereen, alleen zelfst.

Ettelijk komt alleen voor met *of*: *ənən dāg of ettələk* eenige dagen.

Bepaalde rangtelwoorden: Deze worden gevormd als in het Ndl. Vijfde luidt steeds *vèifdə*; voor *agdə* naast *achstə* zie § 193 I. d.

Onbepaalde rangtelwoorden: *Middəlstə, lèstə, wieväölstə zoeväölstə*.

Bep. en onbep. rangtelw. gaan in alle naamvallen uit op *ə*, behoudens de gebruikelijke achtervoeging van *n* vóór klinkers *h, t* en *d*, in het mannelijk geslacht: *də lèstən dāg* de laatste dag, *də wieväölstən Aprèl*, de hoeveelste April.

Soortgetallen op *lèij*: *twiedərlèij, drèijdərlèij, vērdərlèij, agdərlèij, aldərlèij*, steeds met epenthetische *d*.

Het Werkwoord.

Algemeene Opmerkingen.

§ 208. Ind. praes. 2e pers. sing: *-s* is de gewone uitgang, b.v: *də bits* (bijt), *krèigs* (krijgt), *bədröigs* (bedriegt), *krups* (kruipt), *springs* (springt), *kins* (kent), *paks* (pakt).

Stammen op *ġ(ġ)* verscherpen vóór *s*, hunne *ġ* tot *k*, b.v: *də lèks* (legt), *zèks* (zegt), *liks* (ligt), tegenover *vər lèġġə, zèġġə, liġġə*.

Stammen op *s*, krijgen natuurlijk geen tweede *s*, b.v. *də krets* (gij krabt), *mis* (mist), *póts* (poetst).

Inversievorm: Achter den 2[en] pers. komt het enclitisch pron. *-də*, na *s* verscherpt tot *-tə*, b.v. *mits-tə* meet gij, *springs-tə* springt gij, *flöts-tə* fluit gij, *hö·ləps-tə* helpt gij.

Stammen op *s*, b.v. *wèis-tə* wijst gij, *zwets-tə* zwetst gij.

3e pers. sing: Daar *t* als tweede slotconsonant nooit gehoord wordt, dan na *l*, *n*, *r*, heeft de 3e pers. ook zijn uitgang verloren en staat alleen na *l*, *r*, *n*, eene *t*, b.v. *hər bəgrip* (begrijpt), *vlöig* (vliegt), *zi·nk* (zinkt), *da·ns* (danst), maar daarentegen: *hər wint* (wint), *kint* (kent), *vèlt* (valt), *hèlt* (houdt), *hürt* (hoort).

Ook na *w* en *j* blijft *t*, b.v. *hər greujt* (groeit), *bəmeujt* (bemoeit), *zejt* (zaait), *bouwt* (bouwt), *trouwt* (trouwt).

Door ontwikkeling van *p* tusschen *m* en *t* (zie § 176), vinden we ook hier vormen als: *hər keu·mp* (komt), *nump* (neemt), *zwump* (zwemt).

Na het wegvallen der *t*, is de verscherping van *ng* tot *nk* en *ġ (g)* tot *k* gebleven, b.v: *hər sprink* (springt), *zink* (zingt), *lik* (ligt), *lèk* (legt).

Stammen op *t*, blijven in den 3[en] pers. natuurlijk onveranderd, b.v: *hər praot* (praat), *spot* (spot).

Inversievorm: Achter den vorm van den 3[en] pers. sing. wordt *-ər* gevoegd, zonder dat daarbij veranderingen optreden, b.v: *bəgrip-ər* begrijpt hij, *kint-ər* kent hij, *vèlt-ər* valt hij, *keu·mp-ər* komt hij, *lik-ər* ligt hij, *zink-ər* zingt hij.

1[e] en 3[e] pers. plur: Daar de *n* in den uitgang *ən* op 't einde van een woord steeds afvalt, eindigen de 1[e] en 3[e] p. pl. op *ə*, (zie echter § 174[c]), b.v: *vər bītə* (bijten), *krōepə* (kruipen), *höbbə* (hebben); inversievorm: *bītə-vər* enz.

2[e] pers. plur: Hiervoor gelden dezelfde regels als voor den 3[en] pers. sing.

Inversievorm: Bij den 2[en] pers. pl. bestaan twee inversievormen.

1°. *Gē·r (gər)*, wordt achter den persoonsvorm gevoegd; de *g* van *gē·r (gər)*, wordt, na de voorafgaande tenues of op 't woordeinde als tenues uitgesproken mediae, natuurlijk als *ch* uitgesproken; daar zulks ook in het beschaafde Ndl. geschiedt, wordt deze ver-

scherping hier niet in het schrift uitgedrukt; vgl. b.v: Ndl. *strijkgoed* (spr. uit: *strijk-choed), dag-geld* (spr. uit: *dach-cheld*); we hebben dus vormen als: *höb-gər* hebt gij, *sprink-gər* springt gij, *lik-gər* ligt gij, *hürt-gər* hoort gij, *šrèif-gər* schrijft gij, enz.

2°. Achter den persoonsvorm wordt gevoegd *-ər*, daar de persoonsuitgang *t* dan weer te voorschijn treedt en steeds tot *d* verzwakt wordt, eindigt deze vorm steeds op *-dər*; de harde slotconsonant van den stam wordt dan steeds verzacht, b.v: *höbdər, springdər, ligdər, hürdər, šrèivdər* enz.; zie dit verschijnsel uitvoeriger toegelicht bij de zwakke verba.

Imperatief: De imper. is in het enkelv. gelijk aan den stam, in het meerv. aan den 2^en^ pers. pl. praes. ind.

Infinitief: Daar *n* afvalt, eindigt de infin. op *ə*.

Participium: Het part. praes. heeft een eigenaardigen vorm; het wordt gevormd door achter den infinitief den uitgang *tē·rə* te voegen; de *n* blijft in dit geval behouden, b.v: *speu·ləntē·rə, ro·ukəntē·rə, lo·upəntē·rə;* bij werkw., die geen toonlooze eindsylbe hebben, als b.v: *gō·n* en *stō·n,* wordt het part. van den 1^en^ pers. sing. praes. ind. gevormd, met tusschengevoegde *ən: gaonəntē·rə, staonəntē·rə.*

Deze vorm is echter beperkt en heeft in den zin de beteekenis van een beknopten omstandigheidszin, b.v: *speu·ləntē·rə lēpə də ki·ndər əwē·g* al spelende liepen de kinderen weg.

Praeteritum: Sterke verba: 1^e^ en 3^e^ pers. sing. geen uitgang; 2^e^ pers. sing. *-s*; 1^e^ en 3^e^ p. pl. eindigen op *ə*; 2^e^ p. pl. de uitgang *-t* valt af na consonanten, behalve *l, n, r.* Bij de vorming van het praeteritum doen zich dezelfde verschijnselen voor als bij het praesens.

Participium: Het verleden deelwoord verliest de *n* en eindigt dus op *ə*.

Voor de vorming van het imperf. en part. perf. der zwakke verba zie aldaar § 233 vlg.

Sterke werkwoorden.

§ 209. Bij de sterke werkwoorden verdienen de 2e en 3e pers. enkelv. praes. ind. en soms de 2e pers. meerv. eene nadere beschouwing, daar de klinker in die vormen vaak door umlaut gewijzigd of verkort is.

I. Sterke Werkwoorden met «Ablaut».

§ 210. **Klasse I.** Onfr. Ps: *ī — ei — i — i.*
Limb. Serm: *ī — ee(ei) — ē — ē.*
Maastrichtsch: *ī (èi, è·i) — ē·(ē) — ē·(ē) — ē·.*

b.v: *bītə* bijten, *bē·t, bē·tə, gəbē·tə.*

Verkorting van *ī*, in den 2[en] en 3[en] pers. sing. praes. ind. tot *i*, in den 2[en] pers. pl. tot *e*, heeft plaats bij de verba, wier stam eindigt op *t* of *p*, b.v. 2e en 3e sing: *bits, bit,* 2e pl. *bet* (v. *bītə*); *krits, krit, kret* (v. *krītə*); *rits, rit, ret* (v. *rītə*); *šits, šit, šet,* (v. *šītə*); *smits, smit, smet* (v. *smītə*); *spit* (v. *spītə*); *vərslits, vərslit, vərslet* (v. *vərslītə*); *bəgrips, bəgrip, bəgrep* (v. *bəgrīpə*); *knips, knip, knep* (v. *knīpə*).

De 2e pers. sing. imper. van deze verba behoudt den langen stamklinker; de 2e pers. plur. is gelijk aan den 2[en] pers. ind. plur. b.v. *krīt, kret.*

De verba, wier stam niet op *t* of *p* eindigt, behouden *ī* of *èi* b.v: *blèi(f)s* (zie § 178), *blèif, blèif* (v. *blīvə*).

Afzonderlijke vermelding verdienen:
krīgə krijgen; *kraog, kraogə,* naast *krēg, krēgə.*
snè·ijə snijden; *snōj, gəsnō·jə.*

Gedeeltelijk of geheel zwak zijn:
grèinə grijnen; *grèində, gəgrèind.*
lè·ijə lijden; *lèijdə, gəlè·ijə.*
rè·ijə rijden; *rèijdə, gərè·ijə.*
(i·n)rèijə (in)rijgen; *rèijdə, gərèijd.*
šèinə schijnen; *šèində, gəšèind.*
spèijə spuwen; *spèijdə, gəspèijd.*
stèivə stijven (v. linnengoed); *stèivdə, gəstèif.*
strèijə strijden, (zie Wdl.); *strèijdə gəstrèijd.*
vrèijə vrijen; *vrèijdə, gəvrèijd.*

Ook *līkənə* lijken, en *pīpə* piepen, zijn steeds zwak.

§ 211. **Klasse II.** Onfr. Ps: *ie, ū — ō, ou — u — o.*
Limb. Serm: *i(e), ū — oe — ō — ō.*
Maastrichtsch: *ē, o̅e — ō·(ō) — ō·(ō) — ō·*

b.v: *vlēgə* vliegen, *vlōg, vlōgə, gəvlō·gə*; *kro̅epə* kruipen, *krō·p, krō·pə, gəkrōpə.*

De verba, wier stamklinker in den infin. *ē* is, en wier stam eindigt

op *g* en *r* (Ndl. *z*), hebben in den 2[en] en 3[en] pers. sing. praes. ind. umlaut, zoodat *ē* tot *öi* wordt; de voorkomende verba zijn: *bədrēgə* bedriegen; *bədröigs, bədröig; lēgə* liegen; *löigs, löig; vərlērə* verliezen; *vərlöis*; *vlēgə* vliegen; *vlöigs, vlöig; vrērə* vriezen; *vröis.*

Bējə bieden, heeft in den 2[en] en 3[en] pers. *beujs, beujt.*

De verba met *ē* als stamklinker, wier stam eindigt op *t*, verkorten in den 2[en] en 3[en] pers. sing. den umlautsklank tot *u*, in den 2[en] pers. pl. tot *e*, b.v: *slētə* sluiten; *sluts, slut, slet*; *šētə* schieten; *šuts, šut, šet.*

De verba met *o͞e* tot stamklinker verkorten eveneens hun stamklinker in den 2[en] en 3[en] pers. sing. tot *u: kro͞epə* kruipen; *krups, krup; zo͞epə* zuipen; *zups, zup;* 2[e] pers. pl. *króp* en *zóp.*

De imper. sing. heeft den klinker van den infin., terwijl de imper. plur. gelijk is aan den 2[en] pers. pl. ind., b.v: *slēt, slet; kro͞ep, króp.*

De overige verba dezer klasse behouden hun stamklinker onveranderd.

Geheel of gedeeltelijk zwak zijn geworden:
böigə buigen; *böigdə, gəböig.*
kēzə kiezen; *kēzdə gəkō·zə.*
rükə ruiken, rieken; *rügdə* naast *rō·k, gərō·kə.*
šöivə schuiven; *šöivdə, gəšöif.*
šöilə schuilen; *šöildə, gəšöild.*
snouvə snuiven; *snouvdə, gəsnouf.*
zo͞ekə zuigen; *zo͞egdə, gəzō·kə.*
brouwə brouwen; *brouwdə, gəbrouwd.*

Afzonderlijke vermelding verdienen: *flö·itə* fluiten, en *sprö·itə* spuiten, die in den 2[en] en 3[en] pers. sing. en 2[en] pers. pl. praes. ind. hun vocaal verkorten: *flöts, flöt; spröts, spröt,* maar daarenboven zwak zijn: *flöddə, gəflöt; spröddə, gəspröt.*

§ 212. **Klasse III.** A. Stam eindigt op liquida + consonant.
Onfr. Ps: *e — a — u — o.*
Limb. Serm: *e — a — o — o.*
Maastrichtsch: *e(e·), è(è·), ē· — o(o·), ō· — o(o·), ō· — o(o·), ō·.*

b.v: *he·lpə* helpen; *ho·lp, ho·lpə, gəho·lpə; smè·ltə* smelten; *smo·lt, smo·ltə gəsmo·ltə.*

De verba, met *e* (*e·*), of *è* (*è·*) tot stamklinker, gevolgd door *r*

of *l* + consonant, benevens het verbum *treffə* treffen, veranderen in den 2[en] en 3[en] pers. sing. praes. ind. hun stamvocaal in *ö* (*ö·*), b.v: *bədeˑrəvə* bederven; *bədörrə(f)s* (zie § 178), *bədörrəf; gellə* gelden; *göls, gölt; heˑləpə* helpen; *höˑləps, höˑləp; šellə* schelden; *šöls, šölt; steˑrəvə* sterven; *störrə(f)s, störrəf; treffə* treffen; *trö(f)s, tröf; vərbeˑrəgə* verbergen; *vərbörrəgs, vərbörrəg; zwèllə* zwellen; *zwölt.*

Uitgezonderd *smèˑltə* smelten; *smèˑls, smèˑlt.*

Wēˑrdə worden, heeft naast vormen met *ēˑ* in het praes. en den infin. vormen met *euˑ: wēˑrdə* naast *weuˑrdə; iech wēˑr* naast *iech weuˑr*, enz.

Praeter. *wōˑrd, wōˑrtə* (met verscherping van *d*). Part. *gəwōˑrdə.*

De Ndl. praeterita: *bedierf, hielp, stierf, zwierf*, luiden in het dialect met aan het meervoud ontleende vocaal: *bədorrəf, hoˑləp, storrəf, zworrəf.*

De imper. behoudt den klinker van den infinit: *heˑləp*, help en helpt.

Errəvə erven, gaat geheel als *steˑrəvə*; 3e p. s. praes. ind. *örrəf.* Praet. *orrəf*; Part. *gəoˑrəvə.*

Geheel of gedeeltelijk zwak zijn:

bēˑrstə bersten; *bēˑrzdə, gəbōˑrstə.*
vlöchtə vlechten; *vlögdə, gəvlöch.*
mèˑləkə melken; *mèˑləgdə, gəmèˑlək.*
vəršrikkə verschrikken; *vəršrigdə, vəršrik.*

B. Stam eindigt op nasaal + consonant.

Onfr. Ps: *i — a — u — u.*
Limb. Serm: *e, i — a — o — o.*
Maastrichtsch: *i* (*iˑ*), *u* (*uˑ*) — *ó* (*óˑ*) — *ó* (*óˑ*) — *ó* (*óˑ*).

b.v: *driˑnkə* drinken; *dróˑnk, dróˑnkə, gədróˑnkə.*

De stamklinker van de verba dezer klasse is *i* (*iˑ*), behalve vóór *m*, waar *u* (*uˑ*) staat: *klummə* klimmen, *kruˑmpə* krimpen, *zwummə* zwemmen.

De stamklinker blijft in den 2[en] en 3[en] pers. sing. praes. ind. onveranderd, b.v: *springs, sprink*; *zwums, zwump.*

De imperat. behoudt eveneens den stamklinker.

Vermelding verdienen:

Biˑndə binden; *bóˑnd, bóˑntə* (met verscherping van *d* tot *t*), *gəbóˑndə.*

Vi·ndə vinden; *vó·nd, vó·ntə* (met verscherping van *d* tot *t*), *gəvó·ndə*.

Winnə winnen; *wó·nt, wó·ntə, gəwónnə* (naar analogie van *vi·ndə* en *bi·ndə*).

Bəginnə beginnen; *bəgós, bəgóstə, bəgós* naast *bəgónnə*.

Geheel zwak zijn:

klummə klimmen; *klumdə, gəklump.*
zwummə zwemmen; *zwumdə, gəzwump.*

§ 213. **Klasse IV.** Onfr. Ps: *e* (*i*) — *a* — *ā* — *o* (*u*).
Limb. Serm: *ē* — *a* — *ā* — *ō*.
Maastrichtsch: *ē* (*ē·*) — *ao* — *ao* — *ō·*.

b.v: *brē·kə* breken; *braok, braokə, gəbrō·kə.*

Stēlə stelen, heeft in het praet. *stōl, stōlə* (zie §§ 46, 106 opm.).

De verba, wier stam eindigt op *k*, verkorten in den 2^en^ en 3^en^ pers. sing. praes. ind. hun stamklinker tot *i*, in den 2^en^ pers. plur. tot *e*, b.v: *brē·kə* breken; *briks, brik, brek; sprē·kə* spreken; *spriks, sprik, sprek; stē·kə* steken; *stiks, stik, stek.*

De verba *šē·rə* scheren, *stēlə* stelen, *zwērə* zweren, veranderen in den 2^en^ en 3^en^ pers. sing. praes. ind. hun stamklinker in *eu: šeurs, šeurt; steuls, steult; zweurt.*

De imper. sing. heeft den klinker van den infin; de imper. pl. is gelijk aan den 2^en^ pers. pl. praes. ind. *brē·k, brek.*

Vermelding verdienen:

Kó·mə komen, met verkorte vocaal, evenals in den 1^en^ pers. sing. praes. ind. *kóm*; 1^e^, 3^e^ en 2^e^ p. pl. *kó·mə, kómp*; part. *gəkó·mə.*

De 2^e^ en 3^e^ pers. sing. praes. ind. heeft umlaut van de oorspr. lange *o: keu·ms, keu·mp*; imp. *kóm, kómp.*

Praet. *kaom, kaomə*, analogie-vormen zonder *w*.

Nu·mə nemen; oorspronkelijk moest de vervoeging luiden: *iech nēm, də nims*; in den 2^en^ en 3^en^ pers. ging *i* over in *u* (zie § 73), en van daar uit drong de *u* door in het geheel praes. ind. en in den infinitivus.

Praet. *naom, naomə.* Part. *gənó·mə.*

Opm. Zoo is ook te verklaren de *ö* in *vlöchtə* vlechten (zie § 212), eveneens ontleend aan den 2^en^ en 3^en^ pers. sing. praes; van dien infinit. vormde men dan een geheel zwak werkwoord.

Zwak is:
vərwēgə verwegen (zie Wdl.); *vərwēgdə, vərwēg.*

§ 214. **Klasse V.** Onfr. Ps: *e — a — ā — e.*
Limb. Serm: *ē — a — ā — e.*
Maastrichtsch: *ē· — ao — ao — ē·.*

b.v: *mē·tə* meten; *maot, maotə, gəmē·tə.*

Lē·zə lezen, heeft in het praet. *lō·s, laos*; *lō·zə, laozə* (zie §§ 46, 106 opm.).

De verba, wier stam eindigt op *t*, verkorten in den 2^en^ en 3^en^ pers. sing. praes. ind. hun stamklinker tot *i*, in den 2^en^ pers. plur. tot *e*, b.v: *mē·tə* meten; *mits, mit, met*; *vərgē·tə* vergeten; *vərgits, vərgit, vərget*; *ē·tə* eten; *its, it, et.*

De verba, wier stam eindigt op *z* (uit *s*), veranderen in den 2^en^ en 3^en^ pers. sing. hun klinker in *eu*, b.v: *lē·zə* lezen; *leus*; *gənē·zə* genezen; *gəneus.*

Gē·və geven, heeft in den 2^en^ en 3^en^ pers. sing. *gie(f)s*, (zie § 178), *gief*, in den 2^en^ pers. pl. *gef.*

De imperat. sing. heeft den klinker v. d. infinit; de imper. plur. is gelijk aan den 2^en^ p. pr. ind. *ē·t, et.*

Vermelding verdienen:
zīn zien; 1e p. pr. ind. *zēn*, 2e p. *zü̈s*, 3e p. *zü̈t*; 1e en 3e p. pl. *zīn*, 2e p. pl. *zēt*; imperat. *zü̈ch*, zie; *zēt* ziet; part. *gəzē·n.*
trejjə treden, *trōj, trō·jə, gətrō·jə,* naast *trejdə, gətrejd.*

Zwak zijn:
bèijə bidden; *bèijdə, gəbèijd.*
knejjə kneden; *knejdə, gəknejd.*
lē·kə lekken; *lē·gdə, gəlē·k.*

§ 215. **Klasse VI.** Onfr. Ps: *a — uo — uo — a.*
Limb. Serm: *ā — ū — ū — ā.*
Maastrichtsch: *ā, ao — ō — ō — ā.*

b.v: *drāgə* dragen; *drōg, drōgə, gədrāgə.*

Enkele verba dezer klasse hebben nog in den 2^en^ en 3^en^ pers. sing. praes. ind. den umlaut behouden; de »umgelautete« klinker vertoont zich als *eu*: *drāgə* dragen; *dreugs, dreug*; *jaogə* jagen; *jeugs, jeug*; *vārə* varen, rijden; *veurs, veurt*; *zwērə* zweren; *zweurs, zweurt.*

De imperat. heeft den klinker van den infin: *drāg,* draag en draagt.

Geheel of gedeeltelijk zwak zijn:

bakkə bakken; *bagdə, gəbakkə.*
graovə graven; *graovdə, gəgraovə.*
jaogə jagen; *jaogdə* naast *jōg, gəjaog.*
laojə laden; *laojdə, gəlaojə.*
lachtə lachen; *lagdə, gəlach* naast *gəlachə.*
maolə malen; *maoldə, gəmaolə.*
wassə wassen en wasschen; *wazdə, gəwassə.*
vraogə vragen; *vraogdə* naast *vrōg, gəvraog.*
wejjə waaien; *wejdə, gəwejd.*
wākə waken; *wāgdə, gəwāk.*
stappə stappen; *stabdə, gəstap.*

Ndl. scheppen komt alleen voor in het verl. deel: *gəšaopə.*
Voor de vervoeging van *slō·n* slaan, zie *gō·n* en *stō·n* § 230.

II. Sterke werkwoorden met reduplicatie.

§ 216. **Klasse VII**. Onfr. Ps: *a — ie — ie — a.*
Limb. Serm: *a — i(e) — ī — a.*
Maastrichtsch: *a(a·), ā — ē, i — ē, i — a(a·), ā.*
b.v: *vallə* vallen; *vēl, vēlə, gəvallə*; *hāngə* hangen; *hing* (*hóng*), *hingə* (*hóngə*), *gəhāngə.*

Umlaut in den 2[en] en 3[en] p. sing. praes. ind. vinden we bij: *vallə* vallen; *vèls, vèlt*; *ha·wə* houden; *hèls hèlt*; terwijl *è* vóór nasaal overging in *i* bij: *hāngə* hangen; *hings, hink*; *vāngə* vangen; *vings, vink.*

In het praet. zijn *hóng* en *vóng* meer gebruikelijke vormen dan *hing* en *ving.*

Vermelding verdienen de persoonsvormen van *ha·wə* houden: 1[e] p. sing. praes. *haw*; 2[e] en 3[e] *hèls, hèlt*; 1[e] en 3[e] pl. *ha·wə*; 2[e] pl. *hajt* (met den gewonen overgang van *w* tot *j* vóór medeklinker (zie § 169). Praet. *hēl,* pl. *hēlə* (zie § 186[c]).

Imper. sing. *ha·w,* plur. *hajt.*

Geheel of gedeeltelijk zwak zijn:

spannə spannen; *spandə, gəspand* naast *gəspannə.*
zājtə zouten; *zājdə, gəzājtə.*
vawwə vouwen; *vajdə, gəvajd.*

§ 217. **Klasse VIII.** Onfr. Ps: *ā — ie (ī) — ie — ā.*
Limb. Serm: *ā — i(e) — ī — ā.*
Maastrichtsch: *ao, ō· — ē — ē — ao, ō·.*
b.v: *slaopə* slapen; *slēp, slēpə, gəslaopə.*

Oudere umlaut van germ. *ā* vertoont zich in den 2^en^ en 3^en^ pers. sing. praes. ind. bij: *slaopə* slapen; *slieps sliep*; *laotə* laten; *lies* (uit *liets*), *liet.*

Bij *blō·zə* blazen staat de umlautsvorm *bleus* naast *blaos* (2^e^ en 3^e^ p. sing.).

Gedeeltelijk zwak zijn:

blō·zə blazen; *blaozdə, gəblō·zə.*
brō·jə braden; *braojdə, gəbrō·jə.*
raojə raden; *raojdə, gəraojə.*

Blō·zə en *brō·jə* behouden den stamklinker alleen in den 1^en^ en 3^en^ p. pl. pr. ind. in den imperatief sing. en het participium; de overige vormen vertoonen *ao.*

§ 218. **Klasse IX.**

Tot deze klasse behooren: *hè·itə* heeten, en *šèijə* scheiden.

Hè·itə heeten, verkort in den 2^en^ en 3^en^ p. sing. praes. en in den 2^en^ pers. pl. de stamvocaal tot *è*: *hèts, hèt*; van dezen verkorten stam gevormd, luidt het zwakke praet: *hèddə*; het part. luidt: *gəhè·itə.*

šèijə scheiden, komt gewoonlijk voor in de samenstelling *o̅e̅tšèijə* en is geheel zwak; alleen in de beteekenis van: het huwelijk ontbinden, komt het grondwoord voor en heeft dan een sterk verl. deelw: *gəšèijə.*

§ 219. **Klasse X.**

Hiertoe behooren: *lo·upə* loopen; *stoetə* stooten; *houwə* houwen.

Lo·upə loopen, verkort in den 2^en^ en 3^en^ p. sing. praes. ind. de stamvocaal tot *ö*; in den 2^en^ p. pl. tot *o: löps, löp, lop.* Imperat. sing. *lo·up*; plur. *lop.* Praet. *lēp.* Part. *gəlo·upə.*

Stoetə stooten, heeft in den 2^en^ en 3^en^ p. sing. praes. ind. regelmatig umlaut: *stüts, stüt.* Imperat. *stoet.* Praet. *stō·t* naast *stoeddə.* Part. *gəstoetə.*

Houwə houwen, slaan, is geheel zwak: *houwdə, gəhouwd.*

§ 220. **Klasse XI.**

Hiertoe behoort *rōpə* roepen.

Rōpə heeft in den 2en en 3en p. sing. praes. regelmatig umlaut: *reups, reup.* Imperat. *rōp* roep, roept. Praet. *rēp.* Part. *gərōpə.*

Zwak zijn:

greujə groeien; *greujdə, gəgreujd.*
vlōkə vloeken; *vlōgdə, gəvlōk.*

III. Werkwoorden met verschoven praeteritum.

1. Weten.

§ 221. Infin. *wèˑitə* naast *wēˑtə*; de infin. evenals de plur. ind. en het part. hebben, naast regelmatig *ēˑ* (uit germ. *ĭ*), *èˑi* ontleend aan den 1en pers. sing. pr. ind. *wèˑit.* De 2e en 3e p. sing. praes. en de 2e p. pl. verkorten de stamvocaal tot *è: wèts, wèt*; 1e en 3e p. pl. praes. *wèˑitə, wēˑtə.* Part. *gəwèˑitə, gəwēˑtə.* Praet. 1e p. sing. *wis,* 1e p. pl. *wistə.*

2. Kunnen.

§ 222. Infin. *kónnə*; 1e en 3e pers. praes. *kān,* 2e p. sing. *kāns*; 1e en 3e p. pl. *kónnə,* 2e p. pl. *kónt.* Uit dit schema ontwikkelden zich twee verba: 1e *kānə,* 2e *kónnə,* met den stamklinker in alle personen doorgevoerd.

Praet. *kós,* pl. *kóstə* (met syncope van *n*). Part. *gəkós.*

Dat het praet. *kānt,* plur. *kāntə,* een praet. met »rückumlaut« is bij *kinnə* (zie § 238), en geen praet. bij *kānə* kunnen, blijkt hieruit, dat het nooit voorkomt in de beteekenis van kunnen, terwijl overigens de vormen van kunnen en kennen door elkaar gebruikt worden, b.v: *vər kində, kāntə, kóstə üch nēt* wij kenden u niet.

3. Durven.

§ 223. *Dörrəvə* durven, is geheel zwak: *dörrəvdə, gədörrəf.*

4. Zullen.

§ 224. Infin. *Zöllə* naast *zaˑlə,* onder invloed van den 1en en 3en pers. sing. *zaˑl*; 2e pers. sing. *zals, zöls*; 1e en 3e p. pl. *zöllə, zaˑlə*; 2e p. pl. *zölt, zalt.* Praet. *zouw, zouwə.*

5. Mogen.

§ 225. Bij mogen is eveneens de klinker van den 1en en 3en

pers. praes. in alle andere vormen doorgedrongen, dus: Infin. *māgə.* Praes. ind. *māg, māgs, māg*; plur. *māgə, māg, māgə.* Partic. *gəmāg.* Praet. *moch, mochtə.*

6. Moeten.

§ 226. Infin. *Mōtə.* Praes. ind. 1e en 3e p. sing. *mōt*; 2e pers. *mōs* (uit *mōts*); 1e en 3e p. pl. *mōtə,* 2e pers. *mōt.* Praet. *mós, móstə.* Partic. *gəmós.*

7. Deugen.

§ 227. Dit werkwoord heeft in alle vormen de vocaal van den sing. praes. ind. aangenomen en wordt geheel zwak vervoegd: *do·ugə* deugen; *do·ugdə, gədo·ug.*

IV. Werkwoorden op -mi.

§ 228. Hiertoe behooren: zijn, gaan, staan en doen; deze verba hebben, als overblijfsel van de -mi conjugatie, in den 1en pers. praes. ind. *n* behouden.

1. Zijn.

§ 229. Infin. *zīn.* Ind. praes. *bi·n, bis, is*; 1, 3e p. pl. *zīn*; 2e p. pl. *zēt.* Praet. *waos, waorə*; door analogie-vorming ontstond daaruit 1e het paradigma: *waos, waozə*; 2e het paradigma: *waor, waorə.* Imp. *bis, zēt.* Part. *gəwēs.*

2. Gaan en staan.

§ 230. Infin. *gō·n, stō·n.* Praes. ind. 1e pers. sing. *gaon, staon* (naar analogie ook *slaon* sla; *zēn* zie); 2e p. sing. *gè·is, stè·is*; 3e p. sing. *gè·it, stè·it* (uit * *gajt,* * *gājt* * *gāit*; zie Kern: Limb. Serm. § 222 en Te Winkel: Noord Nederl. Tongv. pag. 111); (naar analogie ook: *slè·is, slè·it*); 1e en 3e p. pl. *gō·n, stō·n*; 2e p. pl. *gaot, staot.* Imper. *gānk,* en naar analogie *stānk*; pl. *gaot, staot.* Partic. *gəgāngə, gəsta·ndə.* Praet. *góng, góngə* en naar analogie *stóng, stóngə* naast *ging, sting.*

Opm. *Slō·n* heeft in den imperat. sing. *slāch* pl. *slaot.*

3. Doen.

§ 231. Infin. *doēn*. Ind. praes. 1e p. *dōn* naast *daon* (naar *gaon*); 2e p. *dè·is*; 3e p. *dè·it* (naar *gè·is, gè·it*); 1e en 3e p. pl. *doēn*; 2e p. pl. *dōt, daot*. Praet. *dēch, dōch*; *dēgə, dōgə*; zie § 186.

Het werkwoord Willen.

§ 232. Infin. *Wèllə*. Ind. praes. 1e p. *wèl*, 2e p. *wèls*, 3e p. *wèlt*; 1e en 3e p. pl. *wèllə*; 2e p. *wèlt*. Partic. *gəwèld*. Praet. *wouw, wouwə*.

Zwakke Werkwoorden.

§ 233. Een kenmerkend verschil bestaat er in de vorming van den ind. praet. van zwakke verba in het Ndl. en in het Maastrichtsch. Terwijl in het Ndl. de *d* van den uitgang *de* aan den voorafgaanden harden medeklinker assimileerde, heeft in het dialect juist het omgekeerde plaats.

§ 234. **Regel:** Het imperf. der zwakke verba wordt gevormd door *-də* achter den stam; eindigt deze op een harden medeklinker, zoo wordt die geassimileerd aan de volgende *d*, d. w. z. de tenuis wordt media, harde spirant wordt zachte.

Ook in den verbogen vorm van het verl. deelw., dat in het dialect *t* en *d* na medeklinkers afwerpt, treedt *d* op en heeft dan denzelfden invloed.

§ 235. Zoo wordt dus:
p tot *b*: *dö·ibdə* doopte, *gābdə* gaapte, *kabdə* kapte, *klabdə* klapte, *knö·ibdə* knoopte, *labdə* lapte, *rābdə* raapte, *šöbdə* schopte, schepte, *slè·ibdə* sleepte, *snabdə* snapte, *snóbdə* snoepte, *stæ·mbdə* stampte, *tabdə* tapte, *tra·mbdə* trapte. Evenzoo in het verl. deelw., b.v. *gədö·ibdə mè·lək* gedoopte melk.

k tot *ġ*: *beu·ġdə* beukte, *dröġdə* drukte, *fliġdə* flikte, *gəbrüġdə* gebruikte, *kēġdə* (v. *kē·kə*), *kniġdə* knikte, *kō·ġdə* kookte, *leġdə* likte, *löġdə* lukte, *māġdə* maakte, *miġdə* mikte, *paġdə* pakte, *plaġdə* plakte, *prēġdə* preekte, *rāġdə* raakte, *ro·uġdə* rookte, *šiġdə* (v. *šikkə*), *smāġdə* smaakte, *stiġdə* stikte, *striġdə* (v. *strikkə*), *wè·rəġdə* werkte. Zoo ook in het verl. deelw., b.v. *ənə gəbrüġdə zakdōk* een gebruikte zakdoek.

nk tot *ng̊* d. i. gutteraal + *g̊*: *je·ng̊də* jankte, *ple·ng̊də* (v. *ple·nkə*), *wi·ng̊də* wenkte.
t tot *d*: *lèddə* lette, *pla·ndə* (uit *pla·nddə*, *pla·ntdə*) plantte, *praoddə* praatte, *zwèddə* zweette. Zoo ook in het part. perf., b.v. *pas gəpla·ndə böim* pas geplante boomen.
f tot *v*: *blevdə* blafte, *bóvdə* bofte, *šavdə* schafte, *stóvdə* (v. *stóffə* snoeven).
s tot *z*: *blözdə* bluschte, *da·nzdə* danste, *pizdə* piste, *pazdə* paste, *wi·nzdə* wenschte.
š tot *ž*: *broe̅ždə* bruiste, *roe̅ždə* ruischte, *toe̅ždə* tuischte.

§ 236. Doch de invloed van de zachte *d* op den voorafgaanden medeklinker ging nog verder; zelfs wanneer eene verbinding van twee harde medeklinkers voorafging, werden beide consonanten verzacht. Zoo werd:
Harde consonant + *t* tot zachte cons. + *d*, terwijl *d* + *d* tot *d* werd: *bēgdə* (uit *bēgddə*, *bēchddə*, *bēchtdə*) biechtte, *hōzdə* hoestte, *lözdə* lustte, *lügdə* lichtte, gaf licht, *mèzdə* mestte, *nēzdə* (v. *nēstə* niezen), *rozdə* roestte, *rözdə* rustte, *slagdə* slachtte, *trüzdə* troostte, *wagdə* wachtte, *zögdə* zuchtte.

Harde consonant + *s* tot zachte cons. + *z*: *glidzdə* (v. *glitsə*), *kledzdə* kletste, *kedzdə* ketste, liep hard, *kodzdə* kotste, *kredzdə* (v. *kretsə*), *pidzdə* pitste, *zwedzdə* zwetste.

Harde cons. + *š* tot zachte cons. + *ž*: *kwadždə* (v. *kwatšə*).

Opm. 1. Voor een dergelijk verschijnsel in het Middelnederlandsch zie men Kern: Limb. Serm. § 115; ook daar zal de uitspraak wel geweest zijn als die in het Maastr. dialect, al is zulks in den regel niet in het schrift uitgedrukt.

Opm. 2. Voor den inversievorm van den 2en p. pl. praes. en imperf. ind. geldt dezelfde regel; zie § 208.

Brengen, Denken, Dunken, Koopen, Zoeken.

§ 237. *Bri·ngə* en *di·nkə* hebben in het praet. en part. *broch*, *doch*; meerv. *brochtə*, *dochtə*; *gəbroch*, *gədoch*, naast vormen met *a*.
Tu·nkə dunken. Praes. ind. 3e p. *miech tu·nks*. Praet. *miech tochs*. Part. *gətochs*.

Ko·upə koopen. Praes. ind. 2e en 3e p. sing. *köps*, *köp* naar

analogie van *löps*, *löp* (v. *lo·upə*). Praet. *koch*; pl. *kochtə*. Part. *gəkoch.*

Zeukə zoeken, wordt regelmatig vervoegd: *zeugdə*, *gəzeuk.*

Kennen, Leggen, Zeggen, Zetten.

§ 238. De praeterita van deze werkwoorden vertoonen »rückumlaut«.

Infin. *zèggə*, *lèggə*. Ind. praes. 1e p. sing. *zèk*, *lèk*; 2e p. *zèks*, *lèks*; 3e p. *zēt* (uit * *sagid*), *lèk*; 1e en 3e p. pl. *zèggə*, *lèggə*; 2e p. pl. *zèk*, *lèk*. Praet. *zach*, *lach*; plur. *zachtə*, *lachtə*. Part. *gəzach*, *gəlach.*

Zèttə zetten. Praet. *zat*; plur. *zattə*. Part. *gəzat.*

Ook *kinnə* kennen, dat regelmatig zwak vervoegd wordt: *kində*, *gəkind*, vertoont een praet. met »rückumlaut«: *kānt*, *kāntə*, doch alleen in de beteekenis van kennen, terwijl de overige vormen ook voor kunnen voorkomen; zie § 222.

Opm. In plaats van *zachtə*, *lachtə*, *kāntə*, zouden we verwachten *zagdə*, *lagdə*, *kāndə*, doch deze vormen zijn waarschijnlijk aan het Hoogduitsch ontleend; zie Kern: Limb. Serm. § 101.

Hebben.

§ 239. Infin. *höbbə*. Ind. praes. 1e p. sing. *höb*; 2e p. *höbs*; 3e p. *hēt* (uit *hēvet*, *havit*); 1e en 3e p. pl. *höbbə*; 2e p. *höb*. Praet. zooals in 't Ndl. Part. soms *gəgad* naast *gəhad.*

Een optatiefvorm vinden we nog in: *hej* hadde, *hejə* hadden (met umlaut en overgang van *d* in *j*), b.v: *hej iech ət gəwè·itə* hadde ik het geweten.

§ 240. *Hō·lə* halen, *speu·lə* spelen, *zwè·itə* zweeten, vertoonen eenige afwijkingen:

hō·lə heeft alleen *ō·* in den infin. imp. sing. en den 1en en 3en pers. pl. praes. ind.; de overige vormen hebben *ao*; *speu·lə* heeft alleen in de genoemde vormen *eu·*, overigens *äö*; *zwè·itə* verkort in den 2en en 3en pers. sing. praes. ind. en 2en pers. pl. *è·i* tot *è*, evenzoo in het imperf. en part. *zwèts*, *zwèt*, *zwèddə*, *gəzwèt.*

WOORDENLIJST.

A.

Aal (visch), *iel.*
Aam (vat van 150 L.), *aom.*
— — *aomərə* (subst. pl.). 1)
Aan, *aon.*
Aandoen, *aondōen.* 2)
Aanleg, *aonlèk.*
Aanranden, *aonrannə.*
Aanzien, *aonzēns* (subst.). 3)
Aap, *āp.*
Aar (korenaar), *aor.*
Aard, *ārd.*
Aardappel, *ē·rappəl.*
Aardbezie, *ē·rəbèis.*
Aarde, *ērd.* 4)
Aardig, *aordəg.*
Aardmannetje, *ē·vərmennəkə.*
Aas (eenh. i. h. spel), *aos* (m.).
— — *abbəndant.* 5)
— —, *abriekol* (m.). 6)
Abrikoos, *appələkouw.*
Acht, *ach.*
Achter, *achtər.*
Achtereen, *achtərè·in.* 7)
-achtig, *-echtəg.*
Achterste, *echtərstə.*
Achteruit, *achtəroēt.* 8)
Achtste, *agdə* naast *achstə.*
Adem, *aosəm.*
Ader, *aojər.*
Adieu, *addie.*
Advocaat, *avvəkaot.*
Af, *aof.*
Afgaan, *aofgō·n.* 9)
Afgang, *aofgānk.* 10)
Afkomen, *aofkó·mə.* 11).
Aftrekken, *aoftrèkkə.* 12)
Akelig, *ākələk, ākələg.*

A. 1) Houtskool; zie Onze Volkstaal III. 146. 2) Reflexief, met de beteekenis: zich aankleeden, zie de Bo i. v.; oppon. *ōet-dōen* (reflexief). 3) in de uitdr: *van aonzēns kinnə,* van aangezicht kennen. 4) uitdr. *eu·vər ērd liggə* gestorven, maar nog niet begraven zijn; zie de Bo i. v. aarde. 5) in de uitdr: *in abbənda·nt* in overvloed; fra. en abondant. 6) in het biljartspel: door op den band te spelen een bal maken; fra. bricole. 7) ook met de bet. van: aanstonds; zie de Bo i. v. 8) ook als subst. masc. met de bet: bijuitgang van een huis in eene andere straat. 9) ontlasting hebben; *mèt īməs aofgō·n* iemand een eind vergezellen. 10) uitdr: *aon dən aofgānk zīn* diarrhée hebben. 11) met de bet: naar beneden komen; ook: bij iemand op bezoek komen. 12) ook met de bet: photographeeren.

Al, *a·l.*
Alarm, *ale·rəm.*
Alleen, *allèin.*
Allemaal, *alləmaol.*
Alles, *alləs.*
— — *alləwèil.* [13])
— — *alləgāsie* (vr.). [14])
Allerlei, *aldərlèij.*
Almanak, *alləmənak.*
Als, *es.*
Altaar, *a·ltaor.*
Altijd, *altīd.*
Alwederom, *alwērəm.* [15])
Amandel, *ama·ndəl.*
Ambacht, *a·mbach.*
— — *a·mbəras* (m.). [16])
Amper, *a·mpər.* [17])
Ander, *a·ndər.*
Anderhalf, *ó·ndərhāf.*
Anders, *a·ndərs.*
Andijvie, *andīvie.*
Angel, *a·ngəl.*
Angst, *angs.*
Anijs, *annīs.*
Anker, *a·nkər.*
Antwoord, *a·ntwōrd.*

Apotheek, *aptiek.*
Apotheker, *aptiekər.*
Appel, *appəl.*
Appetijt, *appetīt.*
Appelsien, *appələsēn.*
April, *aprè·l.*
— —, *apre·nsie*(vr. zonder mv.) [18])
Arm (subst. en adj.), *e·rəm.*
Armoede, *e·rəmōj* (m.).
Armoedig, *e·rəmeujətəg.*
Armzalig, *e·rəmzieləg.*
Asch, as, *as.*
Aschwoensdag, *assələgōnsdəg.*
Asperge, *əsperžə.*
Astrant, *əstra·nt.*
Avond, *aovənd.* [19])
Azijn, *əzīn.*

B.

Baai (wollen stof), *baoj.*
Baan, *baon.*
Baard, *bārd.*
Baars, *bārs.*
Baas, *bās.*
Baat, *bāt.*
— — *bālengər.* [1])
Babbelen, *bebbələ.*

[13]) bijw. v. tijd, met de bet: tegenwoordig, heden ten dage. [14]) omslag, plichtplegingen. [15]) zeer gebruikelijk; syn. van *wēr.* [16]) fra. embarras; met de bet: verlegenheid, moeilijkheid; omslag, plichtplegingen. [17]) met de in het Ndl. verouderde bet: zuur, scherp van smaak. [18]) fra. apparence; met de bet. waarschijnlijkheid, kans, b.v. *də is gèin apre·nsie van šoen wēr,* er is geen kans op mooi weer. [19]) *gōjənaovənd, naovənd,* goeden avond.

B. [1]) baliekluiver, leeglooper; ook haantje de voorste in slechten zin; soms samengesmolten uit *balie-hanger?*

— — *bebbəlkə.* [2])
Bad, *bad.*
Baden, *baojə.*
Bagijn, *bəgèin.* [3])
Bak, *bak.* [4])
— — *bak.* [5])
Bakken, *bakkə.*
Bakker, *bekkər.*
Bakkes, *bakkəs.*
Bal (m), *ba·l.*
Bal (onz.), *bal.* (vr.).
Balein, *bəlèin.*
Balk, *ba·lək.*
Band, *ba·nd.*
Bang, *bang.* [6]).
Bank, *bānk.*
Bankier, *bənkēr.*
Bankroet, *bənkrót.*
Barak, *brak.*
Barbara, *Be·rəb.*
Barbeel, *be·rəb.*
Barbier, *berrəbēr.*
Barmhartig, *berrəmechtəg.*

Barrevoets, *berrəveuts.*
Barsten, *bē·rstə.*
Barst, *bō·rs.*
— — *batraof.* [7]).
— — *bats.* [8])
Bazelen, *bāzələ.*
Bed, *bèd.*
Bedelaar, *bē·dəlēr.*
Bedelen, *bēdələ.*
Bederven, *bəde·rəvə.*
Bedienen, *bədēnə.* [9])
Bedriegen, *bədrēgə.*
Bedroefd, *bədreuf.*
Beek, *bē·k.*
Beeld, *bēld.*
Been, *bè·in.*
Beer (mannetjesvarken), *bier.*
Beer (verscheurend dier), *bēr.*
Beest, *bies* (vr.).
— — *biestərèij.* [10])
Beet, *bē·t.* [11])
Bef, *bef.*
— — *bəgaojə.* [12])

[2]) subst. neutr. met de bet: praatziek mondje. [3]) steeds met de bet: geestelijke orde-zuster. [4]) dim. zonder umlaut: *bakskə* met de bet: vloeistofmaat; zie de Bo i. v. bak. [5]) subst. neutr: jong varken, mnl. bagge; gewoonl. in de samenst. *spē·bak* speenvarken. [6]) ook als subst. masc. met de bet: vrees; *höb mer gè·inə bang* wees maar niet bevreesd. [7]) oorspr. wel: losser van steenkolen aan het »*bat*«, d. i. kaaimuur, langs de Maas; thans alleen als scheldwoord met de bet: straatvlegel; syn. *batjakkər;* zie ook A. van de Water i. v. battraaf. [8]) subst. fem: dij, bil, van mensch en dier. [9]) ook met de bet: voorzien van de Sacramenten der stervenden. [10]) beestachtigheid, laagheid. [11]) dim. *bitšə, bittəkə; gró·ndbē·t höbbə* vischterm: met den haak aan steenen of struiken vastzitten. [12]) mnl. begaden; met de bet: bevuilen, smerig maken toetakelen; zie de Bo i. v.

Beginnen, *bəginnə.*
Begrafenis, *bəgraffənəs.*
Begrijpen, *bəgrīpə.*
Beide, *bèij* (steeds voorafgegaan door *allə).*
Beieren, *bèijərə.* [13]
Beitel, *bèitəl.*
— — *bejjə.* [14]
Bek, *bek.*
Beklag, *bəklāg.*
Bel (schel), *bel.*
Beleefd, *bəlēf.*
Believen, *blēvə.*
Beloven, *bəlaovə.*
Benauwd, *bənajd.*
Benieuwd, *bənöijd.*
— — *benkələk.* [15]
Berg, *berəg.*
Berechten, *bəriechtə.* [16]
Berrie, *bērie.*
Beschaamd, *bəšēmp.*
Beschuit, *bəšūt.*
Beslag, *bəslāg.* [17]
Besluit, *bəslūt.*
Besprek, *bəsprēk.*
Beste, *bèstə.*
Besteken, *bəstēkə.* [18]
Beter, *bētər.*
Beuken, *beukə.* [19]
Beurs, *bäörs.*
Beurt, *bäört.*
Beuzelen, *beuzələ.*
Bevallen, *bəvallə.*
Beven, *bēvə.*
Bewaren, *bəwaorə.*
Bezem, *bessəm.*
— — *bəzej* (onz.). [20]
— — *bəzēns* (onz.). [21]
Bezweet, *bəzwèt.*
Bibberen, *bubbələ.*
— — *bubbələsēnəs.* [22]
Bidden, *bèijə.* [23]
Biechten, *bēchtə.* [24]
Bieden, *bējə.*
Biefstuk, *bustök.*
Bier, *bēr.*
Bij (voorzetsel en bijw.), *bèij.*
Bij (subst.), *bèij.*
Bijbel, *bībəl.*
Bijkans, *bəkans.*

[13]) spelen der klokken vóór het slaan. [14]) betten, wasschen van wonden; zie de Bo i. v. baaien. [15]) afleiding van *bang*; soms nog met de bet: vrees veroorzakend, b.v: *hət is hèij zoe benkələk* 't is hier om bang te worden; in den regel met de bet: vervaarlijk groot, *ənə benkələkə kērəl* een groote kerel; als adv. van graad = zeer, b.v: *hər is benkələk lielək* hij is zeer leelijk. [16]) syn. van *bədēnə.* [17]) ook met de bet: beroerte. [18]) op verjaar- en naamfeest een geschenk geven; zie de Bo i. v. [19]) met de bet: huilen, schreien, schreeuwen. [20]) in de uitdr: *gèi bəzej höbbə vän* geen flauw begrip hebben van; zie Onze Volkst. II. 212. [21]) *väöl bəzēns höbbə* veel bekijks hebben. [22]) in de uitdr: *də bubbələsēnəs höbbə* bibberen. [23]) gewoonlijk reflexief. [24]) steeds reflexief.

Bijl, *bīl* (onz.).
— — *bèis* (vr.). [25]
— — *bīžē.* [26]
Bijten, *bītə.*
Bijvoorbeeld, *bəveu·rbəld.*
Bijzonder, *bəzu·ndər*
Bikkel, *diggəl.*
Bikkelen (met bikkels spelen), *diggələ.*
Binden, *bi·ndə.*
Binnen, *binnə.*
Binnensmonds, *binnəsmóns.*
— — *bis* = Ndl. tot.
Bisschop, *biššop.*
Bitter (bvnw.), *bittər.*
Blaar (optrekking der huid), *blaor.*
Blaasbalg, *blaosba·lək.*
Blad, *blād.*
Blaffen, *bleffə.*
Blaker, *blākərt.*
Blank, *blānk.*
Blauw, *blouw.*
Blazen, *blō·zə.*
Bleek, *blè·ik.*
Bleu, *blü.*
Blijde, *blèij.*
Blijken, *blīkə.*
Blijven, *blīvə.*
Blik (onz.), *blē·k.*

Blikken (bvnw.), *blē·kə.*
Bliksem, *bliksəm.*
Blind, *bli·nd.*
Blindedarm, *blinnənde·rəm.*
Blinden (subst. pl.), *blinnə.* [27]
Blinken, *bli·nkə.*
Bloed, *blōd.*
Bloedzuiger, *blōdzükər.*
Bloeden, *blōjə.*
Bloeien, *bleujə.*
Bloem, *blóm.*
Blok, *blok.*
Blond, *bló·nd.*
Bloot, *bloet.*
Blootshoofds, *bloetskop.*
Bluffen, *bluffə.*
Blusschen, *blössə.*
Bluts, *blöts.*
Bocht (onz.), *bóch* (vr.) [28]
Bode, *baoj.*
Bodem, *bō·jəm.*
Boedel, *boel.*
Boeha, *bəhe·j.*
Boek, *bōk.*
Boekvink, *bōkvi·nk.*
Boenen, *boenə.*
Boer, *boer.*
Boerachtig, *boerətəg.*
Boete, *bōtə.*

[25]) scherpe noorden- of oostenwind; Kiliaen bijse, zie Kern: Limb. Serm. p. 654 i. v.; Mnl. Wdb. I. kol. 1270 i. v. bise [26]) *bīžē gō·n* zeggen de kinderen van een tol, die slecht opgewonden, in plaats van rond te draaien, wegvliegt; fig. doodgaan; zou dit woord een vervorming zijn van het werkw. bijzen, wild heen en weer loopen van koeien, dat elders in Limburg voorkomt? zie Onze Volkstaal II. 212; III. 146. [27]) ook een sing. *blin* komt voor. [28]) ook wel eens met de bet: slechte gemeene menschen; zie de Bo i. v.

Bof, *bŏf.* [29]
Bok, *bok.*
Bokaal, *bəkāl.*
Bokking, *bŏkkəm.*
Boksen, *bóksə.*
Bol (bvnw.), *bō·l.* [30]
Bombarie, *bómbārie.*
Bonjour, *bəjoer.*
Bonk, *bó·nk.*
Bont, *bó·nt.*
Boodschap, — — [31]
Boog, *baog.*
Boom, *bo·um.*
— — *bo·umō·lie,* olijfolie.
Boon, *boen.*
Boor, *bō·r* (onz.).
Boord (rand), *bō·rd* (onz.).
Boorden (van kleedingstukken), *bäörda.*
Borduren, *bərdūrə.*
Boren, *baorə.*
Borg, *bö·rəg.*
Borst (vr.), *bō·rs.*
— — *bō·rssókkər.* [32]
Borstel, *beu·rstəl.*
Bosch, *bos* (vr.).
Bot (visch), *bot.*
Bot (stomp), *bot.*

Boter, *bō·tər.*
Boterham, *bō·tram.*
— — *bō·tərmè·lək,* karnemelk.
Bots, *bóts.* [33]
Bouillon, *boeljóng.*
Bout, *bo·ut.*
Bouwen, *bouwə.*
Boven, *bō·və.*
Bovenste, *beu·vənstə.*
Braaf, *brāf.* [34]
Braambes, *bró·məl* (vr.). [35]
Braden, *brō·jə.*
Brand, *bra·nd.*
Branden, *brannə.*
Brandend (bvnw.), *brannətəg.*
Brander, *brendər.*
Branderij, *brendərèij.*
Brandnetel, *brannītəl.*
Brasem, *briesəm.*
— — *bredsəg.* [36]
Breed, *brè·id.*
Breedte, *brèiddə.*
Breken, *brē·kə.*
Brengen, *bri·ngə.*
Breuk, *breu·k.*
Brief, *brēf.*
Brik (steen), *brik.*
Bril, *brè·l.*

29) met de bet: mondvol, *gè·inə bŏf zèggə* niets zeggen; dimin. *bufkə* stukje. 30) alleen met de bet: voos, b.v. van radijzen; Kiliaen bol = spongiosus. 31) daarvoor gebruikt men steeds het woord: *kəmissie.* 32) gekristalliseerde bruine suiker. 33) *bóts lo·upə* misloopen, niet treffen. 34) ook met de bet: zoet (van kinderen). 35) zie ook: Onze Volkstaal II. 213; Jongeneel: Wdl. pag. 9; Simons: pag. 26. 36) dartel, weelderig; zie Kiliaen i. v. bredse, bradse.

Broeden, *breujə.*
— — *breuj* (m.). [37]
Broeder, *brōr.*
Broek (kleedingstuk), *brōk.*
Broek (moerassig land), *brōk.*
Brok, *brok.*
Brommen, *brómmə.*
Brons, *bró·ns.*
— — *brónspot.* [38]
Brood, *broed.*
Brouwen (bier), *brouwə.*
Brug, *brök.*
— — *bróbbəl* (vr.). [39]
Bruid, *bro͞ed.*
Bruidegom, *bro͞edəgóm.*
Bruilof, *bro͞elof.*
Bruin, *bro͞en.*
Bruisen, *bro͞ešə.*
Buidel, *bügəl.*
Buigen, *böigə.*
Buik, *bo͞ek.*
Buis (pijp), *böis.*
Buiten, *bo͞etə.*
Bukken, *bökkə.*
Bunder, *bō·ndər.*
Burgemeester, *börrəgəmè·istər.*
Burger, *börrəgər.*
Bureau, *bürō* (vr.). [40]
Bus, *bös.* [41]
Bussel, *bössəl* (vr.). [42]

C.

Caracolle, *kaтkol.*
Cement, *semi·nt.*
Cent, *se·nt.*
Chagrijn, *šəgrèin.*
Chagrineeren, *šaggərnērə.* [1]
Chocolade, *šókkəlād.*
Cholera, *kollərа.*
Cijfer, *sīfər.*
Citroen, *səntroen.*
Comedie, *kəmēdie.*
Compliment, *kómpləmi·nt.*
Content, *kónte·nt.* [2]

D.

Daad, *daod.*
Daar, *dao dər.* [1]

---

[37]) vettig vocht, dat overblijft, als men gebraden vleesch uit de pan neemt; ook elders in Limburg; zie Onze Volkstaal II. 214; Jongeneel, Wdl. pag. 9. [38]) kruik met warm water, ter verwarming van het bed. [39]) oneffenheid, puistje; Westvla. bobbel; zie de Bo i. v. brobbel, brubbel. [40]) met den klemtoon op de 1e lettergr.; *də bürō* = het commissariaat van politie. [41]) ook gebruikt voor Ndl. blik (voorwerpsnaam). [42]) met de bet. van Ndl. bos, bv: *ən bössəl strü* een bos stroo.

C. [1]) gewoonlijk reflexief: zich ergeren, verdriet hebben over. [2]) tevreden, welk woord in het dialect niet veel gebruikt wordt.

D. [1]) de vorm *dər* dient meestal ter vorming van voornaamwoordel. bijw. en behoudt alleen zijn *r* als de vormen door een ander woord gescheiden worden; in de samenstelling verdwijnt *r*, b.v: *blīf təvān* blijf er van af, doch: *iech kóm dər nēt vān* ik kom

— — *dao achtər,* daar ginds.
— — *dao iers,* zoo even (pas).
— — *däölkə.* [2])
— — *dabbə.* [3])
— — *dabbələ.* [3])
Dadelijk, *dādələk.*
Dag, *dāg.*
Dak, *tāk.*
Dam (in 't spel), *dam.*
Dame, *dām.*
Damp, *da·mp.*
Dan, *dān, dan.*
Danig, *daonəg.* [4])
Dank, *dānk.*
Dansen, *da·nsə.*
Danser, *de·nsər.*
Darm, *de·rəm.*
Das (halsdoek), *das,* pl. *des.*
Das (dier), *das,* pl. *dassə.*
Dat, *dat.*
Deeg (onz.), *dè·ig* (m.).
Deel (gedeelte), *dè·il.* [5])
Deelen, *dèilə.*
Deftig, *deftəg.*
Degelijk, *dēgələk.*
Degen, *dēgə.*
Deken (m. en vr.), *dēkə.*
Dekken, *dèkkə.*
Denken, *di·nkə.*
Derde, *derdə.*
Dertien, *dārtien.*
Dertig, *dārtəg.*
Dessin, *dəssing* (m.).
Deugd, *däög.*
Deugen, *do·ugə.*
Deugniet, *däögənēt.*
Deuk, *deu·k.*
Deuntje, *deunšə.*
Deur, *deu·r.*
— — *deur* (m.). [6])
Deze, *dēzə, dēs, dit.*
Die, *dē, die, dat.*
Dief, *dēf.*
Dienen, *dēnə.*
Dienaar, *dēndər.* [7])
Diep, *dēp.*
Diepte, *dēbdə.*
Dijk, *dīk.*
Dik, *dik.*
Dikte, *digdə.*
Dikwijls, *dèks,* comp. *dèksər.* [8])
Ding, *di·nk.*

er niet van af; andere voornaamw. bijw. zijn o.a: *dənaotouw* erheen; *dəzó·ndər* er zonder; *dənē·və* ernaast; *dədō·r* erdoor; *dəmèt* ermede; *dəveu·r* ervoor; zie ook Dr. J. H. Kern: Limb. Serm. pag. 656 i. v. der-. [2]) jonge kraai; zie: Jongeneel pag. 12; Kluge i. v. dohle. [3]) het eerste met de bet: krabben met de hand; het tweede met de bet: wroeten in den grond; vgl. de Bo i. v. debbelen. [4]) als adj. met de bet: groot, geweldig; als adverb. van graad = zeer; zie de Bo i. v. [5]) uitdr: *ən hiel dè·il* een massa, een heele boel. [6]) stier; zie Jongeneel, Wdl. pag. 14. [7]) steeds met de bet: agent van politie. [8]) zie ook de Bo i. v. diks.

Dinsdag, *di·nsdəg.*
Disselboom, *distəlbo·um.*
Distel, *distəl.*
Dochter, *dochtər.*
Doedelzak, *doedəlzak.*
Doek, *dōk.*
Doen, *doen.* 9)
Dof (mat), *dóf.* 10)
Dog, *dok.*
Dokter, *doktər.*
Dol (bvnw.), *dö·l.* 11)
— — *döllə.* 12)
Dolk, *do·lək.*
Dom (bvnw. en achtervoegsel), *dóm.*
Donder, *dóndər.*
Donderdag, *dóndərdəg.*
Donker, *dó·nkəl.* 13)
Dons, *dó·ns.*
Dood (subst. en adj.), *doed.*
Doodgraver, *doejəgrēvər.*
— — *doejəwāgəl,* lijkwagen.
Doodvallen, *doedvallə.* 14)
— — *doedspri·nšə.* 15)
Doof, *do·uf.*
Dooien, *doejə.*
Dooier, *dō·jər*
Doopen, *dö·ipə.*
Door, *dō·r.*
Doren, *dōrə.*
Doos, *does.*
Dop, *dop.* 16)
Dorp, *dö·rəp.*
Dorpel, *dö·ləpər.*
Dorschen, *dē·rsə.*
Dorst, *dō·rs.*
Dorstig, *deu·rstəg.*
Dozijn, *dəzèin.*
Draad, *draod.*
Draai, *dre·j.* 17)
Draaien, *drejjə.*
Draak, *drāk.*
Draf (voeder), *drāf.*
Draf (het draven), *draf.*
Dragen, *drāgə.*
Drager, *drēgər.*
Drank, *drānk.*
Dras (subst.), *dras* (m.). 18)
Drek, *drek.*
Drie, *drèij.*
Drieërlei, *drèijdərlèij.*
Drift, *drif.*
Drijven, *drīvə.*
Dringen, *dringə.*

9) doch: *vən dōn höbbə* noodig hebben. 10) ook met de bet: drukkend; *dófwe·rəm* drukkend warm. 11) duizelig, b.v. *dö·l in də kop;* ook van een schroef, die verloopen is. 12) verward spreken, ijlen van een zieke, zie: Jongeneel, Wdl. pag. 13; A. van de Water pag. 69, i. v. dol. 13) alleen van kleuren. 14) zeer gewoon in verwenschingen: *də kins məch doedvallə* je kunt me gestolen worden. 15) bidprentje ter herinnering aan afgestorvenen. 16) ook met de bet: priktol. 17) ook met de bet: rondje, fra. tournée, uitdr: *zənən dre·j aon get höbbə* pleizier aan iets hebben. 18) koffiedik; zie: Onze Volkst. II. 215; A. van de Water i. v. drats.

Drinken, *dri·nkə*
Droes, (paardenziekte), *droes.*
Droevig, *dreuvəg.*
Droog, *drüg.*
Droogte, *drügdə.*
Droom, *dro·um.*
Droomen, *dröimə.*
Droppel, *dröppəl.*
— — *dröpkə.* 19)
Druif, *drouf.*
Druipen, *drüpə.*
Druk, *drök.*
Drukte, *dröktə* zelden *drögdə.*
Dubbel, *dobbəl.*
Dubbeltje, *döbbəlšə.*
Duidelijk, *düdələk.*
Duiden, *-döijə* (in samenstellingen).
Duif, *douf.*
Duim, *doum.*
Duimeling, *düməling.*
Duister, *düstər.* 20)
Duitsch, *döits.*
Duivel, *düvəl.*
— — *düvəlshäörkəs.* 21)
Duizend, *doezənd.*
Dun, *dun.* 22)
Dunken, *tu·nkə.*
Duren, *dōrə.*
Durven, *dörrəvə*
Duur (subst.), *dōer*
Duur (adj.), *deur.*
Duwen, *döijə.*
Dwalen, *dwaolə.*
Dwang, *dwānk.*
Dwars, *dwērs.*
Dweil, *dwèil.*
Dwerg, *dwe·rəg.*
Dwingen, *dwingə.*

E.

— — *ə.* 1)
Echt (bvnw.), *ech.*
Eed, *è·id.*
Eekhorentje, *è·ikheu·rənšə.*
Een (telw.), *è·inə, èin, è·i.*
Een (lidw.), *ənə, ən, ə.*
Eend, *ēnd.*
Eenig (bvnw.), *èinəg.*
Eenige, *èinəgə.*
Eenmaal, *è·imaol.*
Eens (bvnw.), *èins.* 2)
Eens (bijw.), *ins, əns.*
Eer (znw.), *ier.*
Eer (voegw.), *ie.*
Eer, eerder (bijw.), *iedər.*
Eerlijk, *ierələk.*
Eerste, *ierstə.*

19) borreltje; zie: Jongeneel i. v. drupke; de Bo i. v. dreupel, dropel. 20) met de bet: donker (geen licht gevende); als subst. in de uitdr: *in dən düstərə* in het duister, in de duisternis. 21) haartjes in den nek van menschen en jonge duiven. 22) uitdr: *aon dən dunnə zīn* diarrhée hebben.

E. 1) met de bet: verleden, aanstaande, gevolgd door een der dagnamen; toonlooze vorm van 't voorz. in; zie Mnl. Wdb. II kol. 632. 2) ook attributief, b.v. *èinsə meu·bələ* meubelen, die

Eest, *èsdə* (onz.) [3])
Eeuw, *iew.*
Effen (bvnw.), *effə.*
— — *effə, effəkəs.* [4])
Eg, *ēg.*
Eggen, *ēgə.*
Ei, *è·ij.*
Eigen, *è·igə.*
Eigenares, *è·igənērsə.*
Eigendom, *è·igəndóm* (m.). [6])
Eik, *è·ik.*
Einde, *ind.*
Eindelijk, *è·indələk.*
Ekster, *ēkstər.*
Eksteroog, *ēkstrouf* (vr.).
El, *èl* (vr.).
Elastiek, *èlləstik* (m.).
Elf, *èlləf.*
Elk, *elək.*
Elleboog, *èlləbaog.*

Ellende, *ē·lend.*
Emmer, *ummər.*
En, *en, ən.* [7])
Eng, *ing.*
Engel, *i·ngəl.*
Enkel (subst.), *i·nkəl.*
Enkel (bvnw.), *i·nkəl(d).*
— — *e·nsələ.* [8])
— — *e·nsəlēr.* [9])
— — *əntaˑns.* [10])
Er, *ərs.* [11])
Erg, *e·rəg.*
Ergens, *ö·rəgəs.* [12])
Ergeren, *errəgərə.*
Erven, *errəvə.*
Erwt, *e·rt.*
Eten, *ē·tə.*
Ettelijk, *ettələk.* [13])
Etter, *ettər.*
— — *ē·vəls.* [14])

---

eender gemaakt zijn. [3]) uitdr: *hət trèk wie ən èsdə* het tocht als een eest, het tocht geweldig. [4]) bijw. van tijd: eventjes. [5]) vermelding verdient: 1° *è·igə* als subst., voorafgegaan door het pron. poss., b.v. *iech doch in mən è·igə* ik dacht bij mij zelve; 2° *è·igəs* als appositie bij een pron. pers., of subst., b.v. *hər hēt ət è·igəs gədō·n* hij heeft het zelf gedaan; *laot noets ə jó·nk mè·idskə è·igəs häörə mān kēzə* laat nooit een jong meisje zelve haar man kiezen. [6]) ook met de bet: passend gebruik; zoo is b.v. *ši·nk* (ham), *è·igəndóm* bij dikke boonen. [7]) ook als deel der negatie komt *en, ən* nog wel eens voor, b.v. *iech ən wè·it ət nēt* ik weet het niet. [8]) zaniken. [9]) zaniker. [10]) nochtans, evenwel. [11]) deze vorm komt vaak voor als 2e nv. mv. van het pron. pers. b.v. *iech ko·up ərs tien* ik koop er tien. [12]) ook *īvərəns* komt voor. [13]) steeds voorafgegaan door *of,* b.v. *ənən dāg of ettələk* eenige dagen. [14]) evenwel, b.v. *dat is ē·vəls nēt woer* dat is evenwel niet waar; zie Jongeneel pag. 17 i.v. evel.

Even, *ēvə.*
Excuus, *əksköis.*
Expres (met opzet), *əspres.*
Ezel, *ēzəl.*

F.

Fabriek, *fəbrik* (onz.).
Fatsoen, *fətsoēn.*
Fatsoenlijk, *fətsoēndələk.*
Fazant, *fəza·nt.*
Februari, *fəbərwārie.*
Feest, *fies.*
Feit, *fè·it.*
Fel, *fè·l.* [1]
— — *fè·lmēkər.* [2]
Ferm, *ferrəm.* [3]
Femelen, *fīmələ.* [4]
Fijn, *fīn.*
Fijt, *fīt* (onz.).
— — *fikkə.* [5]
— — *fitsələ.* [6]
Flater, *flātər.*
Flauw, *fla·w.*
Flauwte, *flajtə.*
Flesch, *fles.*
— — *fletsə.* [7]
Flikken, *flikkə.* [8]
Flink, *fli·nk.*
Flous, *flous.* [9]
Fluim, *flöim.*
Fluiten, *flö·itə.*
— — *flö·itərt.* [10]
Foef, *fóf.*
Foei, *foj.*
— — *foēmələ.* [11]
— — *foētələ.* [12]
— — *foētəlēr.* [13]
Foeteren, *foetərə.*
— — *fóm* (vr.). [14]
Fontein, *fəntèin.*
Forel, *fərel.*
Fornuis, *fərnüs.*
Fortuin, *fərtöin.*
Fout, *fo·ut.*
Framboos, *flambōs.*
Franje, *fra·njəl.*
Fransch, *fra·ns.*
Frans, *Fre·ns.*
Fratsen, *fratsə.*

F. [1]) *zəch fè·l mākə* zich trotsch, verwaand voordoen. [2]) trotsch, verwaand persoon. [3]) ook: flink, b.v: *ə ferrəm kēnd* een flink kind; *hət rēgənt ferrəm* 't regent flink. [4]) met de bet: den vrome uithangen, huichelen; stil in de ooren spreken, meestal van vrijers gezegd. [5]) subst. pl. vingers, zie Jongeneel Wdl. i. v. [6]) knutselen, peuteren. [7]) werpen, neersmakken, in den regel fig. uitflappen. [8]) klaarspelen. [9]) zie van Dale i. v.; ook: slordige vrouw, waar niets inzit. [10]) witte kaas, wrongel; zie Jongeneel Wdl. pag. 17. [11]) kreuken, ineendrukken; digitis lascive attingere, zie ook: Onze Volkst. III. pag. 10 i. v. fuimelen. [12]) bedriegen bij 't spel, zie: Jongeneel i. v. foetele; Onze Volkst. II. 217, III. 147. [13]) bedrieger in 't spel. [14]) eene soort van briket, bestaande uit kolengruis en

Franc (munt), *frang.*
Frisch, *fris.*
Frons, *fró·ns.*
Fruit, *frö·it.*
Fruiten, *frö·itə.* 15)
Fuik, *foek.*

G.

Gaan, *gō·n.*
Gaar, *gār.*
— — *gār.* 1)
Gaarne, *gērə.*
Gade, *gaoj* (subst. masc.). 2)
Gaden, *gaojə.* 2)
— — *gājəm.* 3)
Gaffel, *gaffəl.*
Gal (vocht), *gal.*
Galg, *galləng.*
Gang, *gānk* (m.).
Gans, *gājs.* 4)
Gansch, *ga·ns.*
Gapen, *gāpə.*
Garen, *gārə.*
Garde, *gērt.* 5)
Garf, *ge·rəf.*
Garstig, *gats.*
Gas, *gās* (vr.).
Gat, *gāt.*
Gauw, *gaw.*
Gauwdief, *gajdēf.*
Gazet, *gəzèt.* 6)
Gebaren, *gəbierə.* 7)
Gebedel, *gəbē·dəls.*
Cebeuren, *gəbäörə.*
Gebod, *gəbod.* 8)
Geboren, *gəbō·rə.*
Gebroeders, *gəbreurs.*
Gebruiken, *gəbrükə.*
Gedachte, *gədachtə.*
— — *gədāg* (onz.). 9)
Geduld, *gədö·ld.*
Gedwee, *gədwie.*
Geel, *gē·l.*
Geelzucht, *gēlverrəf.*
Geen, *gè·inə, gèin, gè·i.* 10)
Geest, *gè·is.*
Geestelijk, *gè·istələk.*

leemaarde met water vermengd; zie Jongeneel i. v. vom. 15) in boter bakken, gewoonl. v. prij, uien.

G. 1) gewoonl. met een negatie: *gār nēt, gāroet nēt* in het geheel niet; hgd. gar. 2) met de bet: 't geen mij behaagt: *dat is mənə gaoj, dat gaojt məch* dat behaagt mij, dat is wat ik gaarne wenschte; zie Kiliaen i. v. gade en gaden. 3) wasem, damp van kokend water. 4) zie: Onze Volkst. II, 218 en vooral: E. Maurmann: die laute der Mundart von Mülheim a. d. Ruhr, § 160, anm. 2. 5) hengelstok. 6) het woord courant wordt niet gebruikt. 7) gewoonl. met een negatie, met de bet: ergens niet van reppen: *hər gəbierdə nēt mie dənao* hij repte daar niet meer van, sprak er geen woord meer over. 8) uitdr: *zən vīf gəbō·jə* zijn vijf vingers. 9) *zə gədāg ha·wə* tot de tafel des Heeren naderen. 10) *gè·inən è·inə* geen enkele, niemand.

Geeuwhonger, *giehó·ngər.*
Geheim, *gəhè·im.*
Geit, *gè·it.*
Gek, *gek.*
Gekkin, *gekkin.*
Gelach, *gəlachs.*
Geld, *ge·ld.*
Gelden, *gellə.*
— — *ge·ləps.* [11])
Gelei, *žəlèij.*
Gelijk, *gəlīk.* [12])
Geloof, *gəlouf.*
Gelooven, *gəlö·ivə.*
Geluk, *gəlök.*
— — *gəlö·ijərs.* [13])
Gemak, *gəmāk.*
Gemakkelijk, *gəmē·kələk.*
Gemeen, *gəmèin.*
Gemeenlijk, *gəmè·inələk.*
— — *gəmèinərək.* [14])
Gemeente, *gəmèintə.*
Gemoet, *gəmōt.* [15])
Genade, *gənaojə.*
Gendarme, *žənde·rəm.* [16])
Geneeren, *žənērə.*
Genezen, *gənē·zə.*
Genieten, *gənētə.*

Genoeg, *gənóg.*
— — *gəpek* (onz.). [17])
Geraamte, *gərēmsəl.*
Gerammel, *gərammələs.*
Gereed, *gərè·id.*
Gerief, *gərēf.*
Geriefelijk, *gərēfələk.*
Gerieven, *gərēvə.* [18])
Gerst, *gē·rs.*
Gerust, *gərös.*
Geschreeuw, *gəšriews.*
Gesp, *gespəl.*
Gestadig, *gəstiedəg.*
Getal, *gəta·l.*
Getuig, *gətüg* (onz.). [19])
Getuige, *gətöigə.*
Gevaar, *gəvār, gəvaor.*
Gevaarlijk, *gəvierələk.*
Geus, *güs.* [20])
Geval, *gəva·l.*
Gevallen, *gəvallə.* [21])
Gevel, *gē·vəl.*
Geven, *gē·və*
— — *gəvrür.* [22])
Gewaarworden, *gəwārwē·rdə.*
Geweer, *gəwē·r.*
Gewend, *gəwēnd.*

---

[11]) weelderig (v. bloemen en groen), zie: Jongeneel i. v. gelpsj; Onze Volkst. II, 218; W. van Schothorst § 73. [12]) uitdr: *zoegəlīk* aanstonds; *dat stè·it zəch gəlīk* dat komt op hetzelfde neer. [13]) het luieren. [14]) gemeene vent [15]) in de uitdr: *i·n ət gəmōt kó·mə* ontmoeten, tegenkomen. [16]) fig: groote vrouw, die haar op den tand heeft. [17]) bagage. [18]) klanten bedienen in een winkel. [19]) zie v. Dale i. v. getuig; ook met de bet: tuig, slecht, gemeen volk. [20]) naam van hem, die niet katholiek is, of zijne plichten als katholiek niet onderhoudt. [21]) met de bet: behagen. [22]) vorst, subst. neutr. bij *vrērə.*

Gewennen, *gəwēnə.* [23])
Geweten, *gəwē·tə.*
Gewicht, *gəwiech.*
Gewikst, *gəwiks.* [24])
Gewoon, *gəwoen.* [25])
Gewoonlijk, *gəwoenələk.*
Gewoonte, *gəwēntə.*
Geworden, *gəwē·rdə.* [26])
Gezanik, *gəzānəks.*
Gezeggen, *gəzèggə.* [27])
Gezellig, *gəzèlləg.*
Gezelschap, *gəzèlšap.*
Gezicht, *gəziech.*
Gezond, *gəzó·nd.*
Gierig, *gīr.*
— — *gīrəbok.* [28])
Gieten, *gētə.*
Gift, *gif.* [29])
Giftig, *giftəg.* [30])
Gij, *gē·r.*
Gips, *gips.*
Gist, *ges.*
Gisteren, *gistərə.*
Glad, *glad.*
Glans, *gla·ns.*

Glas, *glās.*
Glazig, *glāzətəg.* [31])
— — *glitsə.* [32])
— — *glitsərəg.* [33])
Gloeien, *gleujə.*
Gloeiend, *gleujətəg.*
Gluiper, *glüpərt.*
God, *God.* [34])
Goed, *gōd.* [35])
Goedkoop, *gōjəko·up.*
Goesting, *góstəng.* [36])
Goochelen, *go·uchələ.*
Gooien, *goejə.*
Goot, *geu·t, göt.*
Gordijn, *gərdèin* (vr.).
Gorgelen, *gö·ləgərə.*
Goud, *go·ud.*
Govie, *gō·vie* (m.). [37])
Graaf, *graof.* [38])
Graan, *graon.*
Graat, *graot.*
Grabbelen, *grabbələ.*
Gracht, *grach.*
Graf, *grāf.*
— — *gra·mēr.* [39])

---

[23]) ook in de samenst. *aof-, aongəwēnə.* [24]) bij de hand, geslepen, zie: A. van de Water i. v. gewiekst. [25]) echter niet met de bet. van *gəwēnd.* [26]) alleen in infin. voorafgegaan door kunnen of laten. [27]) alleen in de verbinding: *zəch laotə gəzèggə.* [28]) gierigaard. [29]) subst. fem. met de bet: gramschap. [30]) kwaad, nijdig. [31]) van aardappels. [32]) gewoonl. *oetglitsə* uitglijden, zie: de Bo i. v. glitsen; Kiliaen i. v. glissen. [33]) glibberig, glad. [34]) 2e nv. *Gaods,* b.v. *in Gaods naom.* [35]) als subst., mv. *geudərə.* [36]) lust, smaak, zie de Bo i. v. goeste [37]) klein zoetwatervischje; uitdr: *op zənə gō·vie krīgə* op zijn baadje krijgen. [38]) ook: greppel, gracht, b.v. in den straatnaam *Lürəgraof* Looiersgracht [39]) fra. grand'-mère.

— — *gra·mpēr.* [40])
Grap, *grap.*
Gras, *grās.*
Graven, *graovə.*
Greb, *gröb.*
Grens, *grens.*
Grijnen, *grèinə.* [41])
Grijs, *grīs.*
Groeien, *greujə.*
Groen, *greun.*
Groente, *greuntə*, pl. *greuntəs.*
Groeze, *grōs.* [42])
Grof, *grō·f.*
— — *groffəlsnāgəl.* [43])
— — *groffiejaot* (vr.). [44])
Grond, *gró·nd.*
Groot, *groet.*
Grootsch, *grüts.* [45])
Grootte, *grüddə.*
Gruis, *grüs.* [46])
— — *göbbələ.* [47])
Gulden (subst.), *gö·ldə.* [48])
Gulzig, *gölzəg.*
Gunnen, *gunnə.*
— — *gössələ.* [49])

H.

Haak, *haok.*
Haan, *haon.*
Haar (znw.), *haor.*
Haar (vnw.), *häör.*
Haard, *hē·rd.*
Haas, *haos.*
Haast (bijw.), *haos.*
Haat, *hāt.*
Hagel, *hāgəl.*
Hak (hiel), *hak.*
Halen, *hō·lə.*
Half, *hāf* naast *halləf.*
— — *ha·ləfəng.* [1])
Hals, *ha·ls.*
Hamel (schaap), *hāməl.*
Hamer, *hāməl.*
Hand, *ha·nd.*
Handgeld, *ha·ndge·ld.* [2])
Handelaar, *hendəlēr.*
Handig, *hendəg.*

---

[40]) fra. grand-père. [41]) boos kijken, een zuur gezicht trekken. [42]) alleen met de bet: graszode; zie: Franck i. v. groeze. [43]) kruidnagel; zie: de Bo, Jongeneel, Kiliaen i. v. [44]) anjelier, zie Schuermans i. v. groffiaat. [45]) met de bet: trotsch, hoovaardig. [46]) steenkolengruis. [47]) braken, overgeven, zie Jongeneel Wdl. pag. 23; uitdr: *nao də Göbbəlstraot gō·n* moeten braken. [48]) ook *göllə*, als het woord in den zin geen nadruk heeft, b.v. *ənə göllə fīftəg* doch *è·inə gö·ldə.* [49]) morsen; zie de Bo i. v. gusselen.

H. [1]) eigenlijk: pachter, die de helft van zijn vruchten als pacht betaalt; zie: Kiliaen i. v. half-win; de Bo i. v. halfwinning; het woord is algemeen in gebruik voor pachter. [2]) *ha·ndge·ld gē·və* de eerste inkoopen doen in een pas geopenden winkel, gewoonl. van buren en vrienden.

Handschoen, *he·js.* [3])
Handvol, *ha·mfəl.*
Hangen, *hāngə.*
— — *henskə.* [4])
Happen, *happə.*
Happig, *heppətəg.*
Hapschaar, *hapšār.*
Harig, *hāörəg.*
Haring, *hierəng.*
Harmonie, *herrəmənie.*
Harp, *he·rəp.*
Hart, *hart.*
Hatelijkheid, *hātələkəghè·id.*
Haver, *hāvər.*
Hazelnoot, *hāzəneu·t.*
Hebben, *höbbə.*
Heel, *hiel* (bijw.).
Heelemaal, *hieləmaol.*
Heer, *hier.* [5])
Heerschap, *hieršap.* [6])
Heesch, *hè·is.*
Heet, *hè·it.*
Heeten (noemen), *hè·itə.*
Heg, *hek.*
Heirook, *hèijro·uk.*
Heide, *hèij.*
Heilig, *hè·ləg.*
Hek, *hèk*
Heks, *heks.*
Hel (znw.), *hèl.*
— — *he·l.* [7])
— — *hel.* [8])
Helder, *heldər.*
Helft, *hèlləf.*
Helm, *he·ləm.*
Helpen, *he·ləpə.*
Hemd, *hu·mə.*
Hemel, *hīməl.*
Hen, *hin.*
Hengel, *hi·ngəl.*
Hengst, *hings.*
Herberg, *he·rəbe·rəg.*
— — *hē·rə* (m.). [9])
Herfst, *herəs.*
— — *herrənsə.* [10])
Hersens, *hersəs.*
Hert, *hert.*
— — *heu·ləntērə* (m.). [11])
Heup, *heu·p.*
Hier, *hèij.*
— — *hè·ijərə.* [12])
— — *hies* (vr.), pl. *hiessə.* [13])
Hij, *hē·r.*
Hikken, *hikkə.*

[3]) zie: Onze Volkst. III, 147; Maurmann § 160. [4]) baasje; *hət is ən henskə* het is een baasje; soms dim. van Hans, dat echter onbekend is? [5]) ook zeker insect, waterjuffer. [6]) personen bij wie men dient; meester en meesteres, zie: van Dale i. v. heerschap. [7]) hard (bvnw. en bijw.). [8]) toe dan, b.v. *hel gānk nōe* toe ga nu heen; zie Jongeneel i. v. [9]) voorhuis, vestibule; zie Kiliaen i. v. ere. [10]) *herrənsə kies* kaas uit het plaatsje Herve afkomstig, Limburgsche kaas. [11]) vlierboom; Kiliaen: holdertere, holtertere, holentere; vgl. nhd. holunder; zie Kluge i. v. [12]) meer naar deze zijde, b.v. *ən hōes hè·ijərə;* uit hgd. hierher. [13]) holte achter de

Hinken, *hi·nkə.*
Hitte, *hits.*
— — *hoddəl* (m.). [14]
— — *hoddələ.* [15]
Hoe, *wie.*
Hoed, *hōd.*
Hoeden, *heujə.*
Hoef, *hōf.*
Hoek, *hōk.*
Hoer, *hōr.*
Hoest, *hōs.*
Hoeven, *hōvə.*
Hof, *hō·f.*
Hol, *hō·l.*
Hollander, *Hollendər.*
Hond, *hó·nd.*
Honderd, *hó·ndərd.*
Honger, *hó·ngər.*
Honig, *hō·nəng.*
Hoofd, *höid.* [16]
Hoog, *hoeg.*
Hoogte, *hügdə.*
Hooi, *höij.*
Hooiwagen, *höijwāgəl.* [17]
Hoop (m.), *ho·up.*
Hoop (vr.), *hō·p.*
Hooren, *hürə.*
Hoorn, *heu·rə,* pl. *heu·rəs.*
— — *hō·roēt.* [18]
Hoovaardij, *hoevārt* (m.). [19]
Hoovaardig, *hoevērdəg.*
Horloge, *gərlō·žə.*
Horretje, *häördšə.* [20]
Houden, *ha·wə.*

knie; zie: Jongeneel i. v. hiëss, Kiliaen i. v. haessen; zie ook Kern: Limb. Serm. § 111. [14]) verwarring, knoeiboel; *hət is tao ənən hoddəl* het is daar eene verwarring; alles ligt daar het onderste boven. [15]) knoeien; *laot əm mer hoddələ* laat hem maar sukkelen, knoeien; niet vast staan van tafels; hotsen, schokken van wagens. [16]) pl. *hö·ijər;* dim. *hödšə,* gezegd van roode en witte kool als voorwerpsnaam: *ən höid, hödšə roed mōs* een roode kool; *ən höid sókkər* een kegelvormige klomp witte suiker; zie: Onze Volkst. II, 220; Jongeneel i. v. heut; *höid* hoofd, waarvoor men als lichaamsdeel *kop* gebruikt, komt slechts voor in de volgende uitdr: *höidvlè·is* hoofdkaas; *aon ət höid stō·n* aan 't hoofd staan; *oppərhöid* opperhoofd. [17]) spin met lange pooten. [18]) buiten de streep, bij het spelen met centen, die men werpt naar eene op den grond getrokken streep, voorzien van 2 dwarsstrepen; hij, wiens centen buiten de dwarslijnen vallen, die *hō·roēt* is, wordt van het spel uitgesloten; de overigen werpen twee aan twee de gezamenlijke centen zóó, dat de een die krijgt, welk *kop* (kruis), de ander die, welke *mäönt* (munt) vallen; 't spel zelf heet *litsə;* zie Wdl. i. v. [19]) vgl. mnl. hoovaert. [20]) ook: vlechtwerk om vla of gebak op te leggen.

Hout, *ho·ut.*
Houwen, *houwə.* [21]
— — *höif* (vr.). [22]
Huiken, *hoekə* (subst. pl.). [23]
Huis, *hoes.* [24]
Huishoudster, *hoesheldərsə.*
Huizen, *houzə.*
Hulp, *hö·ləp.* [25]
Huur, *heur.*
Huwelijk, *houwələk.*

I.

Ieder, *ēdər.*
Iedereen, *ēdərè·in.*
Iemand, *īməs.*
Iets, *get.*
IJken, *è·ikə.*
IJs, *īs.*
IJver, *īvər.*
IJverig, *īvərtəg.*
IJzegrim, *īzəgrim.*
IJzer, *īzər.*
Ik, *iech.*
Illumineeren, *limmənērə.*
Illuminatie, *limmənāsie.*
Immers, *jummərs.*
In, *i·n, in.*
— — *i·mpəssa·nt.* [1]
Inbeelden, *i·mbēlə.* [2]
— — *i·mbēl* (m.). [3]
Inhoud, *i·nhājt.*
Inkt, *i·nk.*
Instrument, *instrəmi·nt.*
Inwendig, *i·nwendəg.*

J.

Ja, *jao.* [1]
Jaar, *jaor.*
Jacht (het jagen), *jach.*
Jagen, *jaogə.*
Jager, *jēgər.*
Jak, *jak* (m.).
Jakkeren, *jakkərə.* [2]
Jaloersch, *žəloes.*
Jaloerschheid, *žalloezèij.*
Jammer, *jaomər.* [3]
Jammeren, *jiemərə.*
Jan, *žang, ženg.*
Janken, *ja·nkə, je·nkə.* [4]
Jas (kleedingstuk), *jas* (m.).
Jasses, *jazzəs.* [5]
Jeker (rivier), *ē·kər.* [6]

---

[21]) met de bet: slaan, ranselen. [22]) knikker; zie Jongeneel i. v. huuf. [23]) *op zən hoekə zittə* = hurken. [24]) dim. *höiskə* bestekamer. [25]) *hö·ləpə* (pl.) bretels.

I. [1]) in het voorbijgaan, fra. en passant. [2]) steeds reflexief: zich iets voorstellen; een grooten dunk van zichzelf hebben. [3]) verbeelding, groote dunk van zichzelf.

J. [1]) *jaot* = ja het; ook *je,* als partikel van instemming na eene mededeeling, b.v. *iech gaon mèt tiech* ik ga met je mede; *je, das gōd* ja, dat is goęd. [2]) hard rijden, ook: hard loopen. [3]) alleen in de uitdr: *hət is jaomər.* [4]) *ja·nkə,* huilen van dieren; *je·nkə,* schreien van menschen. [5]) uitroep van afschuw, verbastering van Jezus. [6]) ook *Nē·kər* met prothetische *n* tengevolge van het voorafgaande

Jenever, *žənēvər.*
Jeuk, *jeu·k.*
Jicht, *giech.*
— — *žīlē* (m.). 7)
Jong, *jó·nk.*
Jongen, *jóng.*
— — *jungələ.* 8).
Jood, *joed.*
Juffrouw, *juffrouw.*
Juist, *žus.*
Juweelen, *žəwielə.*

K.

Kaak(wang), *kāk.*
Kaal, *kāl.*
Kaam, *kāōm.*
Kaars, *kè·rs.* 1)
Kaart, *kārt.*
Kaas, *kies.*
Kaatsbal, *kaosələba·l.*
Kaatsen, *kaosələ.*
Kabeljauw, *kabbəlja·w.*
Kachel, *kachəl.*
— — *kaffē* (m.). 2)
— — *kəhot* (vr.). *)
Kakken, *kakkə.*
— — *kakskə.* 3)

Kakmaker, *kakmēkər.*
— — *kakkəstōləmè·ijə.* 4)
Kalbas, *kəlbas.* 5)
Kalf, *kāf.*
Kalk, *ka·lək.*
Kam, *ka·mp.*
Kamenier, *kammənēr.*
Kamer, *kāmər.*
Kameraad, *kamməraod.*
Kamfer, *ka·mfər.*
Kammen, *kemmə.*
Kamp (veld), *ka·mp.* 6)
Kan, *kan.*
Kanaal, *kənāl.*
Kaneel, *kəniel.*
— — *ka·njəl* (vr.). 7)
— — *ka·njələ.* 8)
Kanker, *ka·nkər.*
Kans, *ka·ns.*
Kant (subst.), *ka·nt.*
— — *ke·ntəg.* 9)
Kantelen, *ke·ntələ.*
Kantoor, *kəntoer.*
Kap, *kap.*
Kapel, *kəpel.*
Kapelaan, *kəplaon.*

lidwoord. 7) vest, fra gilet; klemtoon op 1e lettergr. 8) jonge werpen, zie: Onze Volkst. II, 90 i. v. jongene, A. van de Water i. v. *jongənə.*

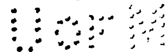
K. 1) oorspr. alleen vetkaars; ook *boežie* bougie, is in gebruik. 2) kroeg; met den klemtoon op de 1e lettergr.; fra café. *) rolletje muntstuken, in den regel van 50 stuks, zie Jongeneel i. v. kahot. 3) nietig persoontje, geurmaker. 4) voor de bet. zie: van Weel pag. 109. 5) ook: hengelmandje. 6) als de soldaten op manoeuvre gaan, gaan ze naar het »*kamp*«. 7) dakgoot, regenpijp; zie Jongeneel i. v. kanjel. 8) met geweld stroomen, gutsen, b.v. van bloed uit eene wonde. 9) voorafgegaan door een telw: *vērke·ntəg* vierkant. 10) uitdr: *zāt wie*

Kapitein, *kəptèin.*
Kapot, *kəpot.*
Kappen (hakken), *kappə.*
Kar, *kār.*
Karaf, *kraf.*
Karkas, *kərkas.*
Karoot, *kərōt.*
Karper, *ke·rəp.*
Karpet, *kərpèt.*
Karton, *kərtóng.* [10]
Kast, *kas.*
Kastanje, *kərsta·njəl.*
Kasteel, *kəstiel.*
Kat, *kat.*
— — *kets* (vr.). [11]
Katoen, *kətoen.*
Katoenen (bvnw.), *kətounə.*
Katrol, *kətrol.*
Kazemat, *kažžəmat.*
Keel (lichaamsdeel), *kēl.*
Keen, *kē·n.* [12]
Keer, *kier.*
Keeren, *kierə.*
Keffen, *keffə.*
Kegel, *kè·igəl.*
Kei, *ke·j.*

Kelder, *keldər.*
— — *kē·kə.* [13]
— — *kē·kələ.* [14]
Kennen, *kinnə.*
Keper, *kē·pər.*
Keren, *kērə.* [15]
Kerel, *kē·rəl.*
Kerk, *kè·rək, kē·rək.*
Kerkgang, *kè·rəkgānk.* [16]
Kermen, *kerrəmə.*
Kermis, *kè·rəməs, kē·rəməs.*
Kers (vrucht), *kē·rs.*
Kerstmis, *kē·rsəməs.*
Kervel, *ke·ləvər.* [17]
Ketel, *kē·təl.*
Ketting, *kèttəl.*
Ketsen, *ketsə.* [18]
Keuken, *keu·kə.*
Keuren, *käörə.* [19]
Keus, *käös.*
Keutel, *keu·təl.*
Kever, *kē·vər.*
— — *kəvi·nšə* (onz.). [20]
— — *ke·žəm* (m.). [21]
— — *ke·nkē* (m.). [22]
Kibbelen, *kebbələ.*
Kiel (kleedingstuk), *kēl.*

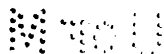
kərtóng smoordronken; soms verbastering van Ndl. zat als een kartouw? [11] scheldwoord: valsche vrouw. [12] met de bet: vruchtenpit. [13] schreeuwen: stamverwant met Ndl. kikken. [14] reflexief, met elkander in woorden twisten. [15] het gewone woord voor vegen. [16] eerste bezoek aan de kerk door eene kraamvrouw. [17] uitdr: *ke·ləvər van dən iersta snè·ij* bakvischje, aankomend jong meisje. [18] met de bet: hard loopen; zie de Bo i. v. [19] ook met de bet: streelen, liefkoozen van dieren. [20] gesticht voor ouden van dagen; fra couvent. [21] loon der fabrieksarbeiders, om de 14 dagen uitbetaald; zie de Bo i. v. kizeem; fra. quinzaine. [22] soort olielamp; fra. quin-

Kiezel, *kīzəl.*
Kiezen, *kēzə.*
Kijken, *kīkə.*
— — *kīkoet* (m.). [23])
— — *kikšōzərèijə.* [24])
Kikvorsch, *kwakvors.*
Kin, *kin.*
Kind, *kēnd.*
Kinderachtig, *ki·ndərechtəg.*
Kindsch, *kins.*
Kinkhoest, *kīkhōs.*
Kissen, *kiššə.*
Kist, *kis.*
— — *kitš* (vr.). [25])
Kittelen, *kītələ.*
Klaar, *klaor.*
— — *kladžoer* (vr.). [26])
Klagen, *klaogə.*
Klank, *klānk.*
Klant, *kla·nt.*
Klappei, *klappej.*
Klappen, *klappə.* [27])
Klaren, *kläörə.* [28])
— — *klats* (vr.). [29])
— — *klatspəpīr.* [30])
Klauw, *klaw.*
Klauwen, *klawwə.* [31])
Klaver, *klie.* [32])
Kleed, *klè·id.*
Kleeden, *klèijə.*
— — *klèijə* (pl.). [33])
— — *kleddərə.* [34])
Klein, *klèin.*
Klepel, *klēpəl.*
Klet (plant), *klet.*
Kletsen, *kletsə.*
Kletskop, *kletskop.* [35])
Kleur, *kleur.*
Kliek, *klik.* [36])
Klier, *klēr.*
Klik, *klik.* [37])
Klimmen, *klummə.*
Klink (van een deur), *kli·nk.*
Klinken, *kli·nkə.*
— — *klipsērə.* [38])
Klok (uurwerk), *klok.*
Klok (klokhen), *klók.*
Klomp, *kló·mp.*

---

quet. [23]) winkelraam, uitstalraam. [24]) subst. pl. voorwerpen van geringen omvang en geringe waarde; zie de Bo i. v. kiksoize; uit fra. quelque chose. [25]) klokhuis van vruchten; zie: Jongeneel p. 33; Onze Volkst. II. 221, III. 147. [26]) gevlochten koordje aan het uiteinde eener zweep; zie de Bo i. v. klaksoor. [27]) met ongunstige bet: kwaadspreken. [28]) met de bet: helder worden; de Bo: klaren. [29]) portie, b.v. *ən klats e·rtə* een portie erwten. [30]) dun, doorzichtig papier. [31]) krabben, b.v. van katten. [32]) *klievē·rs* zoo versch als klaver, zeer versch. [33]) zemelen; zie Kluge i. v. kleie. [34]) klauteren, klimmen; Kiliaen: kletteren. [35]) met de bet: kaalkop. [36]) club, gezelschap, zonder ongunstige beteekenis; dimin: *klikskəs* resten van eten, [37]) met de bet: voorslag van een uurwerk. [38]) zich uit de voeten

Klontje, *klu·nšə.* [39]
Klooster, *kloestər.*
Kloot, *kloet.* [40]
Kloppen, *kloppə.* [41]
— — *kloppərtèij* (vr.). [42]
— — *klot* (m.). [43]
— — *klöchtəg.* [44]
Kluister, *kloestər.* [45]
Klungel, *kló·məl.*
Kluppel, *klöppəl.*
Kluwen, *klouwə.*
— — *knab* (m.), pl. *knabbə.* [46]
Knak, *knak.*
Knal, *kna·l.*
Knap, *knap.*
Knapzak, *knapzak.*
— — *kna·wələ.* [47]
Knecht, *knech.*
Kneden, *knejjə.*
Kneukel, *kneu·kəl.*
Knevel, *knīvəl.*
Knibbelen, *knebbələ.*
Knie, *knēj.*

Kniezen, *knèizə.* [48]
— — *knèizətəg.* [49]
Knijpen, *knīpə.*
Knikken, *knikkə.*
Knobbel, *knóbbəl.*
— — *knódsə.* [50]
Knoeien, *knoejə.*
Knoflook, *knóflōk.*
Knook, *knō·k.*
Knoop, *kno·up.*
Knoopen, *knö·ipə.*
— — *knō·rs* (m.). [51]
— — *knoevələ.* [52]
Knop, *knóp.*
Koddig, *koddəg.* [53]
Koe, *kōj.*
Koek, *kōk.*
Koekeloeren, *koekəloerə.*
Koel, *keul.*
— — *koeləkop* (m.). [54]
— — *koerē·zəl.* [55]
Koets, *kouts.*
Koetsier, *kótšēr.*

maken; fra. éclipser. 39) gewoonl. het dim. in de verbinding: *ə klu·nšə sókkər* een klontje suiker. 40) met de bet: teelbal en als scheldnaam. 41) reflex: vechten. 42) vechtpartij. 43) Kiliaen: Klotte; het Ndl. gebruikt het woord kluit. 44) met de bet: luchtig, frisch; *ən klöchtəgə kāmər.* 45) hangslot. 46) babbelaar (suikergoed); soms *knab* geheeten, omdat men er op knabbelt? Belgische en Duitsche pasmunt. 47) knauwen, knabbelen. 48) ontevreden mokken. 49) kniezerig, morrend, brommend. 50) klinken, aanstooten bij drinken; tikken met eieren; zie: de Bo, Kiliaen i. v. knodsen. 51) kraakbeen, vgl. Ndl. knorrebeen; zie A. van de Water i. v. knors. 52) betasten, hartstochtelijk tegen zich aandrukken; vgl. Ndl. knuffelen, zie Kiliaen i. v. knuijffelen. 53) het gewone woord voor aardig. 54) kikkerjong als vischje; zie: Onze Volkst. II. 221; Kluge i.v. kaulbarsch; Jongeneel i.v. koelkop. 55) persoon, die in de R. K. kerken gedurende den

Koffer, *koffər.*
Koffie, *koffie.*
Kogel, *kōˑgəl.*
Koken, *kōˑkə.*
— — *kókkərel* (m.). [56]
Kolder (ziekte), *koldər.*
Kolen, *kōˑlə.*
Kollebloem, *kolblóm.*
Kolonel, *kərnel.* [57]
Kom, *kóˑmp.*
Komaf, *kómaof.* [58]
Komen, *kóˑmə.*
Komfoor, *kəmfoer.*
Komijnekaas, *kómmüniekies.*
Komiek, *kəmik.*
Komkommer, *kómkómmər.*
Kommer, *kummər.*
— — *kummərə.* [59]
Konijn, *knīn.*
Koning, *keuˑnəng.*
Kont, *kóˑnt.*
Kooi, *kouw.*
Kool (brandstof), *kaol* (m.). [60]
Kool (gewas), *kül.* [61]
— — *käölə.* [62]
Koopen, *koˑupə.*
Koord, *kaord.*

Koorts, *kōˑrs.*
Kop, *kop.* [63]
Koper, *kōˑpər.*
Koppel, *koppəl.*
Koppig, *köppəg.*
Koren, *kōˑrə.*
Korf, *köˑrəf.*
Korporaal, *kəpraol.*
Korrel, *kōˑrəl.*
Korset, *kərsèt.*
Korst, *kōˑrs.*
Kort, *kort.*
Kost, *kos.*
Kostelijk, *köstələk.*
Kosten, *kostə.*
Koster, *köstər.*
Kostganger, *kosgengər.*
Kot, *kot.*
Kotsen, *kotsə.*
Koud, *kājt.*
Koude, *kaw.*
Kous, *koˑus.*
Kouseband, *koˑusələbiˑndəl.* (m.).
— — *koˑukələboˑum.* [64]
Kouwelijk, *kejjələk.*
Kraag, *krāg.*
Kraai, *krej.* [65]

dienst de orde handhaaft; fra Suisse. [56]) drijftol, zie A. van de Water i. v. *kokkərel*; Onze Volkst. II. 221. [57]) ook: zware vrouw. [58]) uitdr: *öˑrəgəs ənə kómaof aon māhə* een einde aan iets maken. [59]) bekommeren. [60]) een stukje kolen; geen meerv.; uitdr: *kaolpöttər* mijnwerker. [61]) *kül* beteekent boerekool; alleen in de samenst: *blómkül* bloemkool en *küldərāp* raapkool; in andere samenst. gebruikt men *mōs;* zie Wdl. i. v. moes. [62]) denom. van *kaol*; branden, gloeien. [63]) *kop of mäönt* kruis of munt. [64]) subst. masc. in de uitdr: *ənə koˑukələboˑum māhə* kopje buitelen; zie A. van de Water i. v. *keukələ*; W. van Schothorst pag. 158. [65]) sintel; voor kraai,

Kraaien, *krejjə.*
Kraam, *kraom.*
Kraan, *kraon.*
Kracht, *krach.*
Kraken, *krākə.*
Kralen, (v. bier), *krallə.*
Kram, *kra·mp.* [66]
Kramer, *kriemər.* [67]
Kramp, *kra·mp.*
— — *kre·mpələk.* [68]
Krank, *krānk.* [69]
— — *kre·ngdə* (vr.). [70]
— — *kre·nkələk.* [71]
Krans, *kra·ns.*
Krap, *krap.* [72]
— — *krepkəs.* [73]
Krassen, *kretsə.* [74]
Krekel, *krīkəl.*
Kreng, *kring.* [75]
Krent, *kre·nt.*
Krib, *krib.*
Krijgen, *krīgə.*
Krijt, *krīt.*
Krijten, *krītə.* [76]
Krimpen, *kru·mpə.*
Kring, *kri·nk.*
— — *krissie* (m.). [77]
— — *kristəlier* (vr.). [78]
— — *króf* (m.). [79]
Krom, *kró·mp.*
Kronkel, *kru·nkəl.* [80]
Kronkelen, *kru·nkələ.* [81]
— — *kró·nsəl* (vr.). [82]
Kroon, *kroen.*
Krop, *krop.*
Kruid, *krōed.*
— — *krōedwès* (onz.). [83]
Kruik, *krōek.*
Kruimel, *gru·məl.*
Kruin, *kroen.*
Kruipen, *krōepə.*
Kruis, *krüs.*
Kruit, *krōet.*
Kruiwagen, *krouwkār.*

vogel, gebruikt men gewoonl. *raof.* [66]) gewoonl. is in gebruik het dim. *kremkə; kremkəs ən öigskəs* haakjes en oogjes. [67]) *kükəskriemər* kippenkoopman; *də kriemər in də rök* het spit in den rug, vgl. A. van de Water i. v. *krémər.* [68]) bijw.; zuinig, *kre·mpələk lē·və;* juist afgemeten, *kre·mpələk waogə;* synon. *krie*; zie Onze Volkst. II. 222 i. v. kree met een verwante beteekenis. [69]) alleen met de bet: ziek. [70]) ziekte. [71]) ziekelijk. [72]) hard gebakken. [73]) kaantjes, uitgesmolten stukjes vet, zie: Onze Volkst. II. 222. [74]) krabben, zie: de Bo i. v. kretsen; Kiliaen i. v. kratsen. [75]) gewoonl. fig. als scheldwoord. [76]) met de bet: schreien, huilen. [77]) drop; Kiliaen, lackerisse. [78]) catechismus; *nao də kristəlier gō·n* naar het catechismus-onderricht gaan. [79]) bult, bochel. [80]) vouw, plooi. [81]) kreuken. [82]) kruisbes, zie: Onze Volkst. III. 148; Kiliaen i. v. kroes-bezie; Jongeneel pag. 37. [83]) donderkruid, wilde kamillen, die op O. L. Vr. Hemelvaartsdag (15 Aug.) gewijd worden; bij onweder worden

Krul, *krol.* [84]
Kuif, *kouf.*
Kuiken, *küka.*
Kuil, *koul.* [85]
Kuip, *koēp.*
Kuiper, *küpər.*
Kuit, *küt.*
Kul, *kö·l.* [86]
Kullen, *köllə.* [87]
Kunnen, *kónnə.*
Kunst, *ku·ns.*
Kurk, *kö·rək.* [88]
Kussen (znw.), *kössə.*
Kwaad, *koed.*
— — *koejənērə.* [89]
Kwaadheid, *koejəghè·id.*
Kwajongen, *koejóng.*
Kwalijk, *koelək.* [90]
Kwaal, *kwaol.*
Kwabbe, *kwabbəl.*
Kwansuis, *kwa·nsèis.*
Kwart, *kwārt.*
Kwartel, *kwartəl.*
Kwartier, *kə(r)tēr.* [91]
Kwast, *kwas.*
— — *kwē·rt* (vr.), pl. *kwē·rtə.* [92]
— — *kwepš.* [93]
Kwetsen, *kwetšə, kwatšə.* [94]
Kwezel, *kwē·zəl.*
Kwijt, *kwīt.*
Kwik, *kwik.*

L.

Laag (bvnw.), *lieg.*
Laagte, *liegdə.*
Laat, *lāt.*
Laatste, *lèstə.*
Labberdaan, *labbərdaon.*
— — *labbeurə.* [1]
— — *labbeurəng* (vr.). [2]
Lachen, *lachtə* naast *lachə.*
Ladder, *lèddər.*
Lade, *laoj.*
Laden, *laojə.*
Laf, *laf.*
Lak (o.), *lak* (m.).
Laken, *lākə.*
Lam (subst.), *lām.* [3]
Lam (bvnw.), *lām.* [4]
— — *lāmēkər.* [5]
— — *le·mərə.* [6]
Lamp, *la·mp.*
Land, *la·nd.*

---

ze verbrand, om het huis tegen het inslaan van den bliksem te vrijwaren. [84]) gewoonl. in den pl. *krollə* haarkrullen. [85]) met uitspraak der *l* als in fra. travail. [86]) onbeduidende praat. [87]) foppen. [88]) alleen als stofnaam; zie Wdl. i. v. stop. [89]) tarten, plagen. [90]) *koelək vallə* flauw vallen; als adv: nauwelijks, ternauwernood. [91]) *kərtēr* alleen in de bet: bovenverdieping; als vierde deel van een uur gewoonl. *kətēr.* [92]) eelt. [93]) overrijp van vruchten; week, zacht, b.v. van vleesch. [94]) alleen met de bet: met geweld tegen iets aanslaan.

L. [1]) den landbouw drijven. [2]) boerenbedrijf. [3]) in plur. gebruikt men gewoonl. het dim. *lemkəs.* [4]) met de bet: verlamd; anders *lam.* [5]) zeurkous, zaniker. [6]) zacht en weinig veerkrachtig stooten

Landerijen, *lendərèijə.*
Lang, *lānk.*
Langen, *langə.*
Langs, *langs.*
Langzaam, *la·nsəm.*
Lantaren, *ləntēra; ləntē·rie.*
Lap, *lap.*
— — *laplendər.* [7]
Last, *las.*
Lastig, *lestəg.*
Lat, *lat.*
Laten, *laotə.*
Laurier, *lərēr.*
Laurierblad, *lawwəlērblād.*
Lauw, *law.*
Lawaai, *ləwe·j.*
Ledikant, *liddəka·nt.*
Leder, *lēr.*
Ledig, *lēg.*
Leed (adj. en subst.), *lè·id.* [8]
Leelijk, *lieiək.*
Leem, *lè·im.*
Leenen, *lienə.*
Leer (leering), *lier.*
Leeren, *lierə.*
Leest, *lè·is.*
Leeuw, *liew.*
Leeuwerik, *liewe·rək.*
Legerbed, *lēgərbèd.* [9]
Leggen, *lèggə.*
Lei, *lèij.*
-lei (achterv.), *-lèij.*
Leiden, *lè·ijə.*
Lek (znw. en bvnw.), *lēk.*
Lekken, *lē·kə.*
Lekker, *lekkər.*
Lendenen, *li·ndə.*
Lengte, *lengdə.*
Lepel, *lēpəl.*
Les, *lès.*
Letten, *lèttə.*
Letter, *lèttər.*
Leugen, *leu·gə.*
Leugenaar, *leu·gənēr.*
Leunen, *leunə.*
Leven, *lē·və.*
Levendig, *lē·vətəg.* [10]
Lever, *lē·vər.*
Leveren, *līvərə.*
Lezen, *lē·zə.*
Licht (znw.), *lēch.* [11]
Licht (niet zwaar), *liech.*
Lichten (licht geven), *lüchtə.*
Lichten (opheffen), *luftə, luffə.*
Lichtmis, *lēchməs.*
Lid, *lid.*
Liedje, *lēdšə.*
Lief, *lēf.* [12]
Liefste, *lēstə.* [13]
Liegen, *lēgə.*

---

bij biljart- en knikkerspel, zoodat ballen en knikkers steeds kort bij elkaar blijven liggen; zie Franck i. v. lam. 7) beroerde gemeene vent, zie de Bo i. v. laplander. 8) als subst. met de bet: moeite, zorg, omslag; als adj. alleen predicatief. 9) klein ledikant, dat men b.v. op eene ziekenkamer plaatst. 10) met de bet: levend. 11) subst. neutr.; doch *in də lēch stō·n* in het licht staan; *jónk lēch, nöij lēch* = eerste kwartier. 12) *lēf höbbə* beminnen. 13) verloofde.

Liggen, *liggə*.
Lijden, *lèijə*.
Lijf, *līf*.
Lijk (dood lichaam), *līk*. [14]
-lijk (achterv.), *-lək*.
Lijken, *līkənə*.
Lijm, *līm*.
Lijn (regel, streep), *lèin*.
Lijnwaad, *līvənd*.
Lijst, *līs*.
Lijster, *līstər*.
Likken, *lekkə*.
Linker, *li·nkər*.
Linksch, *li·nks*.
Linnen, *līnə*.
Lint, *li·nt*.
Lip, *lip*.
— — *lits* (vr.). [15]
— — *litsə*. [16]
Litteeken, *līntè·ikə*.
Loeren, *lōerə*. [17]
— — *lōerjēgər*. [18]
Lof (kerkel. avonddienst), *lof*.
Lol, *lol*.
Lommer, *lómmәring*.
Lommerd, *ló·mərd*.
Lompen, *ló·mpə*. [19]
Long, *lóng*.
Lonken, *ló·nkə*.
Lont, *ló·nt*.
Lood, *loed*.
Looien, *loejə*.
— — *lō·k* (onz.). [20]
Loon, *loen*.
Loop, *lo·up*. [21]
Loopen, *lo·upə*.
Looper, *lö·ipər*. [22]
Loopsch, *lö·ips*.
Loozen, *lüzə*. [23]
Los (bvnw.), *los*.
Lot, *lō·t*.
Louter, *loetər*. [24]
Lucht (znw.), *loch*.
Lucht (bvnw.), *loch*. [25]
Luchten, *lochtə*. [26]
Luchter, *lüchtər*.

---

[14]) *tə līkə gō·n* ter begrafenis gaan; zie M. A. van Weel i. v. lijk. [15]) korporaals- en onderofficiersstreep, zie de Bo i. v. lets. [16]) spelen op de *lits;* zie *hō·rōet; ōetlitsə* eig: buiten de streep doen komen; fig. aan de deur zetten, verwijderen. [17]) synoniem van *kīkə*. [18]) strooper, jager, die overal moet rondloeren, om niet betrapt te worden. [19]) gewoonl. in de uitdr: *zəch nēt laotə ló·mpə* = zich niet laten voor den gek houden; ook = zich niet laten kennen op iets; als b.v. iemand, die iets van een ander genoten heeft, hem dat vorstelijk wil vergelden, zegt men van dien persoon: *hər liet zəch nēt ló·mpə*. [20]) gat; veel meer gebruikelijk dan *gāt*. [21]) doch *lö·ip* in: *op tə lö·ip gō·n* op den loop gaan. [22]) in de bet. van: straatlooper ook: *lö·ipərt*. [23]) met de bet: beuren in den kleinhandel. [24]) alleen als bijw. [25]) met de bet: zacht gekookt, zacht gebakken, zie A. van de Water i. v. locht. [26]) gewoonl. in de samenst: *vərlochtə*.

Lui (znw.), *löij.*
Lui (bvnw.), *lö·ij.*
Luiden, *l̄oejə.*
Luifel, *löif.* 27)
Luis, *l̄oes.*
Luisteren, *lüstərą.*
Lukken, *lökkə.*
Lullen, *löllə.*
Lusten, *löstə.*
Lustig, *löstəg.*
— — *lóťš* (vr.). 28)
— — *lö·it* (vr.). 29)
— — *lütər* (m.). 30)

M.

Maag (krop), *maog,* plur. *mäög.*
Maagd, *maog,* plur. *mēg.* 1)
— — *mēgvərmērsə.* 2)
Maaien, *mejjə.*
Maak, *māk.*
Maal (keer), *maol.*
Maan, *maon.*
Maand, *maond.*
Maandag, *Maondəg.*
Maar, *me(r).* 3)
Maart, *Miert.*
Maas (rivier), *Maos.*
Maat (v.), *maot.*
Machtig, *mechtəg.* 4)
Made, *maoj.*
Mager, *māgər.* 5)
Maken, *mākə.*
Malen (fijn maken), *maolə.*
Malsch, *ma·ls.*
Man, *mān,* pl. *māndər.*
— — *manslöij.* 6)
— — *mennəkəs-, menšəspöttər.* 7)
Manen (ww.), *maonə.*
Mangel (m.), *mangəl* (vr.).
Manier, *mənēr.*
Mankeeren, *mənkērə.*
Mankement, *mankəmi·nt.*
Mantel, *ma·ntəl.*
Mark (geldstuk), *ma·rək.*
Markt, *me·rət.*
Marmer, *ma·ləbər* (vr.).
Marsch, *marš.*
Masker, *maskə.* 8)
Mat (vlechtwerk), *mat.*
Mat (bvnw.), *mat.*
Matras, *mətras.*
Mazelen (mv.), *māzələ.*
Mede (bijw.), *mèt.* 9)

27) rand om den hoed; zie Jongeneel i. v. leùf. 28) elastieke zuigslang aan de melkflesch van kinderen, zie: Jongeneel i. v. loetsj; de Bo i. v. lutte. 29) peulschil; Jongeneel leut. 30) zeepsop; zie: Onze Volkst. II. 223; Jongeneel i. v. leuter.

M. 1) dienstmaagd, meid. 2) verhuurster van dienstboden; het 2e woorddeel is samengetrokken uit *vərmējərsə,* een subst. fem. van den stam van nhd. vermieten. 3) als bijw. zonder apocopé van *r.* 4) gewoonl. alleen van spijzen. 5) *māgərəndāg* (R. K.) dag, waarop men geen vleesch mag eten. 6) mannen, oppon. *vroulöij* vrouwen. 7) groote vrouw, lastige vrouw. 8) fra. masque; ook persoon, die gemaskerd is. 9) ook in samenst. b.v. *mèt-bri·ngə* medebrengen, enz.

Meel, *mēl.*
Meenen, *mèinə.*
— — *mēpènnəng.* [10]
Meer (telw. en bijw.), *mie.* [11]
— — *miejəres.* [12]
Mees, *mieskə.* [13]
Meeste, *mè·istə, mīstə.*
Meester, *mè·istər.*
Mei, *Mè·ij.* [14]
— — *mè·iblóm.* [15]
— — *mè·ibo·um.* [16]
Meisje, *mè·idskə.*
Meizoentje, *mè·izäödšə.* [17]
Melden, *mellə.*
Melig, *mēlətəg.*
Melk, *mè·lək.*
Melken, *mè·ləkə*
Men, *mə, mər.*
— — *mingələ.* [18]
Menig, *mennəg.*
Menigeen, *mennəgè·in.*
Mensch, *mins.* [19]
Merel, *mērəl, mēldər.*
Merg, *me·rəg.*
Mergel, *me·ləgər.*
Merk, *me·rək.*
Merken, *mè·rəkə mē·rəkə.*
Merrie, *mē·r.*
— — *mē·r.* [20]
Mes, *mets.*
Mest, *mès.*
— — *mèstəm* (m.). [21]
Mesten, *mèstə, mastə.* [22]
Mestpoel, *mèspōl.*
Met (voorz.), *mèt.*
Meteen, *mədè·in.* [23]
Meten, *mē·tə.*
Metselaar, *metsəlēr.*
Metselen, *metsələ.*
Metten, *mèttə.*
— — *mètvrētər* (m.). [24]
Middag, *middəg.* [25]
Middel (o.), *middəl.*
Midden, *middə, middəl.* [26]
Mier, *mīr.*
Mij, *miech.*
Mijn (vnw.), *mīnə, mīn, mī.*
Mijn (znw.), *mèin.*
Mijt (korenmijt), *mīt.*
— — *mītə.* [27]

---

[10]) huurpenning der dienstboden, zie: Onze Volkst. II. 223; Jongeneel i. v. meejpennink. [11]) van *mie* vormen we een nieuwen compar. *miejər.* [12]) eig. = meerdere rest; het overige, ook: veel meer, b.v. *Wat kos tat? è·inə gö·ldə. En də miejəres.* Wat kost dat? Een gulden. En de rest (nog veel meer). [13]) alleen het dimin. komt voor. [14]) ook: naamfeest. [15]) sering. [16]) seringeboom. [17]) zie ook A. van de Water pag. 106. [18]) mengen, door elkaar schudden, b.v. van kaarten. [19]) als mv. gebruikt men *löij.* [20]) moeder, fra mère. [21]) mesthoop. [22]) *mèstə* van land; *mastə* van dieren. [23]) zoo aanstonds. [24]) klein, zwart puistje vooral in het gezicht. [25]) samenst. *veu·rdəmiddəg* voormiddag, *naodəmiddəg* namiddag. [26]) ook als subst. fem. b.v: *i·n də middəl vān də straot* in het midden van de straat. [27]) subst.

Mik (fijn brood), *mik.* [28])
Mikken, *mikkə.*
Mild, *mèl.* [29])
Min (bijw.), *mi·n.*
Min (zoogster), *min.*
Minderbroeders, *minnəbreurs.* [30])
Mis (znw.), *mès.*
Mis- (voorvoegsel), *mis-.*
Mismoedig, *mismeujəg.*
— — *mismōd.* [31])
Mispel, *mispəl.*
Misschien, *məšiens.*
Misselijk, *missələk.*
Missen, *missə.*
Misval, *misva·l.* [32])
Moed, *mōd.*
Moede, *meuj.*
Moeder, *mō·jər.*
Moeheid, *meujəghè·id.*
Moeilijk, *meujələk.*
Moeite, *meujtə.*
Moer (v. e. schroef), *mō·jər.*
Moes, *mōs.* [33])
Moestuin, *mōstəm.*
Moeten (verplicht zijn), *mōtə.*
Mof (Westfaling), *Móf.*
Mof (bontwerk), *móffəl.*
Moffelen, *móffələ.*
Mogen, *māgə.*
— — *mo·ləbər* (vr.). [34])
Molen, *meu·lə.*
Molenaar, *meu·lənēr.* [35])
Mombakkes, *mómməbakkəs.* [36])
Momboor, *mómmər.* [37])
Mond, *mó·nd.*
Mondig, *mundəg.* [38])
Monken, *mó·nkə.* [39])
Monster, *mó·nstər.*
Moor (neger), *Moer.*
Moord, *mō·rd.*
Moordenaar, *mäördənēr.*
Morel, *mərəl.*
Morgen, *mö·rəgə.* [40])
Mossel, *mossəl.*
Mot, *mot.*
Mot(regen), *motrēgə.*
— — *mótsə.* [41])
Mout, *māјt.*
— — *mo·utheu·vəl.* [42])
Mouw, *mouw.*
Muf, *muf.*
Mug, *mök.*

pl. in de uitdr. *mītə höbbə* = Ndl. uitdr: duiten hebben. [28]) fijn brood met krenten en rozijnen. [29]) met de bet: malsch van spijzen (vleesch, jonge erwten). [30]) uitdr: *nao də minnəbreurə*(scilicet *be·rəg*) *bri·ngə* naar de gevangenis brengen; deze is op eene hoogte gelegen en is een oud Minderbroedersklooster. [31]) mismoedigheid. [32]) abortus. [33]) *roed mōs* roode kool; *wit mōs* witte kool; *zoermōs* zuurkool; *mōswīf* groentevrouw. [34]) boschbes; zie Kluge i. v. Maulbeere. [35]) ook soort van meikever; zie de Bo i. v. meulenaar. [36]) masker. [37]) voogd. [38]) meerderjarig. [39]) pruilen; zie de Bo i. v. monken. [40]) doch: *gōjə morrəgə* goeden morgen. [41]) pruilen, syn. van *mó·nkə*; zie Kluge i. v. mutzen. [42]) 1° mol; 2° molshoop; zie Jongeneel i. v. mootheuevel.

Muil (bek), *moul.* [43])
— — *moulə.* [44])
Muis, *moes.* [45])
Munt (geld), *mu·nt, määnt.* [46])
Munten (doelen), *määntə.* [47])
Murw, *mörrəg.* [48])
Musch, *möš.*
Muskaatnoot, *məšaot.*
Muts, *möts.*
Muur (m.), *moer.*
Muziek, *məzīk.*

N.

Na, *nao.*
Naad, *naod.*
Naaien, *nejjə.*
Naaister, *nəjērs.*
Naakt, *nāks.*
Naald, *naoljə.*
Naam, *naom.*
Naar (voorz.), *nao.*
Naarstig, *nērstəg.*
Naaste, *naostə.* [1])
— — *naobər.* [2])
— — *naobərsə.* [3])
— — *naobəršāp* (vr.). [4])
Nacht, *nach.*
Nachtigaal, *nachtəgaol.*
Nader, *naodər.* [5])
Nagel, *nāgəl.* [6])
Nagelen, *nēgələ.*
Nalatig, *naoliesəg.*
— — *näölə.* [7])
— — *naolö·ipərkə.* [8])
Nat *nāt.*
Natheid, *nātəghè·id.*
Natuurlijk, *nətürələk.*
— — *ne·j.* [9])
Navel, *nāvəl.*
Navenant, *naovəna·nt, navvəna·nt.*
Neder, *nēr.*
Neef, *nēf.*
Neen, *nè·in.*
Neet (luizenei), *nīt.*
Negen, *nēgə.*
Negenoog (zweer), *nēgənöigər.*
Nek, *nek, nak.*
Nemen, *nu·mə.*
Nerf, *nerrəf.*

---

[43]) met uitspraak der *l* als in fra. travail; dim. *möilkə* zoentje, kusje; *moeləkə*, als scheldnaam voor iemand met scheeven mond; *moeləkəs trèkkə* gezichten trekken. [44]) zoenen, kussen. [45]) uitdr: *ə möiskə vāngə* aan de huisbel trekken. [46]) *määnt* alleen in: *kop of määnt* kruis of munt; *də Määnt* de Muntstraat; anders steeds *mu·nt.* [47]) in den regel alleen in het partic. perf. [48]) overrijp van vruchten.

N. [1]) als superl. van *nao* gewoonl. *naotstə,* onder invloed van den comp. *naodər.* [2]) buurman. [3]) buurvrouw. [4]) buurt. [5]) *də deu·r naodər laotə* de deur laten aanstaan. [6]) ook spijker, welk woord onbekend is. [7]) langzaam zijn, talmen; een afleiding van *nao* of = Ndl. neulen? de beteekenis zou goed overeenkomen; zie Franck i. v. neulen. [8]) *naolö·ipərkə speu·lə* krijgertje spelen. [9]) als adj. = gierig, vasthoudend; zie van Dale i. v. nauw, indien dit woord

Nergens, *nö·rəgəs.* [10])
Nest, *nès.*
Net, *nèt.*
Neteldoek, *nītəldōk.*
Neus, *neus.*
Neusdoek, *näösdōk.* [11])
Neuzelen, *neu·zələ.* [12])
— — *neu·zəlēr.* [13])
Nevel, *nīvəl.*
Neven, *nēvə.* [14])
Nichtje, *nišə.*
Niemand, *nīməs.*
Nier, *nēr.*
Niet (ontkenning), *nēt.*
Niets, *niks.*
— — *niksnötsər.* [15])
Nieuw, *nöij.*
Nieuws (subst.), *nöits.*
Nieuwsgierig, *nöijšierəg.*
Niezen, *nēstə.*
Nijd, *nīd.*
Nijdig, *nèidəg.* [16])
Nikkel, *nikkəl.*
Noemen, *neumə.*

Nog, *nog.*
Nommer, *nómmər.*
Nood, *noed.*
Noodig, *nüdəg.*
Nooit, *noets.* [17])
Noord, *nō·rd.*
Noot (zangnoot), *nōt.*
Noot (vrucht), *neu·t.*
— — *nostər* (m.). [18])
Nu, *nōe.*
Nuchter, *neuchtər.*
Nul, *nö·l.*
Nut, *nöt.*
Nuttig, *nöttəg.*

O.

— — *ao.* [1])
Och, *och.*
Ocharm, *oche·rəm.* [2])
Oester, *oestər.*
Oever, *ōvər* (onz.).
Offer, *offər.* [3])
Officier, *offəsēr.*
Oksaal, *əksaol* (m.).
Oleander, *orrələjandər.*

althans etymologisch gelijk is aan nauw; als adv. = rakelings, b.v. *dat waos nej də langs* dat was rakelings er langs. [10]) ook *nīvərəns* komt voor; zie de Bo i. v. nieverans. [11]) met de bet: halsdoek, sjaal. [12]) met de bet: dralen, langzaam zijn, welke bet. wel uit die van Ndl. neuzelen kan voortvloeien; zie ook de Bo i. v. [13]) persoon, die langzaam is. [14]) met de bet. van het voorzetsel naast, dat onbekend is. [15]) onbruikbaar mensch; kerel, die niets waard is; zie A. van de Water i. v. *niksnuttər.* [16]) met de bet: boos. [17]) *noets nēt* = nooit; voor de vocaal zie Tijdschr. XVII. 83; XIX. 201. [18]) rozenkrans, pater noster.

O. [1]) tusschenwerpsel; gewoonl. in de verbinding *ao jao* o ja; *ao nèin* o neen. [2]) zeer gebruikelijke uitroep van medelijden. [3]) *tən offər gō·n* beteekent niet, zooals van Dale i. v. offer zegt:

Olie, *ō·lie.*
Olm, *olləm.*
Om, *um.*
Omtrent, *óntri·nt.*
— — *ómbəhöbbələk.* [4]
Onbeschoft, *ómbəšóf.*
Onder, *ó·ndər.* [5]
Onderkomen (ww.), *óndərkó·mə.* [6]
Onderste, *u·ndərstə.*
Ondeugend, *óndeu·gətəg.*
Onnoozel, *ónnüzəl.*
— — *ónnöt* (subst. m.). [7]
— — *ónnöttəg.* [8]
Ons (znw.), *ó·ns.*
Ons (vnw.), *us.*
Ontbreken, *ómbrē·kə.*
Ontvanger, *óntvengər.*
Onverwachts, *ónvərwachs.*

Onze, *euzə, eus, eus.*
Oog, *oug.* [9]
— — *o·ugəšīn* (m.). [10]
— — *ougsbraoj.* [11]
Oogst, *ous.*
Ooievaar, *oejəvār.*
Ooit, *oets.*
Ook, *o·uch.*
Oom, *nó·nk.* [12]
Oor, *oer.*
Oorveeg, *oervèig.*
Oost, *ōs.*
— — *ōsgengər.* [13]
Op, *op.* [14]
Open, *ō·pə.*
Opkoopster, *opkö·ipərsə.*
Opnieuw, *obbənöits.* [15]
Oppasser, *oppessər.*

---

geld aan de kerk komen offeren, maar: bij gelegenheid van eene begrafenis eene plaat kussen, welke door den priester in de hand gehouden wordt; naast den priester bevindt zich eene open schaal, waarop men geld kan leggen. [4]) eig: zich niet goed gedragende, ongemanierd; fig. als adverbium: groot, overvol, b.v: *də höbs məch ən ómbəhöbbələkə tas koffie i·ngəšó·nkə* je hebt mij een veel te volle kop koffie ingeschonken. [5]) ook als bijw. = beneden; *nao ó·ndərə* naar beneden; *ó·ndər è·in* door elkaar; *ó·ndər ins* op eenmaal, plotseling. [6]) klemtoon op den wortel; alleen in infin. en partic. perf: verwaarloozen van gebouwen; *dat hōes is ga·ns óndərkó·mə* dat huis is geheel verwaarloosd. [7]) met klemt. op 1e sylbe: smeerpoes, ook in fig. beteek.; synon. *ónnöttərək.* [8]) met klemtoon op 2e sylbe; vuil smerig. [9]) *op ət oug höbbə* naast *də oug höbbə op.* [10]) uiterlijke schijn. [11]) wenkbrauw. [12]) fra. oncle; voor de prothetische *n* zie § 174. [13]) militair, die in O. Indië geweest is of er heen gaat. [14]) *ob ən a·ndər gō·n* naar een anderen winkel gaan, om te koopen; *ob ins* plotseling. [15]) de Bo: op een nieuw; synon: *eu·vərnöits;* zie A. van de Water i. v. *óvərnijt.*

— — *öppər* (m.).[16]
Opperste, *öppərstə.*[17]
Ordentelijk, *ordentələk.*[18]
Organist, *örrəgəlis.*
Orgel, *ö·ləgər.*
Os, *os.*
Otter, *ottər.*
Oud, *ājt.*[19]
Ouders, *awwərs.*
Ouderwetsch, *awwərwèts.*
Oven, *hō·və.*
Over (voorz. en bijw.), *eu·vər.*[20]
Overal, *eu·vəra·l.*
Overste, *eu·vərstə.*
Overschot, *eu·vəršō·t* (m.).[21]

P.

Paal, *paol.*
Paar, *pār.*
Paard, *pē·rd.*
Paasch-, *Paos-.*
Pacht, *pach.*
Pad (o.), *pād.*
Pad (vr.), *pad.*
Pak, *pak.*
Palm, *pām, palləm.*[1]
Pan, *pan.*
Pand, *pa·nd.*
Paneel, *pəniel.*
Pantoffel, *pəntóffəl.*
Pap, *pap.*
Papegaai, *pappəgej.*
Papier, *pəmpīr, pəpīr.*
Papieren (bvnw.), *pəmpèrə, pə-pèrrə.*
Parapluie, *perrəplü.*
Parasol, *perrəso·l.*
Parel, *pè·rəl, pē·rəl.*
Parelmoer, *pèrrələmoer.*
Paren, *paorə.*
Park, *pa·rək.*
Parlement, *parrələmi·nt.*[2]
Part (deel), *pārt.*
Partij, *pərtèij.*
Pas (tred), *pas.*
Paschen, *Paosə.*[3]
Passer, *pessər.*
Passie, *passie.*
Pastei, *pəstèij.*
Pastoor, *pəstoer.*
Pater, *paotər.*
Patrijs, *pətrèis.*
Patroon, *pətroen.*
Paus, *po·us.*
Pauw, *pouw.*
Pauze, *pōs.*
Peer, *pēr.*

---

16) dobber aan een hengelsnoer. 17) als subst: overste van een klooster of orde. 18) fatsoenlijk, net; als adv. tamelijk. 19) comp. *awwər;* superl. *ajtstə.* 20) *eu·vər dən a·ndərən dāg* om den anderen dag. 21) zie de Bo i. v. overschot.

P. 1) *palləm* = handvlakte; voor palmtak, palmboom, gebruikt men gewoonlijk den samengetrokken vorm. 2) in de uitdr: *ə gōd parrələmi·nt höbbə* vlug ter tonge zijn. 3) *gəbrō·kə Paosə* beloken Paschen.

— — *pēr.* 4)
Pees, *pēs.*
Peil, *pèil.*
Pek, *pē·k.*
Pekel, *pīkəl.*
Pekken, *pē·kə.*
Pels, *pè·ls.*
Pen (schrijfpen), *pen.*
Penning, *pènnəng.*
Pens, *pe·ns, pa·ns.* 5)
Penseel, *pənsiel.*
Peper, *pēpər.*
Perk, *pe·rək.*
Perkament, *perrəkəmi·nt.*
Pers, *pē·rs.*
Persen, *pē·rsə.* 6)
Perzik, *pēs,* pl. *pēzə.* 7)
Pest, *pes.*
Peter, *pētərə.*
— — *pāt* (vr.). 8)
Peterselie, *pittərsēljə.*
Petroleum, *pətrol.*
— — *pàolə.* 9)
Peuteren, *peu·tərə.*
Peuzelen, *peu·zələ.*
Piepen, *pīpə.*
Pier, *pīrəng.*
Pijl, *pèil.*
Pijn (smart), *pèin.*
Pijnlijk, *pīnələk.*
Pijp, *pīp.*
Pikken (bijten), *pikkə.*
Pil, *pèl.*
Pilaar, *pielēr.*
Pimpelen, *pu·mpələ.*
Pin, *pi·n.*
Pingelen, *pingələ.*
Pink (vinger), *ki·nk.*
Pinksteren, *Pi·ngstərə,* naast *Pi·ngstə.*
Piot, *piejot.* 10)
Pip (vogelziekte), *pups.*
Pis, *pis.*
— — *pisblóm.* 11)
Pissen, *pissə.*
Pistool, *pəstol.*
Pitsen, *pitsə.* 12)
— — *pitstang.* 13)
Plaat, *plāt.*
Plaats, *plaots.*
Plafond, *plefóng* (vr.).
Plagen, *plaogə.*
Plakken, *plakkə.*
Plakker, *plakkər, plekkər.* 14)
Plan, *plan.*
Plank, *plānk.*
Plant, *pla·nt.*
Plat (bvnw.), *plat.*

4) vader; fra. père. 5) figuurlijk gewoonlijk *pa·ns,* b.v. *op zən pa·ns krīgə* slaag krijgen. 6) *gəpē·rzdə kop* preskop. 7) fra. pêche; zie voor de andere Limb. vormen van dit woord, Jongeneel i. v. pieëtsj. 8) meter; nhd. pate. 9) doppen van erwten; doperwten heeten dan ook *paole·rtə,* Ndl. peulen. 10) soldaat; zonder ongunstige beteekenis. 11) paardenbloem. 12) knijpen, nijpen. 13) nijptang. 14) *plekkər*: plakker van plafond of muur; *plakkər*: persoon, die lang blijft zitten.

Plaveien, *pləvejə.*
Plein, *plè·in* (o.). [15]
Pleister (vr.), *plaostər.*
Pleisteren (v. muren), *pliestərə.*
— — *ple·nkə.* [16]
Plezier, *pləzēr.*
Plicht, *pliech.*
Plint, *pli·nt.*
Ploeg, *plōg.*
Plooi, *ploej.*
— — *plu·mp* (vr.). [17]
Pluim, *plöim.*
Pluis (bvnw.), *plüs.*
Pluis (pluche), *pluš.*
Pluis (stofje), *plöis.* [18]
Pluizen, *plöizə.*
Plukken, *plökkə.*
Pochel, *pókkəl.* [19]
Poeder, *poejər.*
Podding, *boddəng.*
Poel, *pōl.* [20]
— — *poeməl* (m.). [21]
Poep (veest), *poep.*
Poets, *póts.*
Poetsen, *pótsə.*
Pof, *póf.* [22]
Poffen, *póffə.* [23]
Poffer, *póffər.* [24]
Pokken (ziekte), *pokkə.*
Poken, *pōkə.*
Pols, *pö·ls.*
Pomerans, *pómmərα·ns.*
Pomp, *pó·mp.* [25]
Pond, *pó·nd.*
Pont, *po·nt.*
Poort, *pō·rt.*
Poot, *poet.* [26]
Pop, *póp.*
Porselein, *porsəlè·in.*
Portaal, *pərtaol.*
Portemonnaie, *portəmənē.*
Portie, *pō·rsie.*
— — *pəršó·nkələ.* [27]
Post, *pos.*
Postelein (groente), *postəlè·in.*
Postuur, *pəsteur.* [28]
Pot, *pot.*
Pracht, *prach.*
Praten, *praotə.*
Precies, *pərsèis.*
Preek, *prēk.*
Preeken, *prēkə.*
Prei, *pō·r.*
Prent, *pri·nt.*

---

[15]) doch vr. in: *də Plè·in* het O. L. V. Plein (straatnaam). [16]) heimelijk de school verzuimen. [17]) gewoonlijk gebruikt men het meerv. *plu·mpə* wimpers, zie Jongeneel i. v. [18]) gewoonlijk gebruikt men het dimin. *plöiskə.* [19]) *è·inə zənə pókkəl vo·l šellə* iemand zijn pochel vol schelden. [20]) zeer gebruikelijk woord voor Ndl. plas. [21]) nietswaardig voorwerp; synon. van *kló·məl.* [22]) bol staande plooi; krediet. [23]) als naaisterterm en: op krediet koopen. [24]) gewoonlijk gebruikt men het dimin. *puffərkə.* [25]) *pó·mpstè·in* gootsteen. [26]) *hət pütšə höbbə* podagra hebben. [27]) Portiunculafeest op 2 Augustus; dit woord ontbreekt bij van Dale. [28]) gewoonl. het dim. *pəsteurkə* met de bet.

Present, *prəze·nt.*
Preutelen, *preu·tələ.* 29)
Priester, *priestər.* 30)
Prij, *prèij.* 31)
Prijs (m.), *prīs.*
— — *prikkə.* 32)
Prins, *pri·ns.*
Probeeren, *pərbērə.*
Processie, *pərsessie.* 33)
Proef, *prōf.*
Proesten, *prótsə.*
Proeven, *preuvə.*
Professor, *pərfessər.* 34)
Profijt, *pərfīt.*
Prompt, *pró·nt.* 35)
Pronken, *pró·nkə.*
Prop, *prop.*
Proper, *prō·pəl.* 36)
Pruik, *prük.*
Pruim, *proum.*
Pruis, *Prüs.*
Prul, *prö·l.*
Puik, *pö·ik.*
Puimsteen, *pu·mpstè·in.*

Puis, *pöis*, pl. *pöizə.*
— — *pöl* (vr.). 37)
Pulver, *po·ləfər* (m.). 38)
— — *pün* (m.). 39)
— — *pünə.* 40)
Punt, *pu·nt.*
Put, *pöt.*
Putter (distelvink), *pöttər.*

Q.

Quasi, *kwāzie.* 1)

R.

Raad, *raod.*
Raadsel, *raodsəl.*
Raaf, *raof.*
Raak (hark), *rēk.*
Raak (bijw.), *rāk.*
Raam (o.), *raom* (m.). 1)
Raar, *rār.*
Rabarber, *rəberrəbər.*
Rad (subst.), *rād.*
Raden, *raojə.*
Radijs, *rədèis.*
Rakelijzer, *raochəlīzər.*
Raken, *rākə.*

---

schoorsteenbeeldje, zie de Bo i. v. postuur. 29) met de bet: knorren, mopperen. 30) kleine gele pruim; voor priester (persoon), gebruikt men gewoonlijk *gè·istələk.* 31) bijna altijd als scheldnaam. 32) opvangen van een vallend of geworpen voorwerp. 33) *də groetə pərsessie* is de kerkelijke ommegang, welke van de Servatiuskerk uit gehouden wordt op Zondag na den feestdag van Servatius (13 Mei). 34) ieder leeraar wordt *pərfessər* genoemd. 35) alleen als bijw. met de bet: juist; *pró·nt wie* juist zooals. 36) met de bet: zindelijk. 37) jonge hen; jong meisje; *ən aordəg pölkə* een aardig meisje; fra. poule? 38) buskruit. 39) zoen, kus. 40) zoenen, kussen, welke woorden onbekend zijn; zie Jongeneel pag. 50 i. v. pune.

Q. 1) ook als subst. masc. *ənə kwāzie* een gezochte verontschuldiging.

R. 1) alleen met de bet: omlijsting van schilderijen en portretten.

Ramenas, *rammənas.*
Rammelaar (mannetjeskonijn), *remməlēr.*
Rammelen, *rammələ.*
— — *remməlkə.* [2]
Rand, *ra·nd.*
Rang, *rang.*
Ransel, *ransəl.*
Ranselen, *ransələ.*
Rapen (ww.), *rāpə.*
Rasp, *raspəl.*
Raspen, *raspələ.*
Rat, *rat.*
Ratel, *rātəl.*
Rauw, *ro·uw.*
Razend, *raozətəg.*
Recht, *rech.*
Rechts(ch), *rechs.*
Rechtvaardig, *rechvērdəg, rechvierdəg.*
Redden, *rèddə.*
Redelijk, *rēdələk.*
Reden, *rèijə.*
Reep, *rè·ip.* [3]
Reet (spleet), *rē·ts.*
Regel, *rē·gəl.*
Regen, *rē·gə.*
Reiken, *rè·ikə.*
Reis, *rèis.*
Rek (latwerk), *rèk* (vr.). [4]
Rekel, *rē·kəl.*
Rekenen, *rē·kənə.*
Rekken, *rèkkə.*
Renet, *rənèt.*
Rente, *ri·ntə.*
Rest, *res.*
— — *retsə.* [5]
Reuk, *reu·k.*
Reus, *reus.*
— — *reubə* (subst. pl.). [6]
Rib, *rib.*
Richten, *riechtə.*
Riem, *rēm.*
Riet, *rēt.*
Rij, *rèij.*
Rijden, *rè·ijə.*
— — *rèif.* [7]
Rijgen, *rèijə.* [8]
— — *rèijstartəl* (m.). [9]
Rijk, *rīk.*
Rijn, *Rīn.*
Rijp (bvnw.), *rīp.*
Rijst, *rīs.*
Rijten, *rītə.* [10]
Rijtuig, — — [11]
Rimpel, *ru·mpəl.*
Ring, *ri·nk.*
Rispen, *rupsə.*

[2]) rammelaar (kinderspeeltuig). [3]) met de bet: hoepel (kinderspeeltuig) en band om vaatwerk; samenstelling: *rè·ipərok* hoepelrok. [4]) ook met de bet: groote afstand; *dat is ən hiel rèk* dat is een heel eind. [5]) wegkapen; vgl. W. van Schothorst pag. 189 i. v. *ratsən.* [6]) knollen, rapen; zie Kluge i. v. rübe. [7]) mild, vrijgevig, Kiliaen: rijf = copiosus, vgl. Ndl. grif uit gerif. [8]) gewoonlijk gebruikt men de samenst. *i·nrèijə* inrijgen. [9]) veter. [10]) ook met de bet: geweldig trekken aan iets. [11]) dit woord is onbekend, men gebruikt

— — *rups.* [12])
Ritselen, *ritsəlә.*
Robbedoes, *robbədous.*
Roede, *rōj.*
Roeien (v. e. vaartuig), *roejә.*
Roemen, *reumә.*
Roemer, *rümər.*
Roep, *rōp.*
Roepen, *rōpә.*
Roer (m.), *reur.* [13])
Roer (stuur), *rōr.*
Roeren, *reurә.*
Roest (op metalen), *ros* (m.).
Roesten, *rostә.*
Roet, *rōt.*
— — *rōeveros.* [14])

Roffel (trommelslag), *róffəl.*
Rogge, *roggә.*
Roijaal, *rәjaol.*
Rok (kleedingstuk), *rok.*
— — *rokkәlaoj.* [15])
Rol, *rol.*
Rome, *Roemә.*
Rommel, *rómməl.*
Rond, *ró·nd.*
Rondom, *róntəlum.*
Ronde en rondte, *rundә.*
Rood, *roed.* [16])
Roof (korst), *ro·uf.*
Rook (m.), *ro·uk.*
Rooken, *ro·ukә, rö·ikә.* [17])
Room, *roum.*

---

kouts of 't fra. voiture. [12]) subst. masc: oprisping; zie Franck i. v. oprispen. [13]) alleen in de uitdr: *in də reur zīn* in beweging zijn; vgl. Ndl. in rep en roer. [14]) subst. masc: het wit vriezen; ook een part. perf. *gərōevəros* is in gebruik, b.v. *hət hēt vannach gərōevəros* het heeft zóó gevroren, dat boomen en grond wit zijn; zou dit woord op de eene of andere wijze kunnen ontstaan zijn uit ruwe vorst? Naar men mij van welwillende zijde mededeelde, bestaat in Noord-Limburg de volgende spreekwijze:

gènne rōwvaorst zoo stouwt,
den blieft drie daag op 't houwt.

waar *rōwvaorst* hetzelfde beteekent als *rōevəros*; maar dan zouden we *ro·uvəros* verwachten; zie Wdl. i. v. ruw. Vergelijk ook G. Gezelle: Gedichten deel V pag. 46:

Ruwrijm:
Het *ruwrijmt.* Het brimmelt
en 's winters geweld
heeft varings al 't hout in
zijn schoonheid hersteld.

[15]) rugstuk van het varken. [16]) *roejә gró·nd* roodvonk. [17]) *rö·ikә* rooken van vleesch; anders steeds *ro·ukә*; zie ook: Onze Volkst. II. 227;

Roos, *roes*.
Rooster, *rüstər*.
Roosteren, *rüstərə*.
Rot (bvnw.), *rot*.
Rots, *rots*.
— — *rötskə*. [18]
Rouw (znw.), *rouw*.
Rozijn, *rəzèin*.
Rug, *rök*.
— — *rökstrānk*. [19]
Ruiken, *rūkə*.
Ruim, *röim*.
Ruischen, *roešə*.
Ruit (vierkant), *roet*.
Ruiter, *rütər*.
Rund, *ri·nd*.
Rups, *róps*.
Rust (het rusten), *rös*.
Rusten, *röstə*.
— — *rüzələ*. [20]
Ruzie, *röizəng*. [21]
Ruw, *ro·uw*.

S.

Sabel (zwaard), *sābəl*.
Sacrament, *sakkərmi·nt*.
Sacristie, *sakkərstèij*.
Saffraan, *səffraon*.
Sajet, *səjèt*.
Salade, *slaoj*.
Samen, *sāmə*.
— — *santəpətik* (m.). [1]
Sap, *sāp*.
Satijn, *sətīn*.
Saus, *sajs*.
— — *səvoejə* (subst. pl.). [2]
Schaaf, *šaof*.
Schaak, *šāk*.
Schaal, *šaol*.
Schaamte, *šēmtə*.
Schaap, *šaop*.
— — *šāp* (onz.). [2a]
Schaar (werktuig), *šier*. [3]
Schaats, *šārs*.
Schaatsen (ww.), *šārsə*.
Schacheren, *šachələ*.
— — *šechtə*. [4]
Schade, *šaoj*.
Schadelijk, *šäöjələk*.
Schaffen, *šaffə*.
Schaken, *šākə*.
Schamen, *šaomə*.
Schamp, *ša·mp*. [5]
Schampen, *ša·mpə*. [6]
Schandaal, *šəndaol*.
Schandalig, *šəndaoləg*.
Schande, *šan*.

---

gərö·ik vlè·is rookvleesch. [18]) voorntje (zoetwatervisch); zie ook: Onze Volkst. III. 149. [19]) eig. = rugstreng; rug. [20]) ruien, zie Onze Volkst. II. 227. [21]) Jongeneel: ruzing.

S. [1]) uit: sainte boutique; *dən hielə santəpətik* de heele boel, rommel. [2]) Savoyekool. [2a]) etenskas; zie Kiliaen i. v. schap. [3]) doch *šērəslīp* scharenslijp. [4]) ontmannen; voor de beteekenis zie van Dale i. v. schacht. [5]) met de bet: hatelijke toespeling. [6]) hatelijke toespelingen maken, hoonen; vgl. voor de bet. ook Ndl. schamper.

— — *šendəlērə.* 7)
-schap, *-šap.*
Schaper, *šiepər.*
Schapraai, *šəpraoj.* 8)
— — *šārə.* 9)
Scharnier, *šərnēr.*
Schat, *šat.*
Schatter, *šettər.*
Schaven, *šaovə.*
Schavuit, *šəvüt.*
— — *šaw* (vr.). 10)
Scheede, *šèij.*
Scheef, *šè·if.*
Scheel (bvnw.), *šē·l.*
Scheen, *šēn.*
Scheet, *šē·t.*.
Schei (haarscheel), *šè·igəl.*
Scheiden, *šèijə.*
Schelden, *šellə.*
Schelm, *šelləm.*
Schelvisch, *šè·lvès.*
— — *ši·nk* (vr.). 11)
Schenkel, *ši·nkəl.*
Schenken, *ši·nkə.*
Schepen, *šē·pə,* pl. *šēpəs.* 12)
Scheppen, *šöppə.* 13)
Schepsel, *šöpsəl.*
Scheren, *šē·rə.*

Scherf, *še·rəf.*
Scherp, *še·rəp.*
Scheur, *šäör.*
Scheuren, *šäörə.*
Scheut, *šeu·t.*
Schielijk, *šieluk.*
Schieten, *šētə.*
Schiften, *šuftə.* 14)
Schijf, *šèif.*
Schijn, *šīn.*
Schijnen, *šèinə.*
Schijten, *šītə.*
— — *šīvələ.* 15)
Schikken, *šikkə.* 16)
Schil, *šèl.*
Schild, *šè·ld.*
Schilder, *šèldər.*
Schilderen, *šèldərə.*
Schilfer, *šö·ləvər.*
Schimmel, *šumməl.*
Schip, *šē·p.*
Schobbejak, *šóbbəjak.*
Schoen, *šōn.*
Schoenmaker, *šeunmēkər.*
Schoer (bui), *šōr.* 17)
Schoft (schobbejak), *šóf.* 18)
Schol, *šol.*
— — *šoevəraoj* (vr.). 19)

7) ontsieren, schenden, bederven. 8) synon. van *šāp.* 9) met de bet: scharrelen. 10) dim. *šejkə* grendel, deurknip. 11) ham. 12) wordt nog vaak gebruikt voor: wethouder. 13) van het sterke ww. komt alleen het part. perf: *gəšaopə* voor. 14) van stoffen. 15) van iets afglijden; gewoonlijk samengesteld met een voorzetsel; fig. *šīvələ gō·n* gaan sterven, Kiliaen vermeldt schijven naast schuiven. 16) ook met de bet: zenden, sturen, welke woorden onbekend zijn. 17) een veel gebruikt woord voor Ndl. bui. 18) ook hoort men wel *šóftie.* 19) huivering, rilling; Kiliaen kent een woord schoeveren quatere,

Schommel *šoggəl.*
— — *šoggəlpērd.* [20])
Schooier, *šō·jərt.*
School, *šaol.*
Schoon, *šoen.* [21])
Schoot, *šoet.* [22])
Schop (stoot, spade), *šöp.*
— — *šop* (onz.). [23])
— — *šöpkə.* [24])
Schorseneeren, *šorsənēlə.* [25])
Schort, *šo·lək* (m.). [26])
Schot (het schieten), *šeu·t.*
Schotel, *šō·təl.*
— — *šō·təlsplak* (m.). [27])
Schouder, *šo·uwər.*
Schouw (schoorsteen), *šouw.*
Schram, *šraom, šriem.* [28])
Schrammen, *šriemə.*
Schreeuwen, *šriewə.*
Schrift (het schrijven), *šrif.*
Schrijven, *šrīvə.*
Schrijnwerker, *šrīnəwè·rəkər.* [29])
Schrik, *šrik.*
Schroef, *šrouf.*
— — *šroēt* (vr.). [30])
— — *šreursgāt.* [31])
Schudden, *šöddə.* [32])
Schuif, *šöif.*
Schuilen, *šöilə.*
Schuim, *šoēm.*
Schuimen, *šöimə.*
Schuin en schuins(ch), *šö·ins.*
Schuiven, *šöivə.*
Schuld, *šö·ld.*
Schulp, *šö·ləp.*
Schuren, *šōrə.*
Schurft, *šö·rəf.*
Schutter, *šöttər.*
Schuur, *šeur.*
Schuw, *šo·uw.* [33])

concutere, agitare. [20]) hobbelpaard; c.f. nhd. schaukel. [21]) met de bet: mooi, welk woord onbekend is. [22]) deel van het kleed; zonder meervoud. [23]) open bergplaats met afdak; zie: Jongeneel i. v. sjòp; Onze Volkst. II. 227. [24]) half glas bier; vgl. nhd. schoppen. [25]) steeds in het mv. [26]) zie voor dezen vorm: A. van de Water pag. 129; W. van Schothorst pag. 197. [27]) schoteldoek, vaatdoek. [28]) *šraom* = grens, streep; zoo luidt het motto van het reglement der bekende societeit »Momus«: *gekhè·id, mer nēt boētə də šraom*; *šriem* = schram, lichte verwonding der huid. [29]) het gebruikelijke woord voor timmerman. [30]) kalkoen; zie: Jongeneel i. v. sjroet; Onze Volkst. II. 240; E. Maurmann: Die laute der Mundart von Mülheim a. d. Ruhr pag. 23. [31]) spleet in een vrouwenrok; zie Onze Volkst. II. 227; Kiliaen: schrooder = snijder, sartor. [32]) met de bet: schenken van vloeistoffen; voor schudden, heen en weer bewegen, gebruikt men *šöddələ.* [33]) niet alleen actief: de nabijheid vreezende, maar ook passief: wat vrees inboezemt, leelijk, b.v. *šo·uw wēr* leelijk weer.

Secretaris, *səkərtārəs.*
Seffens, *seffəns.* [34]
Seizoen, *səzoen.*
Selderij, *sèldərèij.*
— — *sərel* (m.). [35]
Servet, *sərvèt* (vr.).
Sieren, *sērə.*
Sijsje, *sèiskə.*
Sikkel (maaiwerktuig), *zīkəl.* [36]
Simpel, *si·mpəl.*
Sinds, *sins, sintərt.* [37]
Sint, *sint.* [38]
Sjaal, *šāl.*
Sjees, *šēs.*
Sjerp, *še·rəp.*
Sjouwen, *šouwə.*
Slaaf, *slaof.*
Slaag, *slēg.*
Slaan, *slō·n.*
Slaap, *slaop.*
Slachten (dooden), *slachtə.*
Slag, *slāg.*
Slak, *slek.*
Slang, *slang.*
Slank, *slānk.*
Slap, *slap.*
Slapen, *slaopə.*
Slecht, *slech.*
Slede, *slèij.*
Slee, sleeuw (bvnw.), *slie.*
Sleep, *slè·ip.*
Sleepen, *slè·ipə.*
— — *sləbrik* (vr.). [39]
— — *sləbrikkə.* [40]
Slepen, *slè·ipə.*
Sleutel, *sleu·təl.*
— — *sləvənier.* [41]
— — *sləvənierəbieskə.* [42]
— — *sləvrouw.* [43]
Slijk, *slīk.*
Slijm, *slīm.*
Slijpen, *slīpə.*
Slikken, *slikkə.*
Slim, *slum.*
Slimheid, *slumməghè·id.*
Slinger, *sli·ngər.*
Slinken, *sli·nkə.*
Slip, *slip.*
Slobkous, *slóbko·us.*
Slof (pantoffel), *slóf* (m.).
Slokken, *slókkə.*
Slons (havelooze vrouw), *sló·ns.*
Slordig, *slorsəg.*
Slot, *slōt.*
Sluis, *slöis.*
Sluiten, *slētə.*
Slurpen, *slö·rəpə.*
Smaak, *smāk.*
Smaken, *smākə.*
Smakken (werpen), *smakkə.*
Smal, *smāl.*
Smeden, *smèijə.*

---

[34]) aanstonds, dadelijk. [35]) zuring; fra. surelle. [36]) uitdr: *zoe kró·mp wie ən zīkəl* zoo krom als een sikkel. [37]) Kiliaen: sind, sindert. [38]) *Sintərklaos* St. Nicolaas; *Sintəbe·rəb* St. Barbara; *Sintərvaos* St. Servaas. [39]) glijbaan, sullebaan. [40]) sullen; soms van den wortel van slibberen gevormd? [41]) samengetrokken vorm: onze Lieve Heer. [42]) lievenheersbeestje. [43]) samengetrokken vorm: onze

Smeer, *smēr.*
Smelten, *smèltə.*
Smeren, *smērə.*
Smid, *smēd.*
Smijten, *smītə.*
— — *smik* (vr.). [44]
— — *smókkə.* [45]
— — *smókšier.* [46]
Smokkelen, *smókkələ.*
Smous, *smo·us.*
Snaar (koord), *snaor.*
Snakken, *snakkə.*
Snappen, *snappə.*
Snede, *snèij, snè·ij.* [47]
Sneeuw, *snie.*
Sneeuwen, *sniejə.*
Snert, *snert.*
Snijden, *snè·ijə.* [48]
Snijder, *snèidəɪ.* [49]
Snoek, *snōk.*
Snoepen, *snóppə.*
— — *snóp* (m.), dim. *snüpkə.* [50]
Snoet, *snoēts.* [51]
Snorken, *snö·rəkə.*
Snot (onz.), *snóts* (m.).
Snuif, *snouf.*
Snuiven, *snouvə.* [52]
Soep, *sop.*
Sok, *zok.*
Som, *sóm.*
Soms, *sóms.*
Soort, *sō·rt.*
Spaan, *spien* (onz.). [53]
Span (tweetal), *spān.*
Span (v.), *spān* (onz.). [54]
Spang, *spang,* pl. *spāngə.* [55]
— — *spangə.* [56]
Spannen, *spannə.*
Sparen, *spaorə.*
Spartelen, *spartələ.*
Spat (aderspat), *spat* (o.).
— — *spēbak* (onz.). [57]
Spek, *spek.* [58]
Spel, *speu·l,* dim. *späölkə.*
Spelen, *speu·lə.*
Speler, *späöldər.*

Lieve Vrouw; *sləvro·uwə* (scil. *kè·rək*) Onze Lieve Vrouwekerk. [44]) zweep; zie: Jongeneel i. v. sjmik; Onze Volkst. II. 228. [45]) snuiten van kaarsen; zeker van den stam van het werkw. smoken; Kiliaen vermeldt smuicken vaporare. [46]) kaarsesnuiter. [47]) *snèij* (vr.) = het door snijden verkregen voorwerp, b.v. *ən snèij broed; snè·ij* (m.) = de door het snijden verkregen opening, b.v. *ənə snè·ij i·n ət gəziech.* [48]) ook met de bet: snoeien van boomen. [49]) het gewone woord voor kleermaker. [50]) verkoudheid in het hoofd; zie Kluge i. v. schnupfen. [51]) gezicht van menschen; dim. *snütskə: ən aordəg snütskə* een lief gezichtje. [52]) ook: de neus snuiten. [53]) collectivum met de bet: schaafkrullen. [54]) *ə spān brè·id* een span breed; ook als term bij het knikkerspel, wanneer 2 knikkers op eene spanne van elkaar liggen. [55]) speld. [56]) met spelden vaststeken. [57]) speenvarken [58]) *spekslachtər* varkensslager; *spekkāmər* arrestantenlokaal.

Spellen, *spellə.*
Spenen, *spienə.*
Sperwer, *sperrəvər.*
Spiegel, *spīgəl.*
Spier; *spīr.* 59)
Spijs, *spèis.* 60)
Spijt, *spīt.*
Spin, *spin.*
Spinazie, *spənāžə.*
Spinnen, *spinnə.*
Spioen, *spiejoen.*
Spits (bvnw.), *spits.*
Spleet, *splē·t.*
Splijten, *splītə.*
Splinter, *spli·ntər.*
Spoeden, *spōjə.* 61)
Spoelen, *speulə.*
— — *speulsəl* (onz.). 62)
Spoken, *spōkə.*
Spons, *spó·ns.*
Spoor (prikkel), *spaor.*
Spoor (wagenspoor), *spō·r.*
Sport (v. e. ladder), *sprō·t.*
Spotten, *spottə.*
Spraak, *spraok.*
Spreeuw, *spriew.*
Sprei, *sprèij.*
Spreken, *sprē·kə.*
Sprenkel (spat), *spri·nkəl.*
Sprenkelen (nat maken), *spri·nkələ.*
Springen, *spri·ngə.*
Sprinkhaan, *spri·nkhaon.*
Sproet, *sprō·təl.*
Sprong (m.), *spru·nk.*
Spruit, *sproet.* 63)
Spruit (v. e. gieter), *sprö·it.* 64
Spruiten, *sprö·itə.* 65)
— — *spèij* (m.). 66)
Spuwen, *spèijə.*
Staaf, *stāf.*
Staal (metaal en monster), *staol.*
Staan, *stō·n.*
Staander, *stäöndər.*
Staart, *start.*
Staat, *staot.*
Stad, *stad.*
Staf, *stāf.*
Staketsel, *stankètsəl.*
Stal, *sta·l.*
Stam, *stam.*
Stamelen, *stāmələ.*
Stamp, *sta·mp.* 67)
Stampen, *sta·mpə.* 68)
Stand, *stą·nd.*
Stang, *stang.*
Stank, *stānk.*
Stap, *stap.*
Stapel, *stāpəl.*

59) *ə strüspīr* (onz.) een stroohalmpje. 60) met de bet: vruchten, die de vlade bedekken; *dik of dun van spèis zīn* een dikke of dunne laag vruchten bevatten; als de vruchtenlaag eener vla dun, en de korst dik is, zegt men dat ze is: *dik van lēr mer dun van smēr.* 61) steeds reflexief. 62) spoeling. 63) gewoonlijk gebruikt men dim. pl. *sprütšəs* alleen in de bet: spruitkool. 64) doch met de bet: gieter en spuit, b.v. *bra·ndsprö·it* brandspuit. 65) steeds met de bet: spuiten. 66) speeksel. 67) met de bet: trap, schop; zie ook de Bo i. v. 68) ook met de

Stapel(zot), *stābəl.*
Stappen, *stappə.*
Station, *stāsie.*
— — *startəbēr.* [69]
Steek, *stē·k.*
Steel, *stē·l.*
Steen, *stè·in.*
Steigeren, *stè·igərə.*
— — *stè·twəg* (m.). [70]
Stekel, *stē·kəl.*
Steken, *stē·kə.*
Stelen, *stēlə.*
Stellen, *stèllə.*
Stelt, *ste·lt.*
Stem, *stum.*
Stempel, *ste·mpəl.*
Ster, *stār.*
Sterk, *ste·rək.*
Sterven, *ste·rəvə.*
Stevel, *stīvəl.*
Stevelen, *stīvələ.* [71]
— — *stē·və* (m.). [72]
Stichten, *stiechtə.*
Stief-, *stēf-.*
Stijf, *stīf.*
Stijfsel, *stèisəl.*
Stijven, *stèivə.*
Stikken, *stikkə.*
Stil, *stèl.*
Stilletje, *stèlləngskə.*
Stinken, *sti·nkə.*
Stoel, *stōl.*
Stoep, *stóp.*
Stof (v.), *stof* (o.).
Stof (o.), *stöb* (m.).
— — *stöbbə.* [73]
Stoffen (pochen), *stóffə.*
Stok, *stek.* [74]
Stoken, *stō·kə.*
Stokken, *stókkə.* [75]

bet: trappen, schoppen. [69] bierrestanten, welke bij elkaar gevoegd, en door den brouwer nog eens bewerkt worden, om vervolgens weer in den handel gebracht te worden; door de meeste brouwers wordt tegenwoordig geen *startəbēr* meer van hunne klanten teruggenomen, zoodat dit weinig smakelijk gebruik tot het verleden behoort; de Bo noemt een woord stórtebier, stortbier, dat echter niet dezelfde beteekenis heeft als *startəbēr.* [70] eig. = steenweg, doch steeds met de bet: open binnenplaatsje achter een huis. [71] met de bet: goed doorstappen. [72] rond wittebrood, in den vorm van een man (St. Stefanus?), gebakken met St. Nicolaas; men heeft *stē·vəs* van 1 cent af, voor kinderen, tot groote toe. Welbekend is nog het kinderrijmpje:

Stē·və, stē·və, wie lang zölstə lē·və.
hó·ndərd jaor ən è·inən dāg,
kip, kap, tə kop aof.

[73] stof afnemen; stuiven. [74] steeds met de bet. van Ndl. stok, nooit van Ndl. stek. [75] blijven steken (van de stem), schokken,

Stolp, *stö·ləp.*
Stom, *stóm.*
Stomp (afgebroken stuk), *stó·mp.* [76]
Stoof, *staof.*
Stoom, *sto·um.*
Stoot, *stoet.*
Stop, *stop.* [77]
Stoppen, *stoppə.*
Stoppel, *stóppəl.*
Storen, *steurə.*
Storm, *stö·rəm.*
Stout, *sto·ut.*
Stoven, *staovə.*
Straal, *straol.*
Straat, *straot.*
Straf (znw.), *straf, straof.*
Straf (bvnw.), *straf.*
Straffen, *straffə, straovə.*
Straks, *strak.*
Streek (m. en vr.), *strē·k* (steeds vr.).
Streep, *strīp.*
Streng (znw.), *strānk.*
Streng (bvnw.), *streng.*
— — *strang.* [78]
Strijden, *strèijə.* [79]
Strijken, *strīkə.*
Strijkster, *striekē·rs.*
Strik, *strik.*
Strikken, *strikkə.* [80]
Stront, *stró·nt.*
Stroo, *strü.*
Strooien (bvnw.), *strüjə.*
Strooien (ww.), *ströijə.* [81]
Stroom, *stro·um.*
Stroomen, *ströimə.*
Stroop (siroop), *šroep.*
Stroopen, *strö·ipə.*
Strop, *ströp.*
Strot, *strō·t.*
Struik, *stroek.*
Struikelen, *strükələ.*
— — *stroevəl* (m.). [82]
Stuip, *stüp.*
— — *stóts* (vr.). [83]
Stuk, *stök.*
Stumper, *stu·mpərt.*
Stuur, *stür.*
Suf, *suf.*
Suiker, *sókkər.*
Suikerij, *sókkərèij.*
Sukkelen, *sukkələ.*
Sulfer, *so·ləfər.*

T.

Taai, *tej.*
Taal, *taol.*
Taart, *toert.*

---

stooten (van wagens). [76]) dimin. *stu·mpkə* = leverworstje. [77]) ook: kurk, als voorwerpsnaam. [78]) scherp, wringend in de keel, van vloeistoffen. [79]) meestal in de samenstelling: *aofstrèijə* = ontkennen. [80]) met de bet: breien; *strikko·us* breikous; *strikīzər* breinaald. [81]) ook met de bet: morsen. [82]) bosje verwarde haren; zie de Bo i. v. struifel. [83]) met de bet: achtereind van eene kip; ook: stomp van een vinger.

Tabak, *toubak.* [1])
Tachtig, *tachətəg.*
Tafel, *taofəl.*
Tak, *tak.*
Talen, *taolə.* [2])
Tam, *tām.*
Tamelijk, *tāmələk.*
Tand, *ta·nd.*
Tang, *tang.*
Tante, *ta·nt.*
Tapijt, *təpiet.* [3])
— — *tappəssērə.* [4])
Tappen, *tappə.*
Tarbot, *tarbot.*
Tarwe, *te·rəf.*
— — *tas* (vr.). [5])
Tasch, *tes.* [6])
Te, *tə.*
Teef, *tēf.*
Teeken, *tè·ikə.*
Teen (v. d. voet), *tien.*
Teer (znw.), *tār.*
Tegel, *tē·gəl.*
Tegen, *tē·gə.*
Tegenwoordig, *tēgənswōrdəg.*
Teljoor, *təleu·r* (m.). [7])
Tellen, *tèllə.*
Temmen, *temmə.*
Tempel, *te·mpəl.*
Tent, *te·nt.*
Tepel, *tē·pəl.*
Tering, *tē·rəng.*
Terpentijn, *terrəpətīn.*
Terug, *trök.*
Testament, *testəmi·nt.*
Tevreden, *təvrèijə.* [8])
Thee, *tēj.*
Tien, *tien.*
Tijd, *tīd.*
Tijger, *tīgər.*
Tijk, *tēk.* [9])
Tikken, *tikkə.*
Timmeren, *tummərə.*
Tin, *tē·n.*
Tinnen (bvnw.), *tē·nə.*
Titel, *tītəl.*
Toch, *toch.*
Toe, *touw.*
— — *toekə.* [10])
Toen, *toen, doe.* [11])
Toer, *toer.*
Toets, *tóš.* [12])
Toeval, *touval.*
Ton, *tón.*
Tong, *tóng.*
Toom, *to·um.*

T. [1]) zie de Bo i. v. toebak. [2]) gevolgd door het voorzetsel van, met de bet: spreken, reppen van iets. [3]) steeds met de bet: behangselpapier. [4]) fra. tapisser, behangen. [5]) fra. tasse, kop. [6]) alleen met de bet: zak in een kleedingstuk. [7]) het gebruikelijke woord voor tafelbord; zie de Bo i. v. taljoor. [8]) zie Wdl. i. v. content. [9]) steeds in de samenstelling: *köstēk* kussentijk. [10]) plagende slaan, tergen; de Bo: tuiken = stooten, b.v. van geiten, zie i. v. [11]) *doe* komt niet als bijw. voor; *toeniers, təniers* (bijw. van tijd), zoo pas. [12]) toets

Toon (klank), *toen.*
Toonen, *tö·inə.* [13]
Toovenaar, *to·uvərēr.*
Tooveren, *to·uvərə.*
Top (znw.), *tóp.*
Toren, *tō·rə.*
Tot, *tot.*
Touw, *touw.*
Traan, *traoh.*
Traktement, *traktəmi·nt.*
Tralie, *tra·njəl.*
— — *transənērə.* [14]
Trap (m. en vr.), *trap* (m.).
— — *tra·mp* (m.). [15]
— — *tra·mpə.* [16]
Trechter, *trechtər.*
Treden, *trejjə.* [17]
Treffen, *treffə.*
Trein, *trè·in.*
Trek, *trèk.* [18]
Trekken, *trèkkə.* [19]
Treuzelen, *treu·zələ.*
Triestig, *tristəg.*

Troebel, *tróbbəl.*
Troef, *trouf.*
Troep, *tróp.*
Troffel, *tróffəl* (vr.). [20]
Trog, *trō·g.*
Trom, *tróm.* [21]
Trommel, *trómməl.*
Trompet, *trómpöt.*
Troon, *troen.*
Troonen (lokken), *troenə.*
Troost, *troes.*
Troosten, *trüstə.*
Tros, *tros.*
Trotsch, *trots.*
Trouw (bvnw.), *tro·uw.*
Trouw (znw.), *trouw* (m.). [22]
Trouwen, *trouwə.*
— — *trut* (vr.). [23]
— — *tö·ijər* (m.). [24]
Tuimelen, *toemələ.*
Tuischen, *toešə.* [25]
Tuit, *tö·itəl* (m.). [26]
— — *tüt* (vr.). [27]

van een piano; griffel; fra. touche. [13]) ook vaak met de bet: lijken, in schijn zijn, b.v. *hər tö·int zoe groet* hij lijkt zoo groot. [14]) plagen, kwellen, vooral van dieren; zie A. van de Water i. v. *transənérə.* [15]) met de bet: trap, schop. [16]) een trap geven; ook de Bo kent een genasaleerden vorm trampelen. [17]) = Ndl. trappen, b.v. *trej məch nēt op mənən tien* trap mij niet op mijn teen. [18]) ook met de bet: tocht, welk woord onbekend is. [19]) ook met de bet: tochten. [20]) ook met de bet: schep, b.v. *ən tróffəl kō·lə.* [21]) *də dikkə tróm* de groote trom. [22]) tijd, dat men getrouwd is, zie ook A. van de Water i. v. [23]) scheldnaam tegen vrouwen; zie de Bo i. v. trutte. [24]) wijze van handelen; *iech kin zənən tö·ijər* ik ken zijn handelwijze; *laot əm mer zənən tö·ijər gō·n* laat hem maar zijn gang gaan. [25]) alleen met de bet: ruilen, omwisselen; Jongeneel: toesje. [26]) tuit eener kan; Jongeneel teùtel. [27]) peperhuisje, papieren zak; Jongeneel: tuut.

Tule, *tül.*
Tulp, *tö·ləp.*
Tusschen, *tössə.*
Twaalf, *twelləf.*
Twee, *twie.*
Tweeling, *twierling.*
Twijfel, *twīfəl.*
Twintig, *twi·ntəg.*

U.

Ui, *un.*
Uil, *öil, oelə.* [1])
Uit, *oet.*
— — *oetərè·in.* [2])
Uiterlijk, *ütərlək.*
Uiterste, *ütərstə.*
— — *ummərtouw.* [3])
Uur, *ōr.*
Uw, *eurə, eur, eur.*

V.

Vaal, *vāl.*
Vaandel, *vēndəl.* [1])
Vaardig, *vērdəg.* [2])
Vaas, *vās.*
Vademen, *vēmə.* [3])
Vader, *vājər.*
Vagevuur, *vāgəvür.*
Vak, *vak.*
Val (m.), *va·l.*
Val (vr.), *val.*
Vallen, *vallə.*
Valsch, *va·ls.*
Van, *vān, van.*
Vandaan, *vəndan.*
Vangen, *vāngə.*
Varen (ww.), *vārə.* [4])
Varken, *ve·rəkə.*
Vast, *vas.* [5])
Vasten, *vastə.*
Vastenavond, *vastəlaovənd, vastənaovənd.*
Vat (o.), *vāt.*
Veder, *vēr.*
Vee, *vie.*
Veel, *väöl.* [6])
Veertien, *vērtien.*
Veertig, *fērtəg.*
Vel, *ve·l,* pl. *ve·ldər.*
— — *ve·ldərə.* [7])
Veld, *ve·ld.*
Velen (ww.), *fēlə.*
Velours, *vloer.* [8])
Venster, *vi·nstər* (vr.).

U. [1]) *oelə* (vr.) alleen als scheldnaam tegen vrouwen; *ən dóm oelə.* [2]) uiteen, uit elkander. [3]) steeds, voortdurend.

V. [1]) het gewone woord voor: vlag. [2]) met de bet: klaar, gereed. [3]) *ən naoljə vēmə* een draad door 't oog van een naald steken; zie A. van de Water i. v. *vémə.* [4]) ook: rijden in een wagen. [5]) ook als bijw: *vas nē·və də deu·r* vlak naast de deur; *das vas woer* met ontkennende beteekenis, dat is zeker niet waar. [6]) *väöls tə väöl, väöls tə groet* veel te veel, veel te groot; zie te Winkel, Gesch. der Niederl. Spr.² pag. 875. [7]) stoffel. bvnw. van vel, b.v. *ve·ldərə krēg* kragen van vel. [8]) het woord fluweel is onbekend; hiervan het

Vent, *ve·nt.*
— — *vəraffróntērə.* 9)
— — *vərassərērə.* 10)
Verbeelden, *vərbēlə.*
Verbergen, *vərbe·rəgə.*
— — *vərbe·rəgəmennəkə.* 11)
— — *vərdaolə.* 12)
Verdriet, *vərdrēt.*
Verduld, *vərdöld.*
Verdwijnen, *vərdwèinə.*
— — *vərekskəzērə.* 13)
Verf, *verrəf.*
Vergeefs, *vərgēs.*
— — *vergəlīk.* 14)
Vergeten, *vərgē·tə.*
Vergoeden, *vərgeujə.*
Vergulden, *vərgöllə.*
Verklaren, *vərklaorə.*
Verkleeden, *vərklèijə.* 15)
— — *vərklèidər* (m.). 16)
Verkouden, *vərkajt.*
Verlangen, *vərlangə.*
Verleden, *vərlè·ijə.* 17)
Verlegen, *vərlēgə.*
Verleiden, *vərlè·ijə.*

Verleidelijk, *vərlèijətəg.*
Verlies, *vərlüs.*
Verliezen, *vərlērə.*
Vermicelli, *ferrəməšèl.*
Vermoorden, *vərmaorə.*
Vernis, *fərnīs.*
Vernissen, *fərnīstə.*
— — *vərrinnəwērə.* 18)
Vers, *vē·rs.*
Versch, *vē·rs.*
Verschalen, *vəršaolə.*
Verscheiden (telw.), *vəršè·ijə.*
— — *fəršèt.* 19)
Verschil, *vəršè·l.*
Verschillen, *vəršēlə.* 20)
Verschrikken, *vəršrikkə.*
— — *vərslakkə.* 21)
Verslijten, *vərslītə.*
— — *vərslōejərə.* 22)
Verstaan, *vərstō·n.*
Verstand, *vərsta·nd.*
Verstandig, *vərstendəg.*
Verstuiken, *vərstōekə.*
Vertinnen, *vərtē·nə.*
Vervaard, *vərvierd.*

---

bvnw. *vlōerə* van fluweel. 9) fra. affronter, smadelijk bejegenen. 10) fra. assurer, verzekeren. 11) in de uitdr: *vərbe·rəgəmennəkə speu·lə* verstoppertje spelen. 12) steeds reflex: zich vergissen. 13) fra. excuser, verontschuldigen; *vərekskəzērt* pardon. 14) in de uitdr: *das nēt in vergəlīk vān* dat is niet te vergelijken met. 15) reflexief: zich vermommen met vastenavond. 16) gemaskerde. 17) zeer gewoon als bijw: laatst, b.v. *mənə snèidər zach vərlè·ijə* mijn kleermaker zeide laatst. 18) fra. ruiner, vernielen, stuk maken, beschadigen. 19) fra. fourchette, vork. 20) ook met de bet: schelen, deren. 21) verwelken, van bloemen; Jongeneel versjlakke; Onze Volkst. II. 241; de Bo: verslakken = slap worden, b.v. in de beenen, van den handel. 22) synon. van *vərslakkə;* Kiliaen: versluieren = flaccescere.

Vervelen, *vərfēlə*.
Verwegen, *vərwēgə*. 23)
— — *vərwēnəbroed* (zonder meervoud). 24)
Verwijten, *vərwītə*.
Verwurgen, *vərwörrəgə*.
Verzuimen, *vərzoumə*.
Vesper, *vespər*.
Vet, *vèt*.
— — *vets* (vr.). 25)
Veulen, *veu·lə*.
Vier, *vēr*.
— — *viedəl* (onz.). 26)
— — *viedələ*. 27)
Vieren, *vierə*.
Vies, *vèis*.
Vijf, *vīf*.
Vijftig, *fīftəg*.
Vijg, *vèig*.
Vijl, *vèil*.
Vijver, *vīvər*.
Villen, *vèllə*.
Vilt, *vè·lt*.
Vinden, *vi·ndə*.
Vinger, *vi·ngər*.
Vink, *vi·nk*.

Viool (bloem), *fəjoel*.
Viool (vedel), *viejōl*.
Visch, *vès*.
Vlade, *vlaoj*. 28)
Vlak (bvnw. en bijw.), *vlāk*.
Vlam, *vlam*.
Vlecht, *vlöch*.
Vlechten, *vlöchtə*.
Vledermuis, *flē·rmoes*.
Vleesch, *vlè·is*.
Vlegel, *vlēgəl*.
Vleien, *flejjə*.
Vlek (vlak), *vlek*.
Vleugel, *vleu·gəl*.
Vlieg, *vlēg*.
Vliegen, *vlēgə*.
Vlier, *flēr*.
Vloek, *vlōk*.
Vloeken, *vlōkə*.
Vloer, *vloer*.
Vlok, *vlok*.
Vloo, *vloej*.
Vlucht, *vlöch*.
Vlug, *vlök*.
Vocht, *voch* (vr.). 29)
Voeder, *vōr*.

23) reflex: zich verroeren; niet alleen in den infinitief; zie van Dale i. v.; vgl. ook A. van de Water i. v. *vərwégə*. 24) geweekte beschuit met eierdooiers gebakken; een soort wentelteefjes; zie Jongeneel pag. 67. 25) vezel, pluisje; *gèin vets* geen zier, niets; zie Onze Volkst. II. 241. 26) eig. = vierdedeel van 100; een *viedəl* is echter steeds 26 stuks; als lengtemaat = 1/4 el. 27) eig. = in vier deelen snijden; doch steeds met de bet: ergens in kerven. 28) de *vlaoj* speelt in heel Limburg een groote rol, vooral bij gelegenheid der kermis; het is een gebak van ronden vorm, met een dikke korst als rand; naar gelang van de *spèis*, die het gebak dekt, spreekt men van *rīstə-, kē·rsə-, proemə-, mo·ləbərəvlaoj*. 29) met de bet: vochtigheid;

Voederen, *vōrə.*
Voegen, *veugə.*
Voelen, *veulə.*
Voeren (bekleeden), *vōrə.*
Voet, *vōt.*
Vogel, *vō·gəl.*
Vol, *vo·l.*
Volgen, *volləgə.*
Volk, *vo·lək.*
Vondst, *vóns.*
Vonk, *vó·nk.*
Voor (znw.), *vaor.*
Voor (voorz.), *veu·r, väör.* [30]
Voorbij, *vərbè·ij.*
Voordeel, *veu·rdèil.*
Voordeelig, *vərdèiləg.*
Voornaam (znw.), *veu·rnaom.*
Voornaam (bvnw.), *vərnaom.*
Voorraad, *veu·rraod.*
Voort, *vórt.* [31]
Voorzichtig, *vərziechtəg.*
Voren (bijw.), *väörə.* [32]
Vorig, *veu·rəg.*
Vorm, *vö·rəm.*
Vormen, *vörrəmə.*
Vos, *vos.*
— — *vot* (vr.). [33]

Vouw, *vaw.*
Vouwen, *vawwə.*
Vraag, *vraog.*
Vracht, *vrach.*
Vreemd, *vrēmp.*
Vreeselijk, *vrè·isələk.*
Vreten, *vrē·tə.*
Vriend, *vru·nd.*
Vriendelijk, *vru·ntələk.*
Vriendin, *vrəndin.*
Vriezen, *vrērə.*
Vrij, *vrè·ij.*
Vrijdag, *Vrīdəg.*
Vrijen, *vrèijə.*
Vrijthof, *Vrītəf* (straatnaam).
Vroeg, *vreug.*
— — *vreugjaor.* [34]
— — *vreu·tələ.* [35]
Vroolijk, *vrōlək.*
Vrouw, *vrouw.*
Vrouwmensch, *vrouməs.* [36]
Vrucht, *vröch.*
Vuil, *voel.*
Vuist, *voes.*
Vullen, *völlə.*
Vuur, *vür.*

zie A. van de Water i. v. vocht. [30]) soms = Ndl. tegen, b.v. *veu·r də gró·nd goejə;* zie ook A. van de Water i. v. veur; vaak = Ndl. om, *woeveu·r* waarom, *daoveu·r* daarom; als bijwoord van plaats wordt steeds *väör* gebruikt, b.v. *väöroet* tegenovergestelde van *achtəroet*; *veu·roet, vəroet* vooruit, verder; uitdr: *kóm əns väör* gezegd in een winkel, als niemand aanwezig is. [31]) weg, heen, ook in samenstellingen. [32]) *nao, van väörə* naar, van voren; doch *təveu·rə* te voren. [33]) partes posteriores; niet plat; Jongeneel: vot. [34]) voorjaar. [35]) wroeten. [36]) pl. *vroulöij*; zonder minachtende beteekenis, b.v. *ə šoen vrouməs* een mooie vrouw.

W.

Waag (weegschaal), *waog.*
Waaien, *wejjə.*
Waaier, *wejjər.* [1])
Waal (persoon), *Waol.*
Waar (znw.), *waor.*
Waar (bvnw.), *woer.*
— — *nētoer, nətoer, toer, toert.* [2])
Waar (vrag. bijw.), *woe, boe.*
Waarachtig, *wərechtəg.*
Waard (bvnw.), *wē·rd.*
Waarschuwen, *wāršouwə.*
Wachten, *wachtə.*
Wafel, *waffəl.*
Wagen (znw.), *wāgəl.*
Waggelen, *waggələ.*
Waken, *wākə.*
Wakker, *wakkər.*
Wal, *wa·l.*
Wals, *wa·ls.*
Walvisch, *wa·lvès.*
Wandelen, *wa·ndələ.*
Wang, *wang.*
Wanneer, *wənie, wienie.*
Want (voegw.), *want.*
Wapen, *waopə.*
Warm, *we·rəm.*
Warmte, *werrəmdə.*
Was, *was.*
Wasschen, *wassə.*

Wassen, *wassə.*
Wat, *wat.*
Watblieft, *wablēf.*
Water, *wātər.*
Wateren, *wē·tərə.* [3])
— — *watš* (vr.). [4])
— — *watšə.* [5])
Watten (znw.), *wattə.*
Wauwelen, *wa·wələ.*
Wedden, *wèddə.*
Weder (subst. neutr.), *wēr.*
Weder (bijw.), *wēr.*
Weduwe, *wēdəvrouw.*
Weduwnaar, *wēdəmān.*
Week (bvnw.), *wè·ik.*
Week (het weeken), *wè·ik.*
Week (7 dagen), *wē·k.*
Weerwolf, *wē·rəwo·uf.*
Wees, *wèis.* [6])
Weg, *wē·g.*
Weg (bijw.), *əwē·g.*
Wegen (ww.), *waogə.*
Weide, *wèij.*
Weigeren, *wè·igərə.*
Weinig, *wienəg.*
Wel (bijw.), *wel.*
Welk, *welləkə, wellək.*
Wemelen, *wīmələ.*
Wenken, *wi·nkə.*

W. [1]) ook = vlieger. [2]) ontstaan uit: niet - waar - het; steeds in vragende zinnen voorkomende; *hət is gōd zoe, toert?* het is goed zoo, niet waar? [3]) met de bet: in het water leggen, om van het zout te ontdoen, b.v. nieuwe haringen; in de bet: urinam facere steeds *wātərə.* [4]) oorveeg, muilpeer. [5]) slaag geven; Jongeneel watsje. [6]) bijna steeds gebruikt men de samenstelling: *wèiskē·nd.*

Wensch, *wi·ns.*
Wenschen, *wi·nsə.*
Wereld, *wērəld.*
Weren, *wērə.* 7)
Werk, *we·rək.*
Werken, *wè·rəkə, wē·rəkə.*
Wesp, *mispəl*
Westen, *westə.*
Wet, *wèt.*
Weten, *wē·tə, wè·itə.*
Wezel, *wē·zəl.*
Wicht (kind), *wiech.*
Wie, *wē.*
— — *wie.* 8)
Wieg, *wēg.*
Wiek, *wēk.* 9)
Wierook, *wīro·uk.*
Wij, *vē·r.*
Wijd, *wīd.* 10)
Wijden, *wèijə.*
Wijf, *wīf.*
— — *wīmərə* (pl.). 11)
Wijn, *wīn.*
Wijs, *wīs.*
— — *wèisvrouw.* 12)
Wijwater, *wīnwātər.*
Wijze, *wèis.*
Wijzen, *wīzə.*
— — *wiks* (m.). 13)
Wil, *wèl.*
Wild, *wè·ld.*
Willem, *Wölləm.*
Willempje, *Wölləmkə.* 14)
Willen, *wèllə.*
Wind, *wi·nd.*
Windel (luier), *wi·ndəl.*
Windelen, *wi·ndələ.* 15)
Wingerd, *wīgərd.*
Winkel, *wi·nkəl.*
Winnen, *winnə.*
Winter, *wi·ntər.*
Wissel, *wissəl.*
Wisselen, *wissələ.*
Wit (bvnw.), *wit.*
Woeker, *wōkər.*
Woensdag, *Gōnsdəg.*
Woest, *weus.*
Wol, *wol.*
Wolf, *wo·uf.*
Wolk, *wo·lək.*
Wollen, *wöllə.*
Wonder, *wó·ndər.*
Wonen, *woenə.*
Woord (o.), *wō·rd.*
Worden, *wē·rdə, weu·rdə.*
Worm, *wö·rəm.*
Worst, *weu·rs.*
Wortel, *wortəl.*

---

7) steeds reflexief: zich verdedigen. 8) vragend bijw: hoe; voegw. ter inleiding van vergelijkende bijzinnen: zooals, evenals; voegw. ter inleiding van bijwoordel. bijzinnen van tijd: toen, zoodra als. 9) alleen met de bet: lampekous. 10) ook steeds met de bet: ver, praedicatief en attributief en als adverbium. 11) roode bessen, aalbessen, eig. wijnbessen; *zwartə wīmərə* zwarte bessen. 12) vroedvrouw, vertaling van fra. Sage-femme. 13) schoensmeer; nhd. wichse. 14) kwartje, 25 cent. 15) meest in de samenst: *op-, aofwi·ndələ* op-, afwinden,

Wrat, *vrattəl.*
Wreed, *vrie.* [16])
Wrijven, *vrīvə.*
Wringen, *vringə.*

Z.

Zaad, *zaod.*
Zaag, *zēg.* [1])
Zaaien, *zejjə.*
Zaak, *zāk.*
Zaal, *zaol.*
Zacht, *zach.*
Zadel, *zaol* (m.).
Zagen, *zēgə.* [2])
Zak, *zak.* [3])
Zakken (dalen), *zakkə.*
Zalf, *zalləf.*
Zalig, *zaoləg.*
Zaliger, *zaoləgər.* [4])
Zalm, *zalləm.*
Zand, *za·nd.*
Zang, *zānk.*
Zanger, *zengər.*
Zaniken, *zānəkə.*
Zat, *zāt.*
Zaterdag, *Zaotərdəg.*
Zee, *zie.*
— — *ziebra·nd.* [5])
Zeef, *zēf.*
Zeep, *zèip.*
Zeer (bijw.), *zier.*
Zeever, *zèivər.*
Zegel, *zēgəl.*
Zegen (m.), *zēgə.*
Zeggen, *zèggə.*
Zeiken, *zèikə.*
Zeker, *zēkər.*
Zelden, *ze·ldə.*
Zelf, *ze·ləf.*
Zemelen, *zēmələ.*
Zenuw, *zēnəw.* [6])
Zerk, *ze·rək.* [7])
Zes, *zès.*
Zestiën, *ze·stien.*
Zestig, *se·stəg.*
Zet, *zèt, zat.* [8])
Zetten, *zèttə.*
Zeug, *zö·g.*
Zeven (telw.), *zēvə.*
Zeventig, *sēvətəg.*
Zich (vnw.), *ziech.*
Zichten, *ziechtə.*
Ziek, *zēk.* [9])
Ziel, *ziel.*
Zien, *zīn.*
Zij (vnw.), *zèij.*
Zijde (stof en kant), *zèij.*
— — *zèijbaor* (vr.). [10])
Zijn (ww.), *zīn.*

van garen. [16]) ruw, van de huid; ongesmeerd, van sloten, zie § 145, Opm.

Z. [1]) ook: zaniker, zanikster. [2]) ook: zaniken, zeuren. [3]) voor de beteekenis broekzak, zie Wdl. i. v. tasch. [4]) steeds achter een subst. met de bet. wijlen. [5]) weerlicht zonder donder; Jongeneel zieëbrank. [6]) plur. *zēnəwə, zēnəwēs.* [7]) alleen met de bet: doodkist. [8]) *zèt* (van woorden); *zat* (bij het spel). [9]) alleen in de samenst: *zēkkop* hoofd met huidzeer, en als subst. neutr. met de bet: hoofduitslag; zie Jongeneel i. v. zeek, en vgl. Wdl. op krank. [10]) vergiettest; van

Zijn (vnw.), *zīnə, zīn, zī.*
Zilver, *zèˑləvər.*
Zin, *ziˑn.*
Zingen, *ziˑngə.*
Zink, *ziˑnk.*
Zinken, *ziˑnkə.*
Zitten, *zittə.*
Zoeken, *zeukə.*
Zoet, *zeut.*
Zoetigheid, *zeutəghèˑid.*
— — *zeutsəl.* [11])
Zolder, *zoldər.*
Zomer, *zōˑmər.*
Zon, *zón.*
Zonde, *zun.*
Zonder, *zóˑndər.*
Zoo, *zoe.*
— — *zoegəlīk.* [12])
— — *zoeməndèˑin.* [13])
Zoom, *zoˑum.*
Zoomen, *zöimə.*
Zoon, *zōˑn.*
Zorg, *zörrəg.*
Zout, *zājt.*
Zouten, *zājtə.*
Zucht, *zöch.*
Zuiden, *zöˑijə.*
Zuigen, *zoekə.* [14])
Zuinig, *zöinəg.*
Zuipen, *zoepə.*
Zuiver, *züvər.*
Zullen, *zöllə.*
Zuster, *zustər.*
Zuur, *zoer.*
Zwaan, *zwaon.*
Zwaar, *zwoer.*
Zwager, *zwaogər.*
— — *zwiegərsə.* [15])
Zwak, *zwāk.*
Zwaluw, *zwaˑləbər.*
Zwart, *zwart.*
Zwavel, *zwēgəl.* [16])
Zweer, *zwēr.*
Zweet, *zwèˑit.*
Zweeten, *zwèˑitə.*
Zwellen, *zwèllə.*
Zwemmen, *zwummə.*
Zwengel, *zwiˑngəl.*
Zwenken, *zwiˑnkə.*
Zweren, *zwērə.*
Zwerm, *zweˑrəm.*
Zwerven, *zwerrəvə.*
Zwetsen, *zwetsə.*
Zweven, *zwēvə.*
Zwijgen, *zwīgə.*
Zwijn, *zwèin.* [17])
Zwoord, *zwaors.*

den stam van het werkw. zijgen; Jongeneel zeejsjòttel. [11]) zwezerik; door volksetymologie ontstaan uit *zeuzəl* uit *swesil (vgl. Akensch: süsschen en zie: de Bo i. v. soesel, soese, soeze). [12]) aanstonds, dadelijk. [13]) aanstonds. [14]) zie ook Kern: Limb. Serm. pag. 681. [15]) schoonzuster. [16]) met de bet: zwavel stok, lucifer. [17]) alleen als scheldnaam, anders gebruikt men *veˑrəkə.*

LITERATUUR.

Dr. J. Franck: Etymol. Woordenboek der Ned. Taal. 1892.

Fr. Kluge: Etymol. Wörterbuch der Deutschen Sprache 6e Aufl. 1899.

Kiliaen: Etymologicum teutonicae linguae.

Dr. E. Verwijs en Dr. J. Verdam: Middelned. Woordenboek.

Dr. M. de Vries en Dr. L. A. Te Winkel: Woordenboek der Nederl. Taal.

van Dale: Groot Woordenboek der Nederl. Taal.

L. L. de Bo: Westvlaamsch Idioticon. 1873.

L. W. Schuermans: Algemeen Vlaamsch Idioticon. 1865—1870.

Statutenboek van Maastricht van het jaar 1380 in: Publications de la Société d'Archéologie dans le duché de Limbourg. III.

Dr. J. H. Kern Hz.: De Limburgsche Sermoenen. 1895

O. Behaghel: Heinrichs von Veldeke Eneide. 1882.

J. Jongeneel: Een Zuid-Limburgsch Taaleigen. 1884.

Dr. L. Simons: Het Roermondsch Dialect. 1889.

E. Maurmann: Die Laute der Mundart von Mülheim a. d. Ruhr. 1889.

Onze Volkstaal: Tijdschrift gewijd a/d studie der Nederl. Tongvallen. 1882—1890.

Dr. A. Borgeld: De oud-oostnederfrankische Psalmen. Klank- en Vormleer.

Dr. J. te Winkel: Geschichte der Niederländischen Sprache. 1898.

Dr. J. te Winkel: De Noordnederlandsche Tongvallen.

Dr. M. A. van Weel: Het Dialect van West-Voorne. 1904.

Dr. W. van Schothorst: Het Dialect der Noord-West-Veluwe. 1904.

Dr. A. van de Water: De Volkstaal in het Oosten van de Bommelerwaard. 1904.

VERBETERINGEN.

Blz. 2, regel 12 v. b. *gewiech;* lees: *gəwiech.*
» 7, » 8 v. o. *rəberrəber;* lees: *rəberrəbər.*
» 8, » 6 v. b. dan; lees: *dan.*
» 10, » 15 v. b. *hō·le;* lees: *hō·lə.*
» 11, » 8 v. b. *hu·me;* lees: *hu·mə.*
» 11, » 18 v. b. *əmtri·nt;* lees: *óntri·nt.*
» 11, » 9 v. o. *wərrəme;* lees: *werrəmə.*
» 14, » 15 v. o. *zè·kskə;* lees: *zē·kskə.*
» 16, » 12 v. o. *besprē·k;* lees: *bəsprē·k.*
» 16, » 8 v. o. wēg; lees: *wēg.*
» 20, » 14 v. b. *sihhilla;* lees: *'sihhila.*
» 21, » 5 v. b. *ou·* in *wou·f;* lees: *o·u* in *wo·uf.*
» 23, » 7 v. b. l-aflelding; lees: l-afleiding.
» 23, » 15 v. b. opm. 3; lees: opm. 2.
» 23, » 2 v. o. *ón·dər;* lees: *ó·ndər.*
» 30, » 4 v. b. *wisjan*; lees: *wīsjan.*
» 32, » 5 v. o. *spioen;* lees: *spiejoen.*
» 37, » 3 v. o. *ē;* lees: *ē·.*
» 38, » 6 v. b. *hèitə;* lees: *hè·itə.*
» 45, » 7 v. o. *ste·iwəg;* lees: *stè·iwəg.*
» 50, » 16 v. b. *vərmaore;* lees: *vərmaorə.*
» 63, » 5 v. o. *è·in;* lees: *è·inə.*
» 64, » 10 v. o. *Aprèl;* lees: *Aprè·l.*
» 75, § 229 voeg toe: ook komt voor een conjunct. imperf: *wier;* zie § 111.
» 80, regel 4 v. b. *appetīt;* lees: *appətīt.*
» 81, » 9 v. b. *bēdələ;* lees; *bē·dələ.*
» 83, » 19 v. o. *bóch* (vr.); lees: *bóch* (m.).
» 85, » 5 v. b. *bǖrō* (vr.); lees: *bǖrō* (m.).
» 87, » 3 v. b. *dōrə;* lees: *dō·rə.*
» 91, » 3 v. b. *gās* (vr.); lees: *gās* (m.).
» 95, » 14 v. o. *hek*; lees *hèk.*

Blz. 98, regel 3 v. o. *kamp;* lees: *ka·mp.*
» 103, » 6 v. b. *kristəlier* (vr.); lees: *kristəlier* (m.).
» 105, » 4 v. b. *lēk;* lees: *lē·k.*
» 105, » 2 v. o. *jónk;* lees: *jó·nk.*
» 107, » 19 v. o. *ma·ləbər* (vr.); lees: *ma·ləbər* (m.).
» 109, » 16 v. b. *marəl;* lees: *mərel.*
» 114, » 15 v. o. *plefóng* (vr.); lees: *pləfóng* (m.).
» 122, » 15 v. o. *slōt;* lees: *slō·t.*

STELLINGEN.

I.

Nap. de Pauw: *Madelghijs' Kintsheit,* A vers 177 vlgg:

So machtich waren die Sarrasine
Dat sie ondreven die jonghelinghen;
Ysane sie mit crachte daer vinghen,
Ende Rose ontghinc doe *mitter vlucht,*
Als die ghene die hadde ducht
Van haren live, ic en weet twint.
Een heydijn knecht nam dander kint,
Ende salt in heydenesse dragen.

Lees: *metter vrucht.*

II.

Ibidem B vers 79 vlgg:

Doe ginc biten tors Beyaerd,
Mit sinen tanden harde onsoete
Ende sloech mit jegewelken voete
Alle dat hi geraken mochte.
Ic wane nemmer ors en *maecte*
Sulken moert alse hi deide.

Lees: *al*; *wrochte.*

III.

Ibidem B vers 98 vlgg:

Ic weet wel dat hi waent
Brudecome sijn in deser maent
Ende leert niewe dancerie;
Ic wane, verheeschet sine amie,
Hare herte wert gelaeft;
Sine huut es swart alst was .i. raven.

Lees: *Hare herte wert gelaeft daerave;*
Sine huut es swart alst was .i. rave.

IV.

Ibidem B vers 129 vlgg:

Alsoe becam, dat si iou cont,
Riep soe: »Drieweren lief,
Die mi solaes ende grief
Bede mach nemen ende geven,
Ende an wien dat al mijn leven
Staet gewortelt, dat *hi*
Met .i. worde *mochte* mi
Doden ofte geven lijf!«

Lees: *ghi; moghet.*

V.

Ibidem B vers 313 vlgg:

Omdat ic wille dat niemen benide,
So willic bliven gevaen,
Tote ghi die waerheit sult verstaen
Van dat ic hier vertrecken sal,
Dat mi niemen, groot no smal,
Sal mesdoen *bin* .XXX. *dagen,*
Ende ghi mi hier up sijt gehertich.

Lees: *bin dagen dertich.*

VI.

Ibidem D vers 245 vlgg:

Bi den vader, die mi gewan,
Coninc, ic sout litel clagen,
Al haddijs lachter *omme dagen;*
Ende hets sonde, diet wille merken,
Dat wi u onrecht helpen sterken.

Lees: *al uw dagen.*

VII.

Het bezwaar, dat Dr. J. H. Kern heeft, om ook in de vormen: *maech, maegtu* (Limb. Serm. pag. 19, § 16) rekking van den klinker te zien, berust op verkeerde inlichtingen; zoowel het Maastrichtsch (zie Proefschrift §§ 47, 225), als het Roermondsch (zie Dr. L. Simons: Het dialect van Roermond, pag. 54), kennen de vormen: *mãg, mãgs.*

VIII.

Terecht verbeterde Dr. J. H. Kern: Limb. Serm: 154 e, den vorm *liichde* (fulsit) in *luchde* (d. i. *lügdə).*

IX.

De eigenaardige vorming van het imperfectum der zwakke verba in het behandelde dialect (zie Proefschrift § 233 vlgg.), geeft ons het recht aan te nemen dat vormen als: *wencde, gelachde, berespde, sweitde* (Kern: Limb. Serm § 115), uitgesproken werden als: *weṅgdə* (*ṅg* = gutturale nasaal + media) *gəlagdə, bərezbdə, zweiddə.*

X.

van Lennep heeft in Vondel's: *„Bespiegelingen van Godt en Godtsdienst."* boek III vers 1035 en elders, het onderscheid tusschen *form* en *vorm* niet begrepen.

XI.

Ten onrechte wordt de *s* in *binnen***s***mond***s** vaak als adverbiaal opgevat.

XII.

Ten onrechte hebben de levensbeschrijvers van Jan Luiken over 't hoofd gezien, dat ook hij behoord heeft tot de „vrijgeesten" van zijn tijd.

XIII.

Er bestaat geen bezwaar tegen, om den Attischen genitief-uitgang ου en het Homerische οιο op één grondvorm terug te voeren.

XIV.

Gr. πίπτω en πέτομαι, sanskr. *pátati* hij vliegt, moeten tot verschillende wortels worden teruggebracht.

XV.

Ndl. *klingen* dorre duinen, volgens Franck en Vercoullie i. v. van onbekenden oorsprong, gaat terug op een wortel »*glenk*« zich winden, slingeren.

XVI.

Lat. *insolens* = *in-suolens* »gezwollen«, en dus verwant met Ndl. *zwellen.*

XVII.

De opheffing van de Orde der Tempeliers moet grootendeels worden toegeschreven aan economische motieven, die te vinden zijn in het werkprogramma der raadslieden van Filips den Schoone.

XVIII.

Bij de oprichting van het Koninkrijk der Nederlanden heeft men geen rekening gehouden met het historisch verleden van Noord en Zuid.

XIX.

Op de vraag, of Karel de Groote zelf de keizerkroning heeft gewenscht, dan of hij door den Paus daarmede overrompeld is, is geen beslissend antwoord te geven.

XX.

Het bezit van Maastricht, waaraan in de Republiek zoo groote waarde werd gehecht, was voor haar, uit een militair oogpunt wel van eenig belang, maar uit een politiek oogpunt van geringe beteekenis.

XXI.

Het verhaal van de plundering en verwoesting van Maastricht in 1579, dat geschiedschrijvers als: Bor, van Meteren, Hooft en zelfs Blok III. 235 doen, moet op goede gronden worden tegengesproken.

XXII.

De afsluiting en drooglegging der Zuiderzee volgens de technische plannen der Zuiderzee-vereeniging, goedgekeurd bij rapport der Staatscommissie van 14 April 1894, zal op de economische toestanden ten opzichte van bevolking en loonen geen ongunstigen invloed hebben.

